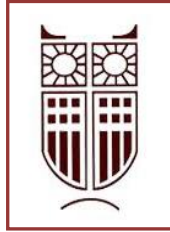

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ & ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ»

Ο Διατλαντικός Δεσμός: ΚΠΑΑ και ΝΑΤΟ. Προοπτικές για το Μέλλον

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Νικόλαος Σαλπυγίδης

Αθήνα, 2019

Τριμελής Επιτροπή

Μαριλένα Κοππά, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπων)

Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, Αναπληρωτής Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Κωνσταντίνος Υφαντής, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Νικόλαος Σαλπγιγίδης, 2019

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της πτυχιακής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
ΚΠΑΑ-ΝΑΤΟ, ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΣΤΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ (ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΣΧΕΣΗ ΑΛΛΗΛΕΞΑΡΤΗΣΗΣ-ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΞΕΛΙΞΗΣ).....	10
ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΠΑΑ.....	10
ΑΠΟ ΤΟ ΣΑΙΝ ΜΑΛΟ ΜΕΧΡΙ ΤΗ ΛΙΣΣΑΒΟΝΑ	12
ΑΝΑΠΤΥΞΗ-ΕΞΕΛΙΞΗ-ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕΤΑΞΥ ΚΠΑΑ-ΝΑΤΟ	14
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΠΑΑ-ΝΑΤΟ	16
ΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΡΟΛΟ ΤΗΣ ΕΕ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΤΕΡΕΩΜΑ.....	18
ΕΥΡΩΠΑΙΚΕΣ ΑΝΕΠΑΡΚΕΙΕΣ-ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΚΠΑΑ.....	20
ΡΟΛΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΙΣΧΥΟΣ	23
ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΟΥ ΔΙΑΤΛΑΝΤΙΚΟΥ ΔΕΣΜΟΥ (ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ-ΚΟΙΝΟΣ ΔΡΟΜΟΣ ΠΡΟΣ ΣΤΙΣ ΝΕΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ)...	27
ΝΕΑ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΚΑΙ ΕΝΔΕΧΟΜΕΝΟ BREXIT: ΠΟΣΟ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΕ-ΝΑΤΟ.....	27
ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΟ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗΣ ΕΥΡΩΣΤΡΑΤΟΥ.....	32
ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΕΜΒΑΣΕΙΣ ΕΕ-ΝΑΤΟ.....	34
ΓΙΑΤΙ ΕΙΝΑΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ ΤΟ ΝΑΤΟ ΣΗΜΕΡΑ. ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΝΑΤΟ-ΚΠΑΑ ΥΠΟ ΤΟ ΦΩΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΑΠΕΙΛΩΝ	38
ΠΡΟΣΦΑΤΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΗΝ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΕΕ-ΝΑΤΟ ΣΕ ΘΕΜΑΤΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΜΥΝΑΣ. ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	42
ΚΟΙΝΟΣ ΔΡΟΜΟΣ-ΠΑΡΑΛΛΗΛΕΣ ΠΟΡΕΙΕΣ.ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΙΣ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ.....	45

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΜΑΣ.....	53
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	55
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	63
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ.....	68

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η σημερινή ΕΕ είναι αποτέλεσμα της αποφασιστικότητας των Ευρωπαίων να αποτρέψουν μελλοντικές βίαιες συγκρούσεις στην Ευρώπη, ιδιαίτερα μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Την τρέχουσα όμως χρονική περίοδο, όπως θα αναλύσουμε στη συνέχεια, η ευρωπαϊκή ασφάλεια εισέρχεται σε μία εντελώς καινούργια κατεύθυνση. Αρχίζει να δημιουργείται στην Ευρώπη η πεποίθηση ότι η ασφάλεια δεν είναι δυνατόν να ανήκει αποκλειστικά στο ΝΑΤΟ ή στις ΗΠΑ, ότι η ΕΕ οφείλει να είναι σε θέση να προσφέρει αυτόνομα προστασία στους πολίτες της, να αναλάβει τα μερίδια που της αναλογεί στην πρόληψη και διαχείριση των διεθνών συγκρούσεων, συμβάλλοντας στη επίλυσή τους, προστατεύοντας έτσι τα μέλη της από τις αρνητικές συνέπειες και επακόλουθα αυτών των κρίσεων.

Το ΝΑΤΟ με την πρωτοκαθεδρία των ΗΠΑ, από την ίδρυση του, αποδείχθηκε εξαιρετικά αποτελεσματικό. Λειτουργήσε αποτρεπτικά απέναντι στη Σοβιετική απειλή, συνετέλεσε στην κατάρρευσή της και έδωσε στους Ευρωπαίους τις προϋποθέσεις να προχωρήσουν στο ενοποιητικό τους εγχείρημα. Το τελευταίο χρονικό διάστημα αρχίζει να δημιουργείται η πεποίθηση ότι η ασφάλεια δεν είναι δυνατόν να ανήκει αποκλειστικά στο ΝΑΤΟ, ότι οφείλει να συνεργάζεται η ΕΕ και με άλλους διεθνείς δρώντες.

Η ΚΠΑΑ και το ΝΑΤΟ είναι τα σημαντικότερα «εργαλεία» στην υπηρεσία της Ευρωπαϊκής άμυνας και ασφάλειας, είναι αλληλοεξαρτώμενοι οργανισμοί και οφείλουν να έχουν συμπληρωματικό και αμοιβαία ενισχυτικό ρόλο, χωρίς ανταγωνισμούς. Το μέλλον και τις προοπτικές αυτής της συνεργασίας θα επιχειρήσουμε να περιγράψουμε και να αναλύσουμε, υπό το πρίσμα των νέων δεδομένων, των νέων απειλών και προκλήσεων που παρουσιάζονται και που διαμορφώνουν τη σχέση αυτή.

Στο πρώτο κεφαλαίο της διατριβής, θα γίνει μια πολύ συνοπτική ανάλυση για το πως αναπτύχθηκε και εξελίχθηκε η στρατηγική των δύο οργανισμών. Θα περιγραφεί ποια είναι η υφιστάμενη σχέση αλληλεξάρτησης και όλες οι διαδικασίες που ενδυναμώνουν την συνεργασία μεταξύ ΚΠΑΑ-ΝΑΤΟ. Επίσης θα αναλυθούν οι ανεπάρκειες και οι περιορισμοί που διαμορφώνουν το μέλλον του διατλαντικού αυτού δεσμού.

Στο δεύτερο κεφάλαιο της εργασίας θα γίνει αξιολόγηση της δυναμικής και των προοπτικών για το μέλλον αυτής της συνεργασίας. Θα περιγραφούν συνοπτικά οι νέες προκλήσεις και απειλές, ο κοινός δρόμος για την αντιμετώπισή τους. Συνοπτικά θα γίνει λόγος και για το ρόλο της χώρας μας στο πλαίσιο αυτό της κοινής πορείας ΚΠΑΑ - ΝΑΤΟ.

Θα ολοκληρώσουμε με τη διατύπωση συμπερασμάτων για το μέλλον του διατλαντικού δεσμού, για τις προοπτικές στο νέο γεωστρατηγικό περιβάλλον, τις

ενέργειες και προτεραιότητες που πρέπει να τεθούν για τη βελτιστοποίηση αυτής της συνεργασίας.

Λέξεις-κλειδιά: Στρατηγικές ασφαλείας, κοινές προκλήσεις, προεδρία Τραμπ, BREXIT, αλληλοεξάρτηση.

Abstract

The profile of EU nowadays is the result of Europeans' determination to prevent future violent conflicts inside Europe, especially after World War II. Nevertheless, in the current period, as we shall see below, European security is moving in a completely new direction. There is a growing belief in Europe that security cannot be reserved exclusively by NATO or the US and that the EU must be able to provide autonomous protection to its citizens, to take its share on the management of security and on the prevention of international conflicts, by assisting to their resolution, thereby secure its members from the consequences of these crises.

Since its inception, the US-led NATO has proved extremely effective. It had sufficient deterrent effect on the Soviet threat, contributed to its collapse and gave Europeans the conditions to embark on their unifying endeavor. The belief that security cannot be reserved exclusively by NATO, that the EU needs to collaborate with other international actors, is only emerging recently.

The CSDP and NATO are the most important organizations in the service of European defense and security, they are interdependent and should have a complementary and mutually reinforcing role, without competition. It will be attempted to describe and analyze the future and prospects of this cooperation, under the light of new data, threats and challenges that are shaping this relationship.

In the first chapter of this thesis, a brief analysis on how the two organizations' strategy has evolved the past years and will evolve in the future, is presented. A description of the existing interdependence relationship is given along with all the processes that strengthen the CSDP-NATO cooperation. At the end of the chapter an analysis of the shortcomings and constraints that shape the future of this transatlantic link takes place.

The second chapter of the report comprises the assessment of the dynamics and prospects of the future of this cooperation. The new challenges and threats, as well as the common way to tackle them, will be briefly described. Finally the role of our country in the context of the CSDP-NATO cooperation will be presented.

In the conclusion of this report the future of the transatlantic link, the prospects for the new geostrategic environment, the actions and priorities that must be set to optimize this cooperation are presented.

Keywords: Security Strategies, Common Challenges, Trump Presidency, BREXIT, Interdependence.

Ο ΔΙΑΤΛΑΝΤΙΚΟΣ ΔΕΣΜΟΣ: ΚΠΑΑ ΚΑΙ ΝΑΤΟ. ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η σημερινή ΕΕ είναι αποτέλεσμα της αποφασιστικότητας των Ευρωπαίων να προλάβουν μελλοντικές βίαιες συγκρούσεις στην Ευρώπη, ιδιαίτερα μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Την τρέχουσα όμως χρονική περίοδο, όπως θα αναλύσουμε στη συνέχεια, η ευρωπαϊκή ασφάλεια εισέρχεται σε μία εντελώς καινούργια κατεύθυνση και το διακύβευμα εξακολουθεί να είναι τεράστιο, το μέλλον όλου του ευρωπαϊκού οικοδομήματος και η συνέχιση της ευημερίας των πολιτών.

Το ΝΑΤΟ με την πρωτοκαθεδρία των ΗΠΑ, από την ίδρυση του, αποδείχθηκε εξαιρετικά αποτελεσματικό. Λειτουργήσε αποτρεπτικά απέναντι στη Σοβιετική απειλή, συνετέλεσε στην κατάρρευσή της και έδωσε στους Ευρωπαίους τις προϋποθέσεις να προχωρήσουν στο ενοποιητικό τους εγχείρημα.

Είναι πραγματικότητα ότι οι σύγχρονες και πολυδιάστατες παγκόσμιες απειλές ξεπερνούν κατά πολύ το είδος απειλών του 20^{ου} αιώνα. Ο 21^{ος} αιώνας βρήκε τη διεθνή κοινωνία αντιμέτωπη με προκλήσεις που είναι απόρροια πλήθους εσωτερικών, κοινωνικών, πολιτιστικών και οικονομικών παραμέτρων, που συνδέονται άμεσα με το μέλλον των δημοκρατικών αξιών και της διεθνούς έννομης τάξης.¹ Να συμπληρώσουμε επίσης, ότι το τελευταίο χρονικό διάστημα αρχίζει να δημιουργείται η πεποίθηση στην ΕΕ ότι η ασφάλεια δεν είναι δυνατόν να ανήκει αποκλειστικά στο ΝΑΤΟ ή στις ΗΠΑ. Υποστηρίζετε ευρύτατα ότι η ΕΕ οφείλει να είναι σε θέση να προσφέρει αυτόνομα προστασία στους πολίτες της, να αναλαμβάνει τα μερίδια που της αναλογεί στην πρόληψη και διαχείριση των διεθνών συγκρούσεων, συμβάλλοντας στη επίλυσή τους, προστατεύοντας έτσι τα μέλη της από τις αρνητικές συνέπειες και επακόλουθα αυτών των κρίσεων.

Η ΕΕ δεν φιλοδοξεί να ανταγωνισθεί την στρατιωτική ισχύ των ΗΠΑ, σε καμία περίπτωση δεν πρόκειται να τη φτάσει, αξιώνει όμως να έχει την δυνατότητα να δράσει, όποτε οι ΗΠΑ δεν προτίθενται να εμπλακούν σε μια κρίση, όταν δεν εμπίπτει στις στρατηγικές επιδιώξεις τους

¹ Ειρήνη Χειλά, Διεθνής Κοινωνία, Διαχρονικές και Σύγχρονες Αντιλήψεις, Ηρόδοτος, 2006, σελ 279

Η σχέση ανάμεσα σε Ευρώπη και ΗΠΑ-NATO αποτελεί τη σημαντικότερη στρατηγική σχέση για όλους, η οποία στηρίζεται σε κοινές αξίες, ιδανικά, σε κοινά συμφέροντα και πρακτικές. Όμως, η στροφή του γεωστρατηγικού ενδιαφέροντος των ΗΠΑ από την περιφέρεια της Ευρώπης καθώς και άλλα γεγονότα τα οποία θα αναλύσουμε στη συνέχεια, με σημαντικότερο το επικείμενο BREXIT, ασφαλώς και θα οδηγήσουν σε μια νέα ισορροπία στον διαντλαντικό δεσμό.

Η ΚΠΑΑ και το NATO είναι τα σημαντικότερα «εργαλεία» στην υπηρεσία της Ευρωπαϊκής άμυνας και ασφάλειας. Το μέλλον και τις προοπτικές αυτής της συνεργασίας θα επιχειρήσουμε να περιγράψουμε και να αναλύσουμε, υπό το πρίσμα των νέων δεδομένων και των νέων απειλών και προκλήσεων που παρουσιάζονται. Όλα βέβαια εξαρτώνται από την πολιτική βούληση και τη θέλησή των δύο οργανισμών να προσαρμοσθούν στις νέες καταστάσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ
ΚΠΑΑ ΚΑΙ ΝΑΤΟ
ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΣΤΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ ΚΑΙ
ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ
(ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΣΧΕΣΗ ΑΛΛΗΛΕΞΑΡΤΗΣΗΣ-ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΞΕΛΙΞΗΣ)

Συνοπτική ιστορία της ΚΠΑΑ

Από τις αρχές διαμόρφωσης της, η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση ήταν στενά συνδεδεμένη με κίνητρα σχετικά με την ασφάλεια και την άμυνα. Σαν πρώτο βήμα σε αυτή την προσπάθεια θεωρείται η Συνθήκη του Μάαστριχτ (Δεκέμβριος 1991) με την οποία για πρώτη φορά γίνεται αναφορά στην άμυνα και ασφάλεια στο πλαίσιο της ΕΕ.² Ήδη από το προοίμιο της η Συνθήκη του Μάαστριχτ δήλωνε ότι τα κράτη-μέλη (κ-μ) όχι μόνο ήταν αποφασισμένα να εφαρμόσουν κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας, αλλά ότι η πολιτική αυτή περιλάμβανε και την «εν καιρώ διαμόρφωση μιας κοινής αμυντικής πολιτικής», η οποία μπορούσε να οδηγήσει σε κοινή άμυνα. Η κοινή πολιτική θα διαμορφωνόταν βέβαια «εν καιρώ», αλλά επισημαίνονταν ο σεβασμός και η συμβατότητά της με την αντίστοιχη πολιτική του ΝΑΤΟ.³

Στη συνέχεια κομβικό σημείο στην όλη διαδικασία Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης αποτέλεσε η Συνθήκη του Άμστερνταμ (Ιούνιος 1997), όπου έγινε εμβάθυνση για πρώτη φορά στα θέματα εξωτερικής πολιτικής και άμυνας. Σε επίπεδο διακηρύξεων προχωρούσε ένα βήμα παραπάνω από το Μάαστριχτ, καθώς, ύστερα από παρέμβαση και της Ελλάδας, αναθεωρήθηκαν οι στόχοι της ΚΕΠΠΑ και για πρώτη φορά γινόταν λόγος σε Συνθήκη για υπεράσπιση των εξωτερικών συνόρων της Ένωσης και για ανάπτυξη μιας κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας, στην οποία περιλαμβανόταν η διαδικασία εξέλιξης μιας ευρωπαϊκής ταυτότητας στον τομέα της άμυνας.⁴ Το σκέλος της άμυνας και ασφάλειας της ΚΕΠΠΑ/ΚΠΑΑ αποκτούσε για πρώτη φορά ένα από και συγκεκριμένο πεδίο δράσης, σε αντίθεση με την αοριστία του Μάαστριχτ. Σημαντικότερη κληρονομιά όμως του Άμστερνταμ υπήρξε η ενσωμάτωση των «αποστολών Πέτερσπεργκ», οι οποίες εντάχθηκαν πλήρως στην αρμοδιότητα της ΕΕ.

² Μ. Κοπά, Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας: Η Ιστορία, οι Θεσμοί, οι Στρατηγικές, Πατάκη, 2017, σελ . 150-151

³ Όπως περιγράφεται στο Άρθρο Ι. 4, παρ.4, της Συνθήκης Μάαστριχτ

⁴ Μ. Κοπά, Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας: Η Ιστορία, οι Θεσμοί, οι Στρατηγικές, Πατάκη, 2017, σελ . 61

Όπως γνωρίζουμε, μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 90, η ΔΕΕ αποτελούσε το μοναδικό πλαίσιο συνεργασίας ευρωπαϊκών χωρών στον τομέα της ασφάλειας και άμυνας. Έπειτα από Σύνοδο Κορυφής της ΕΕ στη Βόννη (Ιούνιος 1992), εγκρίθηκαν στο συμβούλιο υπουργών και τα κ-μ αποφάσισαν να θέτουν στη διάθεση της ΔΕΕ, αλλά και του ΝΑΤΟ, στρατιωτικές και μη μονάδες από όλο το φάσμα των δυνάμεων τους. Οι αποστολές αφορούσαν.⁵

- Ανθρωπιστικές αποστολές και αποστολές διάσωσης
- Ειρηνευτικές αποστολές (peacekeeping tasks)
- Αποστολές χειρισμού κρίσεων και αποστολές επιβολής ειρήνης (peacemaking tasks)

Σταδιακά, οι δραστηριότητές της ΔΕΕ απορροφήθηκαν πλήρως από την ΕΕ και όπως προαναφέραμε, με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ, εντάχθηκαν πλήρως στην αρμοδιότητα πλέον της ΕΕ (περιλαμβάνονται και οι αποστολές τύπου Πέτερσμπεργκ).

Επιπρόσθετα να αναφέρουμε, σε ό,τι αφορά στις δυνάμεις της ΕΕ που θα αναλάβουν την εκτέλεση των υπόψη αποστολών, στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι (Δεκέμβριος του 1999), τα κ-μ της ΕΕ καθόρισαν τον Πρωταρχικό Στόχο (Helsinki Headline Goal) της δημιουργίας μέχρι το έτος 2003, μιας Δύναμη Ταχείας Αντίδρασης (European Rapid Reaction Forces – ERRF) 60.000 ατόμων που θα μπορούσε να λειτουργήσει μέχρι ένα έτος, για υλοποίηση επιχειρήσεων όλου του φάσματος των «καθηκόντων Πέτερσμπεργκ». Αποφασίσθηκε συνοπτικά η συμμετοχή σε ειρηνευτικές επιχειρήσεις, που εγκρίνονται από τον ΟΗΕ και επισημάνθηκε η δυνατότητα αυτόνομης δράσης σε περιπτώσεις που το ΝΑΤΟ δεν ήθελε να συμμετάσχει. Γινόταν όμως σαφές ότι σε καμία περίπτωση δεν επιζητούσε η ΕΕ τον παραγκωνισμό της Συμμαχίας, παρά μόνο ένα γενικότερο πλαίσιο συνεργασίας.

Η δημιουργία της ΚΠΑΑ όμως, καθολικά αναγνωρίζεται ότι είναι κληρονομιά της Γαλλο-Βρετανικής διάσκεψης στο Σαιν Μαλό.

⁵«Petersberg Declaration» σελ.6, στο <http://www.weu.int/documents/920619peten.pdf>

Από το Σαιν Μαλό μέχρι τη Λισσαβόνα

Στις 3 και 4 Δεκεμβρίου 1998, ο Βρετανός Πρωθυπουργός Τόνι Μπλερ και ο Γάλλος Πρόεδρος Ζακ Σιράκ συναντήθηκαν στο Σαιν Μαλό, μια μικρή γαλλική πόλη. Στην κοινή διακήρυξη που επιστέγασε την συνάντηση, οι δυο ηγέτες σε κοινή δήλωσή τους συνοπτικά δήλωσαν «...ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να είναι σε θέση να παίζει πλήρως τον ρόλο της στην διεθνή σκηνή, με την κατεύθυνση ότι η Ένωση πρέπει να έχει την ικανότητα για αυτόνομη δράση, υποστηριζόμενη από αξιόπιστες στρατιωτικές δυνάμεις και τα μέσα για να αποφασίσει την χρήση τους,.. και την ετοιμότητα να το κάνει προκειμένου να ανταποκριθεί σε διεθνείς κρίσεις...». ⁶Αναγνωριζόταν πλήρως η ανάγκη οι οποιοσδήποτε πρωτοβουλίες της ΚΠΑΑ να είναι συμβατές με το NATO και επίσης η πρωτοκαθεδρία της Ατλαντικής Συμμαχίας όσον αφορά την άμυνα των μελών της.

Συνοπτικά, στο Σαιν Μαλό Γαλλία και Βρετανία συμφώνησαν να πρωτοστατήσουν στην δημιουργία μια κοινής αμυντικής πολιτικής, στην ΕΕ. Οι δυο αυτές χώρες είναι οι σημαντικότερες στρατιωτικές δυνάμεις της ΕΕ και τα μόνα μέλη θέση στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ, είχαν όμως αντίθετες θέσεις στο ζήτημα των σχέσεων με το NATO-ΗΠΑ. Η στροφή αυτή αποδίδεται στη συμφωνία ανάμεσα της ΕΕ και NATO, στην Σύνοδο του NATO στο Βερολίνο (1996) που επιβεβαίωσε την πρωτοκαθεδρία του NATO, καθησυχάζοντας έτσι την πάντα φιλοατλαντική Βρετανία, ότι δηλαδή καμία ευρωπαϊκή αμυντική πολιτική δεν θα λειτουργούσε ανταγωνιστικά. Επίσης, ο πόλεμος στο Κόσσοβο ανησύχησε τις δυο χώρες καθώς ανέδειξε την αδυναμία της ΕΕ να αναλάβει δράση σε μια τόσο κοντινή περιοχή όπως τα Βαλκάνια, τις περιορισμένες στρατιωτικές δυνατότητες και την εξάρτηση της ΕΕ από τις ΗΠΑ, την στιγμή ακριβώς που οι τελευταίες είχαν δείξει απροθυμία να εμπλακούν στο Κόσσοβο. ⁷

Ολοκληρώνουμε τη σύντομη αυτή ανάλυση κάνοντας αναφορά στη Συνθήκη της Λισσαβόνας (Δεκέμβριος του 2007). Αποτελείται από δύο ξεχωριστές συνθήκες, την Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ) και την Συνθήκη για την Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ), οι οποίες έχουν την ίδια νομική ισχύ. ⁸ Οι σχετικές

⁶ Rutten M. (επιμ.) From St . Malo to Nice. European Defense: core documents, Chaillot Papers 47, Paris: Institute for Security Studies , 2001, σελ.8

⁷ Κ. Υφαντής, Η Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας, στο Νέα Ευρωπαϊκή Ένωση (Μαραβέγιας, Τσινισιζέλης επιμ.), Θεμέλιο, 2007, σελ.382-387

⁸ Άρθρο 1 ΣΕΕ, Άρθρο 1, παρ. 2 ΣΛΕΕ

διατάξεις που αναφέρονται στην ΚΠΑΑ περιγράφονται κατά βάση στην ΣΕΕ.⁹ Επιπρόσθετα, στο προοίμιο της ΣΕΕ γίνεται αναφορά στην άμυνα και την ασφάλεια καθώς δηλώνεται ότι τα κράτη μέλη είναι αποφασισμένα «να εφαρμόσουν μια κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας, που συμπεριλαμβάνει την διαμόρφωση μιας κοινής αμυντικής πολιτικής... ενισχύοντας έτσι την Ευρωπαϊκή ταυτότητα και ανεξαρτησία για την προαγωγή της ειρήνης, της ασφάλειας και της προόδου στην Ευρώπη και ανά την υφήλιο», διατύπωση που έχει μείνει αναλλοίωτη από την εποχή της συνθήκης του Άμστερνταμ».

Σε ότι αφορά στις σχέσεις με το ΝΑΤΟ¹⁰, διευκρινίζει ότι η πολιτική της ΕΕ δεν θίγει την ιδιαιτερότητα ασφάλειας και άμυνας των κ-μ και σέβεται τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το ΝΑΤΟ για τα κράτη που ανήκουν σε αυτό, συμβιβαζόμενη με την κοινή πολιτική ασφάλειας και άμυνας που διαμορφώνεται, περιορισμοί οι οποίοι όπως είδαμε υπάρχουν ήδη από το Μάαστριχτ. Συνεπώς, η πρωτοκαθεδρία του ΝΑΤΟ για τα μέλη του, ο σεβασμός εθνικών ιδιαιτεροτήτων στην αμυντική πολιτική των κ-μ και η αναγνώριση του καθαρά εθνικού χαρακτήρα της άμυνα οριοθετούν και καθιστούν ξεκάθαρο ότι δεν υπάρχει μεγάλος χώρος για επέκτασή τους, σύμφωνα με την συνθήκη της Λισσαβόνας.

Στο πεδίο δράσης της ΚΠΑΑ, επιπρόσθετα να επισημάνουμε ότι έχουμε δύο βασικές καινοτομίες: την ρήτρα αμοιβαίας βοήθειας και την ρήτρα αλληλεγγύης. Σύμφωνα με την πρώτη (Άρθρο 42, παρ.7) «αν ένα κράτος μέλος δεχθεί ένοπλη επίθεση στο έδαφός του, τα άλλα κράτη μέλη οφείλουν να του παράσχουν βοήθεια και συνδρομή με όλα τα μέσα που έχουν στη διάθεσή τους, σύμφωνα με το άρθρο 5115 του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών». Η διατύπωση αυτή θυμίζει ρήτρα συλλογικής άμυνας του ΝΑΤΟ. Αμέσως μετά όμως διευκρινίζεται ότι αυτό δεν επηρεάζει ούτε τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της άμυνας ορισμένων κρατών μελών ούτε τις δεσμεύσεις των μελών του προς το ΝΑΤΟ, το οποίο παραμένει «το θεμέλιο της συλλογικής τους άμυνας και το όργανο της εφαρμογής τους».¹¹ Καταλαβαίνουμε ότι ο βασικός χαρακτήρας της ρήτρας αμοιβαίας βοήθειας είναι συμβολικός χωρίς να

⁹ υπό τον Τίτλο V («Γενικές διατάξεις για την εξωτερική δράση της Ένωσης και ειδικές διατάξεις αναφορικά με την Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας»), ιδιαίτερα στο τμήμα 2 του κεφ. 2 («Διατάξεις αναφορικά με την κοινή πολιτική ασφάλειας και άμυνας»)

¹⁰ Κεφ. 2 ΣΣΕ, Τμήμα 2, Άρθρο 42, παρ.2,

¹¹ Μ. Κοππά, Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας: Η Ιστορία, οι Θεσμοί, οι Στρατηγικές, Πατάκη, 2017, σελ. 82-86

δεσμεύει τα κ-μ ούτε να μεταμορφώνει την ΕΕ σε οργανισμό συλλογικής ασφάλειας τύπου NATO .

Ανάπτυξη-εξέλιξη-ενδυνάμωση της συνεργασίας μεταξύ ΚΠΑΑ-NATO

Σε ό,τι αφορά στους δύο δρώντες, από πολύ νωρίς, περίπου από την δεκαετία του '90 γίνονται προσπάθειες για την επίτευξη και εξέλιξη μιας επιθυμητής συνεργασίας και συμπόρευσης στο διεθνές περιβάλλον. Ειδικότερα με τις αποφάσεις της Διάσκεψης Κορυφής του NATO στην Ουάσιγκτον (Απρίλιος του 1999) και στη συνέχεια με τα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στο Ελσίνκι την ίδια χρονιά, αποφασίσθηκε το πλαίσιο της συνεργασίας αναφορικά με την στρατιωτική συνδρομή σε περιπτώσεις κρίσεων.

Στη συνέχεια με τη Συνθήκη της Νίκαιας (Δεκέμβριος 2000) αποφασίσθηκε η ΕΕ να έχει εγγυημένη πρόσβαση στις δυνατότητες του NATO όταν αναλαμβάνει αυτόνομα τη διακπαιρέωση μιας επιχείρησης. Επιπρόσθετα συντονίσθηκε ότι σε περίπτωση εκτέλεσης επιχείρησης από την ΕΕ, η οποία θα διεξάγεται χωρίς τα μέσα του NATO ή σε περίπτωση κατά την οποία το NATO θα διεξήγαγε επιχείρηση διαχείρισης κρίσης, καθένας από τους δύο οργανισμούς θα ενημέρωνε τον άλλο σχετικά με την εξέλιξη της κατάστασης.

Διακήρυξη BERLIN PLUS. Τα γεγονότα στις ΗΠΑ, την 9/11, έδωσαν περαιτέρω ώθηση στην αύξηση συνεργασίας μεταξύ NATO - ΕΕ. Στη Σύνοδο Κορυφής στην Πράγα (Νοέμβριος 2002) και στη μεταξύ τους διακήρυξη, γνωστή και ως «Berlin Plus», οι δύο δρώντες επιβεβαίωσαν την ιδέα της μεταξύ τους στρατηγικής συνεργασίας στη διαχείριση κρίσεων και της αποφασιστικότητας για την αντιμετώπιση των νέων αναδυόμενων προκλήσεων. Τα κύρια σημεία της διακήρυξης είναι τα εξής:¹²

- Εξασφαλιζόταν πρόσβαση της ΕΕ στις δυνατότητες σχεδίασης του NATO, που αφορούν στον σχεδιασμό επιχειρήσεων που αναλαμβάνονται από την ΕΕ.
- Διατίθενται στην ΕΕ ειδικές Νατοϊκές δυνατότητες και μέσα για χρησιμοποίηση στις επιχειρήσεις επ' ωφελεία της ΕΕ.

¹² http://eeas.europa.eu/csdp/about-csdp/berlin/index_en.htm (The Berlin Plus Agreement, 16 Dec 2002)

- Περαιτέρω προσαρμογή του συστήματος αμυντικού σχεδιασμού του NATO, για την ενσωμάτωση και τη διάθεση δυνάμεων της ΕΕ.
- Διαδικασίες που αφορούν στην αποδέσμευση Νατοϊκών δυνάμεων.
- Συμφωνία για την ανταλλαγή διαβαθμισμένου υλικού και πληροφοριών.
- Πλήθος διευθετήσεις μεταξύ NATO-ΕΕ, στο πλαίσιο μιας επιχείρησης διαχείρισης κρίσης υπό την ΕΕ, στην οποία χρησιμοποιούνται δυνάμεις/μέσα του NATO.

Στην ενδυνάμωση της συνεργασίας συνετέλεσε η έκδοση, στις 16 Δεκεμβρίου 2002, της κοινής διακήρυξης για την ΚΠΑΑ. ΕΕ και NATO αποφάσισαν να συνεργαστούν κατά της τρομοκρατίας, της διασποράς όπλων μαζικής καταστροφής και της διαχείρισης από κοινού κρίσεων.¹³ Το θέμα της ανταλλαγής των απαραίτητων κάθε φορά πληροφοριών συντονίστηκε και συμφωνήθηκε στο Συμβούλιο της Πορτογαλίας (19 Ιουνίου 2007)¹⁴.

Με τη Λισσαβόνα (ισχύ από Δεκέμβριο 2009), περιγράψαμε (στο άρθρο 42 της ΣΕΕ), ότι η ΚΠΑΑ δεν προκαταλαμβάνει τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της αμυντικής πολιτικής των κ-μ, ενώ σέβεται τις υποχρεώσεις ορισμένων μελών απέναντι στο NATO.

Συνοπτικά αυτό σημαίνει ότι οι δράσεις και αποφάσεις που αναλαμβάνονται στα πλαίσια της ευρωπαϊκής στρατιωτικής διαχείρισης κρίσεων θα λαμβάνουν υπόψη σε κάθε περίπτωση τις υποχρεώσεις των μελών της Συμμαχίας. Επιπρόσθετα, τα μέλη της ΕΕ έχουν συμφωνήσει να έχουν μόνιμες και συνεχείς διαβουλεύσεις με τους Ευρωπαίους συμμάχους που δεν είναι μέλη της ΕΕ, για όλα τα ζητήματα διαχείρισης κρίσεων, ασφάλειας και άμυνας.

Περιληπτικά σε περίπτωση μιας επιχείρησης υπό την ΕΕ, που χρησιμοποιεί τις υποδομές του NATO, οι Σύμμαχοι που δεν είναι μέλη της ΕΕ, μπορούν αν το επιθυμούν να συμμετέχουν στην επιχείρηση και να εμπλακούν στο σχεδιασμό και προετοιμασία σύμφωνα με τις διαδικασίες που προβλέπονται στο NATO. Εάν όμως πρόκειται για μια επιχείρηση υπό την ΕΕ που δεν απαιτεί προσφυγή στις υποδομές

¹³ <https://www.nato.int/docu/pr/2002/p02-142e.htm> (EU-NATO Declaration on ESDP, 16 Dec 2002)

¹⁴ http://europa.eu/rapid/press-release_DOC-00-14_el.htm (Συμπεράσματα της Προεδρίας Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Σαντα Μαρια Ντα Φεϊρα , Ιουν 07)

του NATO, απαιτείται απόφαση της ΕΕ για να προσκληθούν οι έτεροι σύμμαχοι για να συμμετέχουν.

Να σημειώσουμε ότι επιγραμματικά γίνεται ξεκάθαρο σε ότι αφορά στη συνεργασία, ότι βασίζεται ολοκληρωτικά στο σεβασμό της αυτονομίας της ΕΕ να λαμβάνει αυτόνομα αποφάσεις, αναγνωρίζεται ότι η ΕΕ και το NATO είναι δύο ξεχωριστοί οργανισμοί, στο πλαίσιο συνεργασίας τους με διαφορετική βέβαια φύση στην αντίληψη διαχείρισης των κρίσεων, που θα πρέπει να αλληλοαντιμετωπίζονται με ισοτιμία και χωρίς διακρίσεις.

Ανάπτυξη στρατηγικών ασφαλείας ΚΠΑΑ-NATO

Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφαλείας του 2003. Η ιστορία της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής Ασφάλειας, ξεκινάει επί Ελληνικής Προεδρίας στο Καστελόριζο, στις 2-3 Μαΐου του 2003, όταν ανατίθεται στον τότε Υπάτο Εκπρόσωπος για την Εξωτερική Πολιτική και την Πολιτική Ασφάλειας, Javier Solana να επεξεργαστεί και να παρουσιάσει ένα «ευρωπαϊκό στρατηγικό δόγμα». Μετά από σειρά διαβουλεύσεων, σε Ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο, στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στις Βρυξέλλες (Δεκέμβριος 2003), παρουσιάζεται η Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας (A Secure Europe in a Better World: European Security Strategy- ESS)¹⁵.

Το κείμενο αυτό όπως αναφέρεται, θα επέτρεπε στην Ευρώπη «να μοιραστεί την ευθύνη για παγκόσμια ασφάλεια και για την οικοδόμηση ενός καλύτερου κόσμου». Πρόκειται για την πρώτη επίσημη και συνολική στρατηγική ασφάλειας της Ένωσης, ένα κείμενο το οποίο αναλύει και αποσαφηνίζει το περιβάλλον ασφαλείας της ΕΕ, ενώ καταγράφει τις βασικές προκλήσεις ασφαλείας και τις πολιτικές συνέπειες. Ξεχωρίζει πέντε βασικές απειλές: την τρομοκρατία, τη διάδοση των όπλων μαζικής καταστροφής, τις περιφερειακές συγκρούσεις, το οργανωμένο έγκλημα και τέλος τα «αποτυχημένα κράτη» (*failed states*). Παρουσιάζει την ΕΕ ως μια δύναμη που ενδιαφέρεται για τη διατήρηση και βελτίωση της ισχύουσας διεθνούς τάξης.

Όταν μιλάμε για στρατηγική ασφάλειας εννοούμε τη χρήση στρατιωτικών μέσων για την επιδίωξη πολιτικών στόχων. Κάνοντας μια σύντομη κριτική στην Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας, είναι χαρακτηριστικό ότι αποφεύγεται παντελώς η αναφορά στη χρήση βίας, ενώ δεν υπάρχει η παραμικρή αναφορά σε ενδεχόμενη

¹⁵ <https://www.consilium.europa.eu/el/documents-publications/publications/european-security-strategy-secure-europe-better-world/> (Solana J., *A Secure Europe in a Better World: European Security Strategy*, Brussels, 12.12.2003)

περίσταση όπου η ΕΕ καλείται να επιχειρήσει. Πρόκειται συνοπτικά για μια καταγραφή του νέου περιβάλλοντος ασφάλειας και μια δήλωση προθέσεων για το μέλλον της ευρωπαϊκής αμυντικής πολιτικής, με τέτοιο τρόπο που να μη δημιουργεί συγκρούσεις και να μπορεί να γίνει αποδεκτή από όλα τα μέρη.

Παγκόσμια Ευρωπαϊκή Στρατηγικής Ασφάλειας του 2016. Το κείμενο για την Παγκόσμια Στρατηγική της ΕΕ, το οποία παρουσίασε η τωρινή Ύπατη Εκπρόσωπος Federica Mogherini, είχε τον τίτλο «*Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe. A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy*»¹⁶. Αναφέρει ότι ο όρος «Παγκόσμια» δεν αφορά μόνο το γεωγραφικό εύρος αλλά και το ευρύ φάσμα πολιτικών και εργαλείων που προωθεί αυτή Στρατηγική.

Για πρώτη φορά σε στρατηγικό κείμενο της ΕΕ γίνεται με τόση έμφαση η επισήμανση ότι η εσωτερική και η εξωτερική ασφάλεια είναι αλληλένδετες. Όπως επισημαίνεται «η ασφάλεια στην ΕΕ εξαρτάται από την ειρήνη έξω από τα σύνορα μας». Για την προώθηση των κοινών συμφερόντων, εντοπίζει πέντε βασικές προτεραιότητες:

- Την ασφάλεια της ΕΕ
- Κοινωνική και κρατική ανθεκτικότητα στα ανατολικά και νότια
- Μια ολοκληρωμένη προσέγγιση για τις συγκρούσεις και τις κρίσεις όπου παρουσιάζονται
- Συνεργατικές περιφερειακές τάσεις
- Παγκόσμια Διακυβέρνηση για τον 21^ο αιώνα

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη σχέσεις με το ΝΑΤΟ. Τονίζει ότι το αυτό αποτελεί την ισχυρότερη και αποτελεσματικότερη στρατιωτική συμμαχία στον κόσμο, παραμένει το βασικό συλλογικής άμυνας για τα περισσότερα κράτη-μέλη. Αναφέρει: «*European security and defense efforts should enable the EU to act autonomously while also contributing to and undertaking actions in cooperation with NATO*» καθώς και διακρίνει την ανάγκη η Ένωση να τοποθετηθεί απέναντι στις επιλογές των ΗΠΑ, διαμορφώνοντας αργά αλλά με σταθερό τρόπο την ιδιαίτερη φυσιογνωμία της. Σε άλλο σημείο επίσης τονίζει ότι: «..for Europe, soft and hard

¹⁶ https://eeas.europa.eu/topics/eu-global-strategy_en, Η Ευρωπαϊκή Παγκόσμια Στρατηγική

power go hand in hand...»¹⁷ (μετάφραση: για την Ευρώπη η ήπια και η σκληρή ισχύς προχωρούν χέρι-χέρι).

Ορισμένοι αναλυτές θεώρησαν ότι ήταν τότε άκαιρη η παρουσίαση της νέας Παγκόσμιας Στρατηγικής, δεδομένου του σοκ από το Brexit που τότε ανακοινώθηκε, οι συνέπειες του οποίου δεν είχαν ακόμη αξιολογηθεί. Η Ύπατη Εκπρόσωπος όμως, τόνισε ότι η ΕΕ «...έχει ανάγκη την Παγκόσμια Στρατηγική περισσότερο από ποτέ...»¹⁸

Στο σημείο αυτό να αναφέρουμε ότι στις 6 Φεβρουάριου 2015, ο Λευκός Οίκος δημοσιοποίησε τη νέα Στρατηγική Εθνικής Ασφάλειας (National Security Strategy-NSS).¹⁹ Η στρατηγική παρουσιάζει «..ένα όραμα για το πώς θα προωθηθούν τα αμερικανικά εθνικά συμφέροντα, με χρησιμοποίηση όλων των διαθέσιμων εργαλείων, όπως τη διπλωματία, επιστήμη, τεχνολογία και πληροφορίες, ηγούμενοι με το παράδειγμά και στο πλευρό ικανών εταίρων...». Η στρατηγική αυτή είναι σε απόλυτη αρμονία και εξυπηρετεί και την Ευρωπαϊκή Παγκόσμια Στρατηγική.

Σε απόλυτη αρμονία ήταν και η Σύνοδος του NATO στη Βαρσοβία (Ιούλιος 2016), λίγες μέρες μετά την ανακοίνωση της Παγκόσμιας Στρατηγικής της ΕΕ από την Ύπατη Επίτροπο. Κύριο θέμα της Συνόδου ήταν πώς θα ενισχυθεί και θα εκσυγχρονιστεί η αμυντική και η αποτρεπτική στάση του NATO και εντοπίστηκαν οι κοινές στρατηγικές και στόχοι, κυρίως στον κυβερνοχώρο, στην τρομοκρατία και στη μεταρρύθμιση του τομέα ασφάλειας, στο οργανωμένο έγκλημα, τη θαλασσιά και ενεργειακή ασφάλεια.²⁰

Τάσεις για το ρόλο της ΕΕ στο διεθνές στερέωμα

Η ανάπτυξη της ΚΕΠΠΑ/ΚΠΑΑ συνέχισε όλα τα χρόνια να ορίζεται από τον ανταγωνισμό διακυβερνητικών και υπερεθνικών απόψεων, ατλαντιστών και ευρωπαϊστών. Στην Ευρώπη, υπάρχουν γενικά διαφορετικές τάσεις σε ό,τι αφορά στον ρόλο της ΕΕ στο διεθνές στερέωμα. Οι φιλοατλαντιστές, οι ευρωπαϊστές και οι ουδέτεροι.²¹ Αναλυτικότερα, έχουμε τις χώρες που έχουν φιλοατλαντική κατεύθυνση,

¹⁷ Στη σελ.300 της Συνθήκης

¹⁸ Μ. Κοπά, Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας: Η Ιστορία, οι Θεσμοί, οι Στρατηγικές, Πατάκη, 2017, σελ. 289

¹⁹ στο https://www.whitehouse.gov/2015_02_06

²⁰ Μ. Κοπά, Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας: Η Ιστορία, οι Θεσμοί, οι Στρατηγικές, Πατάκη, 2017, σελ. 165

²¹ βλ. στο: Μ. Κοπά, Η Κοινή Πολ. Άμυνας και Ασφάλειας: Η Ιστορία, οι Θεσμοί, οι Στρατηγικές Πατάκη, 2017, σελ. 35-38

που θεωρούν πώς η συνεργασία μεταξύ NATO και ΕΕ αποτελεί τη βάση για τη δημιουργία ενός περιβάλλοντος ειρήνης και ασφάλειας, με τις ΗΠΑ πάντοτε να έχουν τον πρώτο λόγο, η οποία αποτελεί και την μοναδική υπερδύναμη. Θεωρούν το NATO μοναδική εγγύηση απέναντι στη Ρωσία και ότι οποιαδήποτε ενέργεια από πλευράς ευρωπαϊκών κρατών για περαιτέρω ενίσχυση των στρατιωτικών τους δυνατοτήτων και ανάληψη πρωτοβουλιών σε αυτό τον τομέα, θα πρέπει να συμβαδίζει με την κυριαρχία των ΗΠΑ και κατ' επέκταση του NATO. Συμφωνούν ότι η ΕΕ θα έπρεπε να διατηρήσει το ρόλο της ως μιας πολιτικής/οικονομικής δύναμης βασισμένη στους κανόνες της ελεύθερης αγοράς.

Αντίθετα, οι λεγόμενοι ευρωπαϊστές αντιλαμβανόμενοι τις νέες ασύμμετρες απειλές και τα πολλά ανοικτά μέτωπα των ΗΠΑ, προωθούν πιο ενεργή συμμετοχή της Ευρώπης στον τομέα της ασφάλειας, υποστηρίζουν ότι ΕΕ πρέπει να αναλάβει τις ευθύνες της περιφέρειας της. Είναι υπέρμαχοι της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, συνηγορούν στην απόκτηση στρατιωτικών δυνάμεων ικανών να παίξουν εξίσου πρωταγωνιστικό ρόλο στη διαχείριση κρίσεων και στην ανάληψη στρατιωτικών επιχειρήσεων, σε αναλογία με το NATO κάποιες φορές. Προσκειμένες στην αποκλειστική ευθύνη για την άμυνα της ευρωπαϊκής ηπείρου από το NATO είναι κυρίως η Βρετανία, η Ολλανδία, η Πορτογαλία, Πολωνία και Δανία. Τα κράτη αυτά αποδέχονται την πρωτοκαθεδρία των ΗΠΑ και επιδιώκουν απευθείας σχέση με την υπερδύναμη. Οι χώρες στην πλευρά των φιλόευρωπαϊστών είναι η Γαλλία, η Γερμανία, το Βέλγιο, το Λουξεμβούργο, η Ισπανία, η Ιταλία και η Ελλάδα, συμφωνούν στον καταμερισμό των ευθυνών και των πρωτοβουλιών στα πλαίσια της Βόρειο Ατλαντικής Συμμαχίας, με ένα πιο διακριτό ρόλο των ΗΠΑ. Είναι κατανοητό πως η παρέμβαση των Αμερικάνων στα ευρωπαϊκά δρώμενα ασφαλείας και άμυνας υποβαθμίζει την κάθε προσπάθεια για απόκτηση στρατιωτικής υπεροχής και στρατηγικής πρωτοβουλίας.

Μεταξύ των ανωτέρω ομαδοποιήσεων βρίσκονται οι λεγόμενοι ουδέτεροι (Ιρλανδία, Αυστρία, Φιλανδία Σουηδία, Μάλτα). Οι ομαδοποίηση αυτή αποτελεί σταθερό χαρακτηριστικό της εξέλιξης της ΚΕΠΠΑ/ΚΠΑΑ μέχρι σήμερα.

Ολοκληρώνοντας να αναφέρουμε ότι η ΕΕ παραμένει ελκυστική και μοναδική στο παγκόσμιο περιβάλλον, όμως αμφισβητείται στο εσωτερικό της λόγω κυρίως της αύξησης του λαϊκισμού, της ξενοφοβίας και του ευρωσκεπτικισμού, έχοντας επιπρόσθετα κλονισθεί και από την οικονομική κρίση. Οι σύγχρονες και

πολυδιάστατες όμως απειλές ξεπερνούν κατά πολύ το είδος απειλών του 20^{ου} αιώνα. Ο φιλόδοξος στόχος να αποτελέσει η ΕΕ, παγκόσμιο πρωταγωνιστή και δρώντα είναι μια διαδικασία προσαρμογών και δύσκολών συμβιβασμών κυρίως μεταξύ των στενών εθνικών συμφερόντων των μελών της.

Είναι αναπόφευκτο τα Ευρωπαϊκά κ-μ να επανεξετάσουν την έννοια της συλλογικής εξωτερικής πολιτικής, τις προτεραιότητες σε ό,τι αφορά θέματα άμυνας και ασφάλειας.²² Η Ευρώπη πρέπει να επωμισθεί τις ευθύνες της όσον αφορά τη διακυβέρνηση της παγκοσμιοποίησης, προβάλλοντας τις αξίες και αρχές της. Είναι σε θέση συμβάλλει στην παγκόσμια ασφάλεια και να διαδραματίσει κύριο ρόλο στην αποτροπή συγκρούσεων και εξασφάλιση της διεθνούς σταθερότητας, συμβάλλοντας έτσι όχι μόνο στην ευημερία και ασφάλεια των πολιτών της αλλά και στην παγκόσμια ασφάλεια.

Ευρωπαϊκές ανεπάρκειες-περιορισμοί ΚΠΑΑ

Τα συμφέροντα της ΕΕ σίγουρα δεν περιορίζονται μόνο στην ευρύτερη περιφέρεια της Ευρώπης, η προσπάθεια υπεράσπισής τους στα στενά ευρωπαϊκά γεωγραφικά όρια είναι λανθασμένη. Μετά την εμπειρία της πρώην Γιουγκοσλαβίας, τα κ-μ κατάφεραν να συντονίσουν τις αντιλήψεις τους σχετικά με τις απειλές, τις προθέσεις τους να δράσουν, τα μέτρα που πρέπει να λάβουν στην ευρύτερη περιοχή. Ο πρόσφατος πόλεμος στη Λιβύη επιβεβαιώνει την παραπάνω αντίληψη. Σε όλη την λεκάνη της Μεσογείου, ιδιαίτερα στην Κύπρο, στη Μ. Ανατολή και τη Β. Αφρική, διακυβεύονται κρίσιμα ευρωπαϊκά συμφέροντα. Η ενεργειακή επάρκεια της Ευρώπης, η τρομοκρατία και οι ενδεχόμενες προσφυγικές κρίσεις που επιφέρουν, οι εμφύλιες διαμάχες αποτελούν ενδεικτικές απειλές που η ΚΠΑΑ οφείλει να είναι σε θέση, να αντιμετωπίσει, ακόμα και χωρίς την βοήθεια από το ΝΑΤΟ.

Συνεχίζουμε την περιγραφή του περιβάλλοντος των ενδεχόμενων απειλών, με την περιοχή του Καυκάσου, του Ευξείνου Πόντου και της Κασπίας θάλασσας/Ουκρανίας, με την οποία η ΕΕ έχει πλέον σύνορα και προμηθεύεται μεγάλες ποσότητες πηγών ενέργειας. Η ευρωπαϊκή εμπλοκή στην Αφρική, για να αντιμετωπισθεί η αστάθεια, στον Ινδικό Ωκεανό όπου υπάρχουν πολεμικά πλοία που προστατεύοντας τον διάπλου της Ερυθράς Θάλασσας και Διώρυγας του Σουέζ, για την προστασία και εξασφάλιση του διεθνούς εμπορίου και μεταφοράς ενεργειακών

²² Peter van Ham, Η Ευρωπαϊκή Άποψη για ΗΠΑ και ΕΠΑΑ, από το: Η Ευρωπαϊκή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας σε Σταυροδρόμο (Σ. Ντάλης, Παναγώτης Τσάκωνας, επιμ), Σίδερης, 2004, σελ 82

πηγών στην Ευρώπη. Σε ένα παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον, στο οποίο οι πηγές των απειλών μπορεί να βρίσκονται χιλιάδες χιλιόμετρα μακριά, η δυνατότητα ανάπτυξης δυνάμεων και έγκαιρης επέμβασης καθίσταται ζωτικής σημασίας, για την ασφάλεια και την ανάπτυξη της ΕΕ, δεν είναι μόνο θέμα γοήτρου.

Το τρέχον χρονικό διάστημα που διανύουμε, η ΕΕ δεν είναι σε θέση να διεξάγει μια στρατιωτική επιχείρηση αυτόνομα, ανάλογη των δυνατοτήτων του ΝΑΤΟ ή των ΗΠΑ. Η εξάρτηση της από τα μέσα και δομές του ΝΑΤΟ δεν διαφαίνεται ότι θα ξεπεραστεί στο ορατό μέλλον. Ταυτόχρονα, υπάρχουν έντονες ζυμώσεις σε ότι αφορά τη δημιουργία του λεγόμενου Ευρωστρατού, τη μορφή λειτουργίας, τις δυνατότητες και την ευρύτερη στρατιωτική διάσταση της ΚΠΑΑ. Εάν δηλαδή πρέπει η ΕΕ να αναπτύξει ανεξάρτητο κοινοτικό εργαλείο, το οποίο θα είναι σε θέση να παρέχει ασφάλεια στην ίδια αλλά και όπου χρειάζεται, εάν θα έχει τα μέσα και τις ικανότητες, ώστε να διαδραματίσει τον ρόλο του παγκόσμιου δρώντα που της αναλογεί.

Η ΕΕ δυσκολεύεται να βρει τη θέση που της αρμόζει στη διεθνή σκηνή, λόγω και της αυξημένης δυσκολίας να υπάρξει κοινή προσέγγιση στα μεγάλα θέματα ανάμεσα στα μέλη της.²³ Όπως περιγράψαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο, πολλά κ-μ δεν φαίνονται πρόθυμα να θυσιάσουν τα κυριαρχικά τους δικαιώματα στην άμυνα και ασφάλεια, έχουν επενδύσει και εναποθέτουν αποκλειστικά στο ΝΑΤΟ και ΗΠΑ την προοπτική αυτή. Επίσης, οι δυνατότητες των αποστολών Petersberg και η ανάγκη ανάπτυξης ισχυρότερων στρατιωτικών δυνάμεων και δυνατοτήτων για την εκτέλεσή τους, φαίνεται πολλές φορές περιττή, λόγω της ύπαρξης του ΝΑΤΟ, της συμμετοχής των περισσότερων κρατών σ' αυτό και εξαιτίας του δυσβάστακτου οικονομικού κόστους, που δεν θέλουν να επωμισθούν τα κράτη.

Σε ότι αφορά στις Ένοπλες Δυνάμεις των κ-μ, να επισημάνουμε ότι μέχρι το πέρας του Ψυχρού Πολέμου, ήταν ενταγμένες σε ένα συλλογικό σύστημα ασφάλειας, υπό την κυριαρχία των ΗΠΑ, ενάντια στη Σοβιετική απειλή. Τις δυνάμεις ουσιαστικά αποτελούσαν βαριά εξοπλισμένοι μηχανοκίνητοι και τεθωρακισμένοι σχηματισμοί μάχης, για υπεράσπιση εθνικών εδαφών. Έπειτα από την πτώση της Σοβιετικής Ένωσης, τη διάλυση του Συμφώνου της Βαρσοβίας, ιδιαίτερα μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου 2001 και τον λεγόμενο πόλεμο κατά

²³ Μαρ. Κοπά, Η Κοινή Εξωτερική Πολιτική της ΕΕ: Συνέχεια και Μεταβολή, εκδόσεις PSE, 2009, σελ 64

της Τρομοκρατίας των ΗΠΑ, έγινε αντιληπτό, ότι για την αντιμετώπιση των σύγχρονων απειλών, απαιτούνται σύγχρονες ευέλικτες δυνάμεις, με δυνατότητα ταχείας ανάπτυξης σε μακρινές αποστάσεις, όπλα και πυρομαχικά ακριβείας, γρήγορη συλλογή και αξιοποίηση πληροφοριών, με τη χρήση υψηλής τεχνολογίας. Επίσης ζωτικές επιχειρήσεις αποτελούν πλέον οι αποστολές διάσωσης, επιχειρήσεις, για την απομάκρυνση πολιτών από εμπόλεμες ζώνες, ανθρωπιστικές αποστολές, διανομής ανθρωπιστικής βοήθειας κ.λπ..

Επιπρόσθετα να επισημάνουμε ότι περιορισμός στην στρατιωτική ανάπτυξη της ΚΠΑΑ αποτελεί το γεγονός ότι οι ευρωπαϊκές κοινωνίες είναι αρνητικές στο να δεχθούν το θάνατο πολιτών-στρατιωτών σε μακρινά πεδία μαχών, καθώς και να δεχτούν το θάνατο ανθρώπων από ευρωπαϊκά πυρά. Καμία κυβέρνηση δεν επιθυμεί να αναλάβουν το πολιτικό κόστος που θα προκύψει.

Η ΕΕ είναι μια παγκόσμια οικονομική υπερδύναμη, όμως αμυντικά υστερεί κατά πολύ της οικονομικής της ισχύος, σε αντίθεση με το ΝΑΤΟ και τις ΗΠΑ, η οποία είναι η ισχυρότερη στρατιωτικά χώρα, σε συμβατικά και πυρηνικά όπλα, αμυντικές δαπάνες, έρευνα και τεχνολογία. Ακόμη κι αν η ΕΕ έκανε προσπάθεια να μετατρέψει την οικονομική και τεχνολογική της ανάπτυξη σε στρατιωτική ισχύ, δεν θα πετύχαινε σύντομα να αποκτήσει στρατιωτική ικανότητα ανάλογη των ΗΠΑ. Όμως γεγονός είναι ότι τα ευρωπαϊκά κράτη δε φαίνονται διατεθειμένα να αποδεχθούν την ηγεμονία αυτή των ΗΠΑ ως τη μοναδική πραγματικότητα, αμφισβητούν την αποτελεσματικότητά της πολλές φορές (πχ. Αποτυχία στο Ιράκ, εν μέρει στο Αφγανιστάν).²⁴

Η Σοβιετική Ένωση δεν υπάρχει πια, η Ρωσία είναι πλέον συνέταρος (παρά τα γεγονότα στην Ουκρανία) και δεν διαφαίνεται κάποια πρόκληση για την ασφάλεια από κάποια συγκεκριμένη χώρα που να θέτει σε κίνδυνο την εδαφική ακεραιότητα ή την ανεξαρτησία κάποια χώρας μέλους, εκτός από το παράδειγμα της Ελλάδας-Κύπρου από την Τουρκία (που όμως ανήκει στο ΝΑΤΟ). Αντίθετα, οι απειλές προέρχονται από ζητήματα, όπως η τρομοκρατία, η μετανάστευση, η πειρατεία, ο κυβερνοπόλεμος κ.λπ., τα οποία απαιτούν συνεργασία.

Το υψηλό επίπεδο του κοινωνικού κράτους στην ΕΕ, αποτελεί παγκόσμια πρότυπο και συνοδεύεται από το αντίστοιχο υψηλό κόστος. Ενδεχόμενη στροφή στην

²⁴ Ειρήνη Χειλά, Οι Διεθνείς Συγκρούσεις στον 21^ο Αιώνα, Ζητήματα Θεωρίας και Διαχείρισης, Ποιότητα, 2013, σελ 261

αύξηση των αμυντικών προϋπολογισμών προϋποθέτει διάθεση τεράστιων πόρων, κάτι που συνεπάγεται μείωση των κοινωνικών δαπανών. Χωρίς κάποια προφανή απειλή κάτι τέτοιο δεν πρόκειται να γίνει δεκτό αρχικά από τις κοινωνίες αλλά και από τους εκπροσώπους τους στα ευρωπαϊκά κοινοβούλια.

Γίνεται λοιπόν προφανές, ότι οι χώρες της ΕΕ, όχι μόνο δεν προτίθενται να αυξήσουν τους αμυντικούς προϋπολογισμούς τους, αλλά μάλλον θα προβούν σε επιπλέον μειώσεις, ιδιαίτερα κατά την τρέχουσα οικονομική συγκυρία που επιβάλλει δραστικό περιορισμό των κρατικών δαπανών.

Η προσέγγιση στα θέματα ΚΕΠΠΑ/ΚΠΑΑ παραμένει στην πρωτοκαθεδρία του κράτους, αυτό παραμένει ο βασικός παράγοντας στα θέματα ασφάλειας και άμυνας. Τα ισχυρότερα κράτη (Γερμανία, Γαλλία, Βρετανία) διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στη διαδικασία λήψης αποφάσεων της ΕΕ, στα θέματα πολιτικής ασφάλειας και συμμαχιών, σύμφωνα με τις επιδιώξεις τους, ενώ αναλαμβάνουν το μεγαλύτερο μέρος της ευθύνης (χρηματική, υλική κ.λπ.) για τη συμμετοχή στις στρατιωτικές αποστολές της ΚΠΑΑ. Στο ερώτημα εάν μπορεί να μεταβληθεί η ΕΕ σε διεθνή παράγοντα ασφαλείας, η απάντηση είναι ότι όλα εξαρτώνται από την πολιτική βούληση των κ-μ και από την πολιτική βούληση να επιβάλουν κοινές απαντήσεις στα θέματα ασφαλείας

Ρόλος και ανάλυση Ευρωπαϊκής ισχύος

Η ΕΕ και το NATO βρίσκονται με σειρά προκλήσεων και απειλών για την παγκόσμια ασφάλεια, οι οποίες δεν περιορίζονται από σύνορα ούτε προέρχονται από κρατικούς δρώντες, το πρόσφατο παράδειγμα του ISIS είναι ενδεικτικό της κατάστασης αυτής. Σίγουρα απαιτείται ένα ευρύ φάσμα οικονομικών, πολιτικών και στρατιωτικών εργαλείων, για αντιμετώπιση τους. Η προσφυγική κρίση, η παράνομη μαζική μετανάστευση, η ισλαμική τρομοκρατία, η πειρατεία, το οργανωμένο έγκλημα, η διασπορά όπλων μαζικής καταστροφής προϋποθέτουν συλλογική δράση, όχι αποκλειστικά και μόνο από την υπερδύναμη ή μεμονωμένα άλλα κράτη ή το NATO, αλλά αποτελεσματικότερη συνεργασία και από όλους τους δρώντες που έχουν την ικανότητα και είναι σε θέση να επέμβουν.

Η ΕΕ φιλοδοξεί να δρα συνεχώς ως πολιτική υπερδύναμη στη διεθνή σκηνή. Για να μπορέσει ΕΕ να ανταποκριθεί αποτελεσματικότερα στις προκλήσεις και στις προσδοκίες των πολιτών της, οφείλει να δράσει συλλογικά ή και αυτόνομα πολλές

φορές. Είναι ευρέως παραδεκτό, ότι καμία από τις χώρες της Ένωσης, ακόμη και οι μεγάλες στρατιωτικές δυνάμεις όπως η Βρετανία και Γαλλία, δεν είναι σε θέση να ανταπεξέλθουν μόνες τους. Η συλλογική δράση στο πλαίσιο της ΕΕ είναι επιτακτική ανάγκη, αφού είναι δύσκολο ακόμη και να εντοπισθούν μεμονωμένα συμφέροντα για ένα μόνο κράτος και ακόμη πιο δύσκολη η αποκλειστική προάσπισή τους. Συνεπώς, η διάχυση εξουσιών από τα κράτη προς τα κοινοτικά και υπερεθνικά όργανα της ΕΕ, όχι μόνο δεν απειλεί τα μεμονωμένα κρατικά συμφέροντα και κυριαρχία, αλλά φαίνεται ως ο ελκυστικότερος και αποτελεσματικότερος τρόπος να εξυπηρετηθούν. Προς την κατεύθυνση αυτή, η ΚΠΑΑ απαιτείται να παρακολουθεί και σαν συμμετέχει στην τεχνολογική επανάσταση που συντελείται στον στρατιωτικό τομέα, στο ευρύτερο πλαίσιο της Νατοϊκής προσπάθειας.

Η ΕΕ «κατέχει» μεγάλη ήπια ισχύ²⁵, μεγαλύτερη της Ρωσίας και Κίνας και σε μεγάλο μέρος του πλανήτη μεγαλύτερη και από αυτήν των ΗΠΑ. Η κυριότερη πηγή ήπιας ισχύος, είναι το παράδειγμα οργάνωσης κρατών που προβάλλει, το βιοτικό επίπεδο των πολιτών της, ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών, του κράτους δικαίου, η ευημερία της σε όλους τους τομείς αποτελούν διεθνώς σημείο αναφοράς. Σε ό,τι αφορά στην ευρωπαϊκή ήπειρο και στην ευρύτερη περιφέρεια, η προοπτική της ένταξης και των ειδικών προνομιακών σχέσεων που μπορεί να αναπτύξει με άλλα κράτη, αποτελούν τη μεγαλύτερη προοπτική για όλες τις χώρες. Η προοπτική αυτή οδηγεί σε συμμόρφωση με τις επιδιώξεις της και αναμορφώνει πολλές φορές τον τρόπο λειτουργίας κρατών ώστε να φτάσουν κάποτε να αξιώνουν την ένταξή ή ειδική συνεργασία (πρόσφατα παραδείγματα η Ρωσία, Τουρκία και οι πρώην χώρες της πρώην Σ. Ένωσης).

Η ΚΠΑΑ οφείλει να διαμορφωθεί κατάλληλα ώστε να επιτρέπει να πλαισιώνεται η ήπια ισχύ της ΕΕ με την κατάλληλη σκληρή. Να αποκτήσει ένα μείγμα ισχύος, δηλαδή «έξυπνη ισχύ»,²⁶η οποία θα είναι σε θέση να επιτύχει το προσδοκώμενο αποτέλεσμα, το οποίο θα έχει διάρκεια και θα αποβεί προς όφελος όλων των εμπλεκόμενων που σέβονται τους διεθνείς κανόνες. Για το σκοπό αυτό

²⁵ Τους όρους ήπια-σκληρή ισχύ (hard-soft power) εισήγαγε ο Joseph Nye (βιβλίο: Ήπια Ισχύς, το Μέσο Επιτυχίας στην Παγκόσμια Σκηνή, Παπαζήσης, 2005). Σκληρή ισχύς, ορίζεται η ικανότητα να εξαναγκάζεις, προέρχεται κυρίως από τη στρατιωτική δύναμη μιας χώρας, ενώ η ήπια ισχύς προέρχεται από τη θελκτικότητα της κουλτούρας, των πολιτικών ιδανικών και των πολιτικών επιλογών μιας χώρας, η ικανότητα να διαμορφώνεις τις προτιμήσεις των άλλων

²⁶ Τον όρο εισήγαγε και πάλι ο Joseph Nye. Αποτελεί συνδυασμό της ήπιας και της σκληρής ισχύος σε κατάλληλη αναλογία κάθε φορά, ανάλογα με τον δρώντα αποδέκτη και το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα

απαιτείται πολλές φορές, εάν οι περιστάσεις το επιβάλλουν, οι διατιθέμενες δυνάμεις, στο πλαίσιο των αποστολών της ΚΠΑΑ να είναι σε θέση να διεξάγουν και αυτόνομες επιχειρήσεις, από το επίπεδο του σχεδιασμού μέχρι αυτό της εκτέλεσης.

Η θέση των ΗΠΑ απέναντι στην παραπάνω προοπτική ανάπτυξη της ΚΠΑΑ και ο ρόλος τους στην ευρωπαϊκή ήπειρο είναι παράμετροι που επηρεάζουν καθοριστικά την πολιτική αυτή. Η αμερικανική πολιτική έχει επηρεαστεί σημαντικά από την ανάδυση της ΕΕ ως πολύ ισχυρού «περιφερειακού παίχτη» και παγκόσμιου εταίρου.²⁷ Μέχρι πρόσφατα υποστηρίζονταν ότι η απόκτηση αυτόνομης στρατιωτικής ικανότητας από την ΕΕ θα υπονομεύσει το μέλλον και τις δυνατότητες του ΝΑΤΟ, σε γόητρο και επιχειρησιακή ικανότητα, θα μειώσει την επιρροή των ΗΠΑ και ότι θα υπονομεύσει το μέλλον. Υπάρχουν επίσης αμφιβολίες και ανησυχίες στο κατά πόσο η ΕΕ θα είναι σε θέση να πετυχαίνει στις αυτόνομες δράσεις της, δεδομένων των πολιτικών περιορισμών που αναπτύχθηκαν σε προηγούμενο κεφάλαιο και του γεγονότος ότι σε ενδεχομένη αποτυχία, οι ΗΠΑ θα κληθούν και θα σηκώσουν και πάλι το βάρος της προάσπισης της ευρωπαϊκής ασφάλειας (όπως π.χ. στην π. Γιουγκοσλαβία και Λιβύη).

Να αναφέρουμε επίσης ότι υπάρχουν θέματα επικάλυψης των δομών του ΝΑΤΟ και προβλημάτων στους κόλπους του Βορειοατλαντικού Συμφώνου, ιδιαίτερα με τα μέλη του που δεν ανήκουν στην Ένωση, όπως η Τουρκία και των προβλημάτων της χώρας μας και της Κύπρου με αυτήν.

Από τη μία, οι Ευρωπαίοι, επιζητούν την αυτομία τους, παράλληλα όμως ανησυχούν για την απόσυρση του αμερικανικού ενδιαφέροντος και της στρατιωτικής παρουσίας των ΗΠΑ από την Ευρώπη. Στις ΗΠΑ από την άλλη πλευρά, ενώ υποστηρίζουν την απόκτηση αυτόνομης αμυντικής ικανότητας από την ΕΕ και τον πιο ισομερή καταμερισμό του κόστους για την ευρωπαϊκή ασφάλεια, υπάρχει καχυποψία για την αρνητική επίδραση που θα επιφέρει στο ΝΑΤΟ.

Η ΕΕ δεν φιλοδοξεί να ανταγωνισθεί την στρατιωτική ισχύ των ΗΠΑ, αξιώνει, πρέπει όμως να έχει την δυνατότητα να δράσει, όποτε οι ΗΠΑ δεν προτίθενται να εμπλακούν σε μια κρίση, είτε γιατί δεν εμπίπτει στις στρατηγικές επιδιώξεις τους, είτε γιατί εμπλέκονται σε κάποια άλλη και δεν επιζητούν να

²⁷ Κ. Υφαντής, Διατλαντικές Σχέσεις: Μεταξύ Μονομέρειας, Αδιαφορίας και Ισορροπίας, στο Παγκόσμια Ευρώπη: Οι Διεθνείς Διαστάσεις Της ΕΕ, (Ξενάκης, Τσινισιζέλης, επιμ), Σίδερης, 2006, σελ 331-332

ανοίξουν νέα μέτωπα. Σε μια περίοδο που οι προκλήσεις ασφάλειας είναι παγκόσμιες, οι δύο εταίροι οφείλουν να επιδιώξουν μια στρατηγική συμμαχία για την αντιμετώπιση τους. Σε μια περίοδο που το γεωπολιτικό βάρος μετατίθεται, από την Ευρώπη σε άλλες περιφέρειες, οι ΗΠΑ και η ΕΕ δεν έχουν την πολυτέλεια ανταγωνισμών αλλά συμπόρευσης, διότι υπάρχει κίνδυνος, ειδικά για την ΕΕ, να υποσκελιστεί και να βρεθεί στο περιθώριο της διεθνούς σκηνής.

Συνοψίζοντας να αναφέρουμε ότι το NATO και η ΕΕ είναι δύο διαφορετικοί ως προς το σκοπό και τη γενικότερη λειτουργία τους δρώντες και η συνεισφορά τους στη διαχείριση των κρίσεων διαφέρει για αυτό το λόγο. Οι ενέργειές του NATO, λόγω του έντονα στρατιωτικού χαρακτήρα του, χαρακτηρίζονται από τη χρήση της «σκληρής ισχύος» ενώ η ΕΕ αποτελεί τον καταλληλότερο διεθνή δρώντα για τη διαχείριση των διεθνών κρίσεων χωρίς την απειλή χρησιμοποίησης στρατιωτικής βίας καθώς διαθέτει ένα ευρύτατο φάσμα πολιτικών, οικονομικών μέσων, καθώς και ένα τεράστιο δίκτυο εξωτερικών διπλωματικών σχέσεων που της εξασφαλίζει τεράστια επιρροή στα διεθνή δρώμενα. Προκείμενου ωστόσο η Ευρωπαϊκή Ένωση να πετύχει την μέγιστη αξιοποίηση δυνατοτήτων που διαθέτει, οφείλει να διαμορφώσει και συντονίσει τη στρατηγική και στρατιωτικές δυνατότητές της.

Η ΕΕ μπορεί και οφείλει να αναλάβει ρόλο ανάλογο του οικονομικού μεγέθους και της ήπιας ισχύος της. Ανταποκρινόμενη στα ζητήματα ασφάλειας, τόσο στην περιφέρεια της όσο και παγκόσμια, συντελεί και στην ευημερία και ασφάλεια των πολιτών της. Οφείλει να αποτελέσει έναν αυτόνομο διεθνή δρώντα εφάμιλλο των δυνατοτήτων της, να προβάλλει και αναπτύσσει συνεχώς την «έξυπνης» ισχύ» της, σε αρμονία πάντοτε με τη διατλαντική συνεργασία και ειδική σχέση που έχει.

Η ΕΕ έχει αναπτύξει και επενδύει στην ήπια ισχύ (soft power) μέχρι τώρα, βασιζόμενη τις περισσότερες φορές στο NATO για τα υπόλοιπα. Το ερώτημα που τίθεται είναι εάν, στον παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον με τις διαρκώς πολλαπλασιαζόμενες προκλήσεις, προκειμένου να προασπίσει τα συμφέροντά της δε θα χρειαστεί να αναπτύξει και χαρακτηριστικά hard power (σκληρής ισχύος).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΟΥ ΔΙΑΤΛΑΝΤΙΚΟΥ ΔΕΣΜΟΥ (ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ-ΚΟΙΝΟΣ ΔΡΟΜΟΣ ΠΡΟΣ ΣΤΙΣ ΝΕΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ)

Νέα Αμερικανική προεδρία και ενδεχόμενο BREXIT: Πόσο επηρεάζουν τις σχέσεις ΕΕ-NATO

Την τρέχουσα χρονική περίοδο, η ευρωπαϊκή ασφάλεια εισέρχεται σε μία εντελώς καινούργια περίοδο στην οποία καλείται να προσαρμοσθεί. Αρχίζει να δημιουργείται στην Ευρώπη η πεποίθηση ότι η ασφάλεια δεν είναι δυνατόν να ανήκει αποκλειστικά στο NATO ή στις ΗΠΑ, ότι η ΕΕ οφείλει να είναι σε θέση να προσφέρει αυτόνομα, προστασία στους πολίτες της, να αναλαμβάνει τα μερίδια που της αναλογεί στην πρόληψη και διαχείριση των διεθνών συγκρούσεων, συμβάλλοντας στη επίλυσή τους, προστατεύοντας έτσι τα μέλη της από τις αρνητικές συνέπειες και επακόλουθα αυτών των κρίσεων.

Να υπενθυμίσουμε ότι η σχέση ανάμεσα σε Ευρώπη και ΗΠΑ-NATO αποτελεί τη σημαντικότερη στρατηγική σχέση για όλους, η οποία στηρίζεται σε κοινές αξίες, ιδανικά, σε κοινά συμφέροντα και πρακτικές. Μετά τον Ψυχρό πόλεμο η παρουσία των αμερικανών στην Ευρώπη αποτέλεσε προτεραιότητα των ΗΠΑ, ο κεντρικός πυλώνας της πολιτικής ασφαλείας τους.²⁸ Όμως, η στροφή των ΗΠΑ προς τον Ειρηνικό και την Ασία, η απομάκρυνσή του ενδιαφέροντός της από την Ευρώπη, περισσότερο έντονη με την τωρινή αμερικανική προεδρία καθώς και η απόφαση του Ηνωμένου Βασιλείου να αποχωρήσουν από την ΕΕ, αποτελούν γεγονότα που ασφαλώς θα οδηγήσουν σε μια νέα ισορροπία στον διαντλαντικό δεσμό.

Αρχίζοντας συνοπτικά την ανάλυση από τις εξελίξεις στις ΗΠΑ, έχουμε την εξεφρασμένη πρόθεση και απειλή του Πρόεδρου Ντόναλντ Τραμπ, ότι θα αποσύρει τις ΗΠΑ από το NATO, εφόσον οι σύμμαχοι αδυνατούν να τηρήσουν τις χρηματοδοτικές δεσμεύσεις τους, τις οποίες επωμίζονται δυσανάλογα οι ΗΠΑ. Ο αμερικανός πρόεδρος θεωρεί βέβαια ότι το NATO αποτελεί το αναγκαίο συστατικό της δυτικής ασφάλειας, το οποίο όμως παρουσιάζει ως «βάρος» πολλές φορές, όταν οι ευρωπαίοι δεν αναλαμβάνουν τις ευθύνες που τους αναλογούν, ειδικά στο έδαφος και την περιφέρεια τους, τις οποίες εκπληρώνουν αποκλειστικά οι ΗΠΑ.

²⁸ Κ. Αρβανιτόπουλος, Π. Ήφαιστος, Ευρωαντλαντικές Σχέσεις, Ποιότητα, 2003, σελ176-177

Επαναλαμβάνει συνεχώς την πάγια θέση του ότι οι ΗΠΑ επωμίζονται δυσανάλογα μεγάλο βάρος των δαπανών του NATO για να προστατεύσουν τους συμμάχους τους, ιδιαίτερα τώρα που επανακαθορίζουν και κατευθύνουν το κύριο βάρος τους προς την Κίνα και τον Ειρηνικό Ωκεανό. Στην πραγματικότητα, η σταδιακή απεμπλοκή των ΗΠΑ από την Ευρώπη έχει αρχίσει εδώ και καιρό, από τότε που ο Μπαράκ Ομπάμα έδειξε πως επιδιώκει να εστιάσει περισσότερο στην Ασία, όμως υπήρξε καθυστέρηση διότι η ΕΕ δεν κάλυψε έγκαιρα το κενό και η νέα αμερικανική προεδρία απλώς επιδιώκει να επιταχύνει τις εξελίξεις. Γνωρίζουμε ότι από το 2012, σε επίσημα κείμενα παρουσιάστηκε η νέα αυτή στρατηγική, το χάσιμο ενδιαφέροντος για την Ευρώπη και η στροφή προς τον Ειρηνικό και την Ασία.²⁹

Στα χρόνια της λειτουργίας της η Συμμαχία αποδείχθηκε εξαιρετικά αποτελεσματική. Λειτουργήσε αποτρεπτικά απέναντι στη Σοβιετική απειλή και συνετέλεσε στην κατάρρευσή της, έδωσε στους Ευρωπαίους τις προϋποθέσεις να προχωρήσουν στο ενοποιητικό εγχείρημα τους. Η νέα πολιτική του προέδρου Τραμπ, και μόνο η συζήτηση και απειλές για πιθανή αποχώρηση των ΗΠΑ από το NATO αποδυναμώνει τη Συμμαχία. Η δε αποχώρηση «θα αποτελούσε γεωπολιτικό λάθος επικών διαστάσεων», όπως είπε χαρακτηριστικά ο πρώην ανώτατος διοικητής του NATO, ναύαρχος Σταυρίδης.³⁰ Η στάση αυτή νομοτελειακά δημιουργεί αμφιβολίες για την αμερικανική αμυντική παρουσία και αυτές οι αμφιβολίες έχουν ήδη οδηγήσει σε διεργασίες προς την κατεύθυνση ενός περισσότερο ευρωπαϊκού αμυντικού πυλώνα.

Στην κατεύθυνση αυτή κινούνται οι πρόσφατες δηλώσεις του προέδρου Μακρόν: «...δεν θα προστατεύσουμε τους Ευρωπαίους, εάν δεν αποφασίσουμε να έχουμε έναν πραγματικό ευρωπαϊκό στρατό. Απέναντι στην Ρωσία που βρίσκεται στα σύνορά μας και η οποία έχει δείξει ότι μπορεί να γίνει απειλητική...οφείλουμε να έχουμε μία Ευρώπη που αμύνεται περισσότερο μόνη, χωρίς να εξαρτάται αποκλειστικά από τις Ηνωμένες Πολιτείες και κατά κυρίαρχο τρόπο...».³¹

Συνεχίζοντας την ανάλυση σε ότι αφορά την διαφανόμενη αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου (η οποία όμως μέχρι τώρα δεν δείχνει ότι θα ολοκληρωθεί

²⁹ https://www.defence.gov/news/Defence_Strategic_Guidance.pdf (κείμενο του Υπουργείου Άμυνας των ΗΠΑ, Ιαν 2012)

³⁰ από άρθρο του Κων. Αρβανιτόπουλου, στο <http://www.arvanitopoulos.gr/post/642/o-tramp-kai-to-nato>

³¹ η ομιλία στο <https://www.businessnews.gr/article/125544/tramp-se-makron-afiste-ton-eyropaiko-strato-kai-pliroste-gia-nato>

σύντομα), να αναφέρουμε ότι η Βρετανία αποτελεί τον μεγαλύτερο πάροχο ασφαλείας εντός της ΕΕ. Έχει το μεγαλύτερο αμυντικό προϋπολογισμό εντός της ΕΕ, παρέχει το 15% του κόστους των στρατιωτικών επιχειρήσεων και παραχωρεί στις αποστολές αυτές τα σημαντικότερα μέσα και υποδομές. Επιπρόσθετα να τονίσουμε ότι σε περίπτωση BREXIT, όλες οι προσπάθειες στις οποίες διαδραμάτισε πρωταγωνιστικό ρόλο, ιδιαίτερα στους τομείς της διαμόρφωσης πολιτικής των θεσμών και της αμυντικής βιομηχανίας στις οποίες πρωταγωνιστούσε, θα χαθούν και θα απαιτηθεί επανεκκίνηση τους. Δεν είναι δυνατή η Ευρωπαϊκή άμυνα χωρίς το Ηνωμένο Βασίλειο.

Το πιθανό όμως BREXIT σίγουρα δεν θα σημάνει το τέλος της ευρωπαϊκής άμυνας, θα στερήσει από την ΕΕ μίας από τις δύο πιο σημαντικές στρατιωτικές δυνάμεις της, δύναμη η οποία μαζί με τους Γάλλους, λόγω των υπερπόντιων δυνατοτήτων τους, μπορεί και επιχειρεί σε οποιοδήποτε μέρος του πλανήτη. Επίσης στην ΕΕ θα λείψουν οι υπηρεσίες ανταλλαγής πληροφοριών καθώς και η βοήθεια στην οικοδόμηση ήπιας ισχύος που αδιαμφισβήτητα αποτελεί τη σημαντικότερη δύναμη της ΕΕ.

Σε ότι αφορά στο BREXIT, να αναφέρουμε ότι μια άλλη βασική συνέπεια της πιθανής αποχώρησης θα είναι και η εξασθένηση της «ομάδας των αντλαντιστών», στην οποία ομάδα όπως γνωρίζουμε η Βρετανία έχει κυρίαρχη θέση και πρωταγωνιστικό ρόλο. Ισχυρότερο ρόλο και παρουσία στη διαμόρφωση της κοινής ευρωπαϊκής πολιτικής στην άμυνα και την ασφάλεια θα αποκτήσουν οι άλλες μεγάλες δυνάμεις της ΕΕ, δηλαδή η Γαλλία, Ιταλία και ιδιαίτερα η Γερμανία, των οποίων η πολιτική επιδιώκει περισσότερη «Ευρώπη» στον τομέα αυτό της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, σε βάρος των στενών εθνικών συμφερόντων των κρατών μελών. Αξίζει να αναφερθεί ότι σε περίπτωση αποχώρησης, πολύ πιθανό εμφανίζεται το ενδεχόμενο να την αντικαταστάσει στον «φιλοαντλαντικό» της ρόλο η Πολωνία, με ότι αυτό σημαίνει στη διαμόρφωση της νέας ευρωπαϊκής στρατηγικής.

Η ιστορία της ΕΕ είναι μια σειρά προσαρμογών και δύσκολων προκλήσεων, ένα φιλόδοξο και ιδιαίτερα δύσκολο σχέδιο που έχει να αντιπαλέψει τα στενά εθνικά συμφέροντα των μελών της. Όλα εξαρτώνται από την πολιτική βούληση των εταίρων και τη θέλησή τους να προσαρμοσθούν στις νέες καταστάσεις. Η κρίση στα Βαλκάνια, τη δεκαετία 1990, καθώς και η επέμβαση στη Λιβύη ήταν μεγάλες

δοκιμασίες και αναδείχθηκαν όλες οι αδυναμίες της ΕΕ, να λύσει αυτόνομα τα ζητήματα ασφαλείας στην περιφέρειά της.

Σε ότι αφορά στις σχέσεις με τις ΗΠΑ και την προσαρμογή στα νέα δεδομένα που φέρνει η πολιτική Τραμπ, είναι αναγκαίο η ΕΕ να διαρθρώσει τη σχέση της με τις ΗΠΑ με ένα πιο σύνθετο τρόπο, με μια νέα προσέγγιση που θα υπερβαίνει τις διμερείς σχέσεις κάθε μέλους της με τις ΗΠΑ. Είναι αναγκαία η προσαρμογή στα νέα δεδομένα, μια περισσότερο αποτελεσματική συνεργασία στη βάση των κοινών συμφερόντων των δύο μερών, στο πλαίσιο της ανάγκης για μία ακόμη μεγαλύτερη συνέργεια για την αντιμετώπιση των νέων προκλήσεων και απειλών. Η ΕΕ και το ΝΑΤΟ πρέπει να εξακολουθήσουν να έχουν συμπληρωματικό και αμοιβαία ενισχυτικό ρόλο στη στήριξη της διεθνούς ασφάλειας, χωρίς να ανταγωνίζονται και χωρίς να αλληλεπικαλύπτονται, αλλιώς θα δημιουργηθεί μεγάλη αστάθεια, ιδιαίτερα στην Ευρώπη, ιδιαίτερο το τρέχον χρονικό διάστημα που ήρθαν σε πρώτο πλάνο νέες απειλές που απειλούν την ασφάλειά και ευημερία των πολιτών της, όπως εγκλήματα στον κυβερνοχώρο, η μετανάστευση, το οργανωμένο έγκλημα, η πειρατεία, η τρομοκρατία κ.λπ..

Με τη στροφή προς την Ασία, οι ΗΠΑ έδειξαν ότι επιθυμούν και θα επιδιώξουν να επιταχύνουν την ενίσχυση της ευρωπαϊκής αμυντικής πολιτικής, να αποδεσμευτούν και να αναλάβουν οι Ευρωπαίοι τα του οίκου τους. Να υπενθυμίσουμε ότι για την Ουάσιγκτον «Ευρώπη» είναι οι Ευρωπαίοι σύμμαχοι στο ΝΑΤΟ, ή η ΕΕ που δρα μέσω της ΚΠΑΑ, ή ακόμη και μια ad hoc συμμαχία ευρωπαϊκών κρατών.³² Τόσο η ΚΠΑΑ, όσο και το ΝΑΤΟ είναι «εργαλεία» στην υπηρεσία της Ευρώπης καθώς οι ΗΠΑ δείχνουν να έχουν κάνει τις επιλογές προς τον Ειρηνικό και αυτή καινούργια θεώρηση θα διαμορφώσει το μέλλον του ευρωαντλαντικού δεσμού.

Σε κάθε περίπτωση, η οικονομική ανάπτυξη της Κίνας και η συνεπακόλουθα αναδυόμενη επιρροή της, παγκόσμια πλέον, έστρεψαν το γεωπολιτικό ενδιαφέρον των ΗΠΑ προς την Ασία, την ίδια στιγμή που η Βρετανία έχει αποφασίσει να εγκαταλείψει την ΕΕ. Όλα αυτά δημιουργούν μια νέα πραγματικότητα και δημιουργούν νέες προκλήσεις. Για το νέο ρόλο στον οποίο πρέπει να προσαρμοσθεί η ΕΕ, ιδιαίτερα μετά τις σύγχρονες εξελίξεις, να αναφέρουμε ότι χρειάζεται να

³² Μ. Κοππά, Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας: Η Ιστορία, οι Θεσμοί, οι Στρατηγικές, Πατάκη, 2017, σελ. 155

αναπτυχθεί μια ικανότητα στρατηγικής αυτονομίας για να μπορέσει να οικοδομηθεί η ειρήνη και ασφάλεια εντός και εκτός συνόρων της Ευρώπης. Για να διαδραματίσει η ΕΕ κεντρικό ρόλο στη διεθνή σκηνή και να πάψει να είναι αποκλειστικά μεγάλη μονό οικονομική αγορά απαιτείται μεγαλύτερη σύγκληση μεταξύ των κ-μ και ένα κατάλληλο νέο μοντέλο που θα εξασφαλίζει την αυτονομία της. Η ΕΕ χρειάζεται νέους θεσμούς και νέες δομές, περισσότερη συνοχή και δράση. Απαιτείται επίσης η ενίσχυση των στρατιωτικών ικανοτήτων της ένωσης, ιδιαίτερα ενόψει του πιθανού BREXIT. Ετσι δεν θα να τίθεται σε κίνδυνο η στρατηγική αυτονομία της ΕΕ, στόχος ζωτικής σημασίας για την ασφάλεια και κατ'επέκταση ευημερία των πολιτών. Η ΕΕ θα πρέπει όμως να οργανώσει τις αμυντικές ανάγκες στο πλαίσιο του ΝΑΤΟ, χρησιμοποιώντας αποκλειστικά ευρωπαϊκές δυνάμεις και ευρωπαϊκή αλυσίδα διοίκησης. Η αποχώρηση της Βρετανίας θα επιταχύνει αυτό καθώς θα αρθούν οι μόνιμες αντιρρήσεις και εμπόδια που προέβαλε.

Σαν τέτοιου είδους παράδειγμα να αναφέρουμε την άρνηση της Βρετανίας να δημιουργηθεί ένα Ευρωπαϊκό αρχηγείο αντίστοιχο με το SHAPE του ΝΑΤΟ, με το επιχείρημα ότι θα ήταν ανταγωνιστικό με εκείνο της Συμμαχίας. Αυτό το γεγονός δημιουργεί ουσιαστικά προβλήματα σε κάθε προσπάθεια οργανωμένου σχεδιασμού και εκτέλεσης μιας στρατιωτικής επιχείρησης από την ΕΕ. Η αποχώρηση της Βρετανίας θα επιταχύνει την προσπάθεια δημιουργίας.³³

Ολοκληρώνοντας το κεφάλαιο αυτό, να αναφέρουμε ότι η πολυπλοκότητα και πολλαπλότητα των συγκρούσεων καθιστά δύσκολο ένα ηγετικό ρόλο της ΕΕ. Αναγνωρίζεται ότι υπάρχει πλέον ένα νέο περιβάλλον ασφάλειας όπου ο παραδοσιακός αμυντικός ρόλος του ΝΑΤΟ παραμένει σημαντικός. Όμως στον 21^ο αιώνα η ΕΕ οφείλει να προσαρμοστεί στους νέους παράγοντες, πολιτικούς, κοινωνικούς, οικονομικούς. Το ΝΑΤΟ και η ΚΠΑΑ είναι δυο μορφές της ευρωπαϊκής άμυνας και υπάρχει ανάγκη συνεργασίας και όχι ανταγωνισμού με σεβασμό πάντα στην αυτονομία λήψης αποφάσεων του κάθε οργανισμού. Η επιτυχής συνεργασία συνεισφέρει στην ζητούμενη ασφάλεια και ευημερία στην ΕΕ. Η Ευρώπη πρέπει να επωμισθεί τις ευθύνες της όσον αφορά τη διακυβέρνηση της παγκοσμιοποίησης, προβάλλοντας τις αξίες και αρχές της. Είναι σε θέση συμβάλλει στην παγκόσμια ασφάλεια, ως οικονομική υπερδύναμη παγκοσμίως, με ισχυρούς εθνικούς στρατούς και είναι περισσότερο «ελκυστική» σε σχέση με τους άλλους

³³ στο ίδιο βιβλίο, σελ. 99

δρώντες, λόγω του πολιτισμού και της οικονομικής της διάστασης. Με τις ΗΠΑ να κοιτούν περισσότερο προς την Ασία και το BREXIT να δείχνει πιθανό, η Ένωση πρέπει να προσαρμόσει την ΚΠΑΑ και να φροντίσει περισσότερο για τα θέματα ασφαλείας της.

Ευρωπαϊκές στρατιωτικές δυνατότητες και σχέδιο συγκρότησης Ευρωστρατού

Όπως έχουμε αναφέρει, οι διεθνείς κρίσεις και οι πιθανοί κίνδυνοι που απειλούν την Ευρώπη, προσδιορίζονται πλέον με νέες μορφές. Δεν υπάρχουν οι παραδοσιακοί κίνδυνοι και το τρέχον χρονικό διάστημα την ασφάλεια και ευημερία των ευρωπαϊών πολιτών απειλούν περισσότερο νέου είδους απειλές όπως η διάδοση των όπλων μαζικής καταστροφής, το οργανωμένο έγκλημα, η παρεμπόδιση του διεθνούς εμπορίου (πειρατεία), η εξάπλωση και εισαγωγή της τρομοκρατίας, ο θρησκευτικός φανατισμός κ.λπ.. Επιπρόσθετα να αναφέρουμε ότι η αστάθεια στην ευρύτερη περιφέρεια της Ευρώπης, προκαλεί την παράνομη μετανάστευση και αυξανόμενες ροές προσφύγων από ασταθείς περιοχές όπως π.χ Συρία, Αφρική. Σε αυτά έρχονται να προστεθούν και τα ζητήματα ενεργειακής ασφάλειας, ιδιαίτερα στη λεκάνη της Αν. Μεσογείου και στην Κύπρο και ασφαλώς η συνεχιζόμενη οικονομική κρίση που βιώνουν πολλά κ-μ. Το διεθνές αυτό σκηνικό απειλών, συνεπικουρούμενο και από την στροφή ενδιαφέροντος των ΗΠΑ από την Ευρώπη, καθώς δημιουργεί την πεποίθηση ότι ίσως ήρθε η ώρα οι ευρωπαϊκές χώρες να αποκτήσουν μόνιμες στρατιωτικές δυνάμεις, οι οποίες θα δρουν κάτω από αυτόνομη διοίκηση των κοινοτικώς θεσμών, χωρίς εθνικούς περιορισμούς, ώστε να ανταπεξέλθει η ΕΕ αποτελεσματικότερα σε αυτό το ασταθές και μεταβαλλόμενο περιβάλλον, χωρίς να υπάρχει η εξάρτηση από το NATO.

Αποτελεί πραγματικότητα ότι η ΕΕ έχει κάνει σημαντικά βήματα για την ενδυνάμωση της άμυνας της και τη δημιουργία του λεγόμενου Ευρωστρατού, καθυστερεί όμως σημαντικά σε αυτόν τον τομέα. Δεν είναι σε θέση χωρίς την συνδρομή στις δυνατότητες και υποδομές του NATO, να υπερασπιστεί αποτελεσματικά από μόνη της τα συμφέροντά της. Ο τομέας αυτός της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, η ανάπτυξη αυτόνομων στρατιωτικών δυνατοτήτων και αυτόνομου συστήματος λήψης αποφάσεων δεν έχει προχωρήσει όπως θα έπρεπε, δεδομένο της έλλειψης κοινής πολιτικής βούλησης. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι η παραδοχή από τα κ-μ ότι η εθνική τους κυριαρχία είναι δευτερεύουσας σημασίας ενόψει της ευρωπαϊκής άμυνας. Η δημιουργία μιας υπερεθνικής κυριαρχίας με ευρωπαϊκή

ταυτότητα θα προσέδιδε μεγαλύτερα κέρδη σε σχέση με την επίτευξη μιας πολυεθνικής συνεργασίας σε αυτό το τομέα. Πολύ περισσότερο τώρα που οι περισσότερες χώρες μειώνουν τις εξοπλιστικές δαπάνες κυριότερο λόγω τη στροφή προς το κοινωνικό κράτος και της δυσμενούς οικονομικής κρίσης.

Η ΕΕ έχει επιλέξει ένα διακριτό ρόλο στην πρόληψη συγκρούσεων χρησιμοποιώντας τα ήπια εργαλεία της εξωτερικής πολιτικής, προβάλλει τις οικονομικές λύσεις-βοήθεια και τη διπλωματία και όχι τα μέτρα στρατιωτικής βίας και απειλών για την αποτροπή. Με προεξέχοντες τη Γαλλία και τη Γερμανία, υπάρχουν υποστηρικτές μιας εννοίας ευρωπαϊκής άμυνας με ισχυρές στρατιωτικές δυνάμεις. Υπάρχει η πεποίθηση πως η ΚΕΠΠΑ θα είναι αποτελεσματική μόνο αν υποστηριχθεί με αυτόνομες στρατιωτικές δομές, ότι μόνο έτσι θα μπορέσει η ΕΕ να αντιμετωπίσει τις νέες μορφές απειλών. Οι υποστηρικτές του Ευρωστρατού πιστεύουν ότι κάποτε το ΝΑΤΟ και οι ΗΠΑ θα πρέπει να αποδεσμευτούν από τον κυρίαρχο τους ρόλο στην περιοχή.

Όλες οι χώρες της ΕΕ, δεν δείχνουν το ίδιο ενδιαφέρον για τα θέματα ασφαλείας και άμυνας και ούτε αντιμετωπίζουν τις ίδιες απειλές. Υπάρχουν για παράδειγμα κράτη που ακολουθούν πολιτική ουδετερότητας όπως είναι η Φινλανδία η Σουηδία και η Μάλτα. Επιπλέον αποτελεί πρόβλημα και η προσέγγιση του ζητήματος του Ευρωστρατού σε ένα από τα ισχυρότερα κράτη της ΕΕ, της Βρετανίας, που ακολουθεί μια πολιτική διαφορετική, έχοντας στενές σχέσεις με τις ΗΠΑ, που δύσκολα θα προτιμήσει να διακόψει.

Σε συνδυασμό με την απόσυρση του ενδιαφέροντος των ΗΠΑ από τις υποθέσεις της Ευρώπης, είναι αναπόφευκτο ότι σε περίπτωση δημιουργίας Ευρωστρατού, δε θα έχουμε το λεγόμενο «ατλαντικό διαζύγιο», αλλά θα δημιουργηθεί σύγκληση των στρατηγικών ΝΑΤΟ και ΚΠΑΑ, μια νέα αποδοτικότερη λειτουργία του διαντλαντικού δεσμού. Είναι αποτελεσματικότερο από τη μια μεριά η ΕΕ να αναλαμβάνει επιχειρήσεις υποστήριξης ειρήνης και να επεμβαίνει σε μέρη που το ΝΑΤΟ δεν είναι αποδεκτό (π.χ. Αφρική). Από την άλλη το ΝΑΤΟ με προεξέχουσα δύναμη τις ΗΠΑ μπορεί να διεξάγει στρατιωτικές πολεμικές επιχειρήσεις όπου απαιτείται, με πρόσφατα παραδείγματα την εμπλοκή στη Συρία και το Αφγανιστάν. Όπως έχουμε αναφέρει επίσης, οι ΗΠΑ δεν επιθυμούν να αναλάβουν αποκλειστικά το οικονομικό βάρος να εκτελούν στρατιωτικές επιχειρήσεις και ιδιαίτερα στην

ευρύτερη περιοχή της Ευρώπης, τώρα που το ενδιαφέρον τους εκεί περιορίζεται ακόμη περισσότερο.

Ολοκληρώνοντας την συνοπτική αυτή ανάλυση σχετικά με το όραμα και την προσπάθεια δημιουργίας Ευρωστρατού, σε παραλληλισμό με την ομιλία του προέδρου Μακρόν, που προαναφέρθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο, να αναφέρουμε ότι η καγκελάρια της Γερμανίας Άγγελα Μέρκελ τάχθηκε με τη σειρά της υπέρ της δημιουργίας «ενός αληθινού ευρωπαϊκού στρατού», σε ομιλία που εκφώνησε ενώπιον του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στο Στρασβούργο με θέμα το μέλλον της Ευρώπης,³⁴ στον απόηχο της αντιπαράθεσης για το θέμα μεταξύ του Ντόναλντ Τραμπ και του Εμανουέλ Μακρόν: «.....πρέπει να διαμορφώσουμε ένα όραμα που θα μας επιτρέψει μια μέρα να φθάσουμε στη δημιουργία ενός αληθινού ευρωπαϊκού στρατού...», είχε δηλώσει η επικεφαλής της Γερμανικής κυβέρνησης και πρότεινε στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο «τη συγκρότηση ενός συμβουλίου ευρωπαϊκής ασφαλείας» με στόχο την ενίσχυση της εξωτερικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης... Δεν πρόκειται για έναν στρατό εναντίον του NATO...», υπογράμμισε η ίδια σχετικά με το θέμα του ευρωπαϊκού στρατού, σε απόλυτη αρμονία με την κατεύθυνση και τις δηλώσεις του Μακρόν.

Συγκρούσεις και επεμβάσεις ΕΕ-NATO

Τις σημαντικότερες σύγχρονες εξελίξεις στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής, ασφάλειας και στην υλοποίηση των αποστολών Πέτερσπεργκ, επέφερε η Συνθήκη της Λισαβόνας, που τέθηκε σε εφαρμογή όπως είπαμε, από την 1η Δεκεμβρίου 2009. Οι Ευρωπαίοι ηγέτες αποφάσισαν, στο πλαίσιο διαμόρφωσης της ΚΠΑΑ, να διευρυνθούν οι αποστολές με προοπτική την κοινή άμυνα και υιοθετήθηκαν καινοτόμες διατάξεις που διευρύνουν και ενισχύουν τη δυνατότητα συνεργασίας των κ-μ στον αμυντικό τομέα. Συνοπτικά είχαμε την επέκταση και αναθεώρηση των καθηκόντων Πέτερσπεργκ, του περιεχομένου δηλαδή των αποστολών ΚΠΑΑ, οι οποίες επιπρόσθετα μπορούν να περιλάβουν και δράσεις:³⁵

- Ενίσχυσης διεθνούς ασφάλειας, με βάση τις αρχές του ΟΗΕ
- Ανθρωπιστικές αποστολές, αποστολές διάσωσης, αρωγή επί

στρατιωτικών θεμάτων

³⁴η ομιλία στο <http://www.onalert.gr/stories/ee-i-angela-merkel-taxthike-uper-sthn-idea-tou-macron-gia-dimioyrgia-eurwstratoy/73134>

³⁵ https://eeas.europa.eu/topics/common-security-and-defence-policy-csdp/5388/shaping-of-a-common-security-and-defence-policy-_en

- Πρόληψης συρράξεων και Επιχειρήσεις Υποστήριξης Ειρήνης
- Κοινές επιχειρήσεις αποπλισμού, αποστολές διάσωσης
- Αποστολές που μπορούν να συμβάλλουν στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας, δυνατόν και με τη στήριξη τρίτων χωρών για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας στο έδαφός τους

Βασικός στόχος της ΕΕ και δικαιολογητική αιτία των επεμβάσεων είναι η προαγωγή της ειρήνης, των αξιών της Ευρώπης και η ευημερία των λαών της.³⁶ Η ΚΠΑΑ εξασφαλίζει στην Ένωση επιχειρησιακή ικανότητα σε αποστολές εκτός της Ένωσης προκειμένου να διασφαλίζει τη διατήρηση της ειρήνης, την πρόληψη των συγκρούσεων και την ενίσχυση της διεθνούς ασφάλειας, σύμφωνα με τις αρχές του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών.³⁷

Σε ότι αφορά στη νομιμοποίηση των επεμβάσεων της ΕΕ, να επισημάνουμε ότι η ΕΕ έχει δεσμευθεί να καθορίζει και να εφαρμόζει κοινές πολιτικές και δράσεις για τη διατήρηση της ειρήνης, την πρόληψη των συγκρούσεων και την ενίσχυση της διεθνούς ασφάλειας, **σύμφωνα με τις αρχές του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών**³⁸. Το γενικότερο πλαίσιο είναι ότι μόνο ο ΟΗΕ νομιμοποιείται να ενεργοποιήσει τη διαδικασία ανάληψης οποιαδήποτε δράσης από κάποιον δρώντα για την διαφύλαξη ή αποκατάσταση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας.

Να επισημάνουμε σε αυτό το σημείο ότι οι μεγαλύτερες στρατιωτικές αποστολές ΚΠΑΑ δεν έχουν απέναντι τους στρατιωτικό αντίπαλο, αλλά απειλές όπως οι Σομαλοί πειρατές (Ορ. ATALANTA) ή οι παράνομοι διακινητές προσώπων στη Λιβύη (Ορ. SOPHIA), τις οποίες τα ευρωπαϊκά κράτη-μέλη θέλουν να αποτρέψουν με το επιχείρημα να προστατέψουν την εσωτερική ασφάλεια των κ-μ. Η ανάγκη για την αμοιβαία ενίσχυση των παρεμβάσεων στους τομείς της ασφάλειας και της ανάπτυξης είναι σαφής. Η ΕΕ έχει τονίσει επανειλημμένως ότι «η ασφάλεια αποτελεί προϋπόθεση για την ανάπτυξη» και ότι «χωρίς ανάπτυξη και εξάλειψη της φτώχειας δεν μπορεί να υπάρξει βιώσιμη ειρήνη».³⁹

³⁶ Η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, άρθρο 3», το κείμενο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML>

³⁷ όπως αναφέρεται στο άρθρο της 42 ΣΕΕ

³⁸ Μ. Κοππά, Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας: Η Ιστορία, οι Θεσμοί, οι Στρατηγικές, Πατάκη, 2017, σελ 77

³⁹ Μ. Κοππά, Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας: Η Ιστορία, οι Θεσμοί, οι Στρατηγικές, Πατάκη, 2017, σελ 77 και 97-99

Η ΕΕ, στο πλαίσιο των καθηκόντων Πέτερσπεργκ, έχει ολοκληρώσει 18 επιχειρήσεις, από ένα σύνολο 35 στρατιωτικών και μη αποστολών,⁴⁰ σε 3 ηπείρους, όπως στα Παραρτήματα «Α», «Β».⁴¹ Οι στρατιωτικές και μη δομές των εθνικών της στρατών, εκπλήρωσαν την προσπάθεια της ΕΕ να ανταποκρίνεται σε απειλές, συγκρούσεις και κρίσεις, συμπεριλαμβανομένων των ανθρωπιστικών κρίσεων και φυσικών καταστροφών. Η αίσθηση είναι ότι υπάρχει επιτυχία στις αποστολές της, σαφώς με δυσλειτουργίες και ότι είναι ικανή να αντιμετωπίσει τις κρίσεις κυρίως με πολιτικά και οικονομικά μέσα, σε συνεργασία με τους διεθνείς εταίρους. Η συνεργασία με άλλους διεθνείς δρώντες ασφάλειας (ΟΗΕ, NATO, ΗΠΑ, Αφρικανική Ένωση) αναδεικνύει την ΕΕ ως πολύτιμο εταίρο στην παγκόσμια ασφάλεια. Χαρακτηριστικά παραδείγματα, οι αποστολές EUBAM LIBYA, EUMAM RCA, Κεντροαφρικανική Δημοκρατία, EUTM. Η αποστολή στο Σουδάν ενίσχυσε τις δομές συνεργασίας ΕΕ και ΟΗΕ. Η ναυτική συνεργασία με το NATO στην αποστολή EU NAVFOR, δίνει μια νέα δυναμική στις θαλάσσιες επιχειρήσεις και δημιουργεί νέες προκλήσεις για συνεργασία και με τους άλλους διεθνείς δρώντες (Κίνα). Ολοκληρώνοντας, να αναφέρουμε και την επιχείρηση SOPHIA, η οποία αποτελεί και τη μεγαλύτερη πρόκληση και οδηγό για κάθε πιθανή αναθεώρηση των αποστολών με χαρακτήρα άμυνας και ασφάλειας. Είναι ή πρώτη επιχείρηση με εν δυνάμει κατασταλτική εντολή, η οποία ίσως οδηγήσει σε επιχειρήσεις επιβολής ειρήνης, αποστολές αυτή τη στιγμή έξω από το πλαίσιο αρμοδιοτήτων Πέτερσπεργκ.

Οι επεμβάσεις της ΕΕ οφείλονται και στη κάλυψη του κενού που δημιουργείται λόγω της στροφής των προτεραιοτήτων της πολιτικής των ΗΠΑ προς την περιοχή Ασίας-Ειρηνικού. Γνωρίζουμε ότι σε περίπτωση που διατηρηθούν οι υπάρχοντες φαραωνικοί ρυθμοί ανάπτυξης της Κίνας, το 2025 θα ξεπεράσει την οικονομία των ΗΠΑ, αν και στρατιωτικά οι ΗΠΑ θα εξακολουθούν να κατέχουν την ηγετική θέση στον πλανήτη. Αυτή η μεταβολή στα οικονομικά δεδομένα θα δημιουργήσει νέα δυναμική. Το NATO, επηρεαζόμενο από τη στρατηγική αυτή των ΗΠΑ, αναγνωρίζει τη σημασία μιας ισχυρότερης ευρωπαϊκής άμυνας ικανότητας και επικροτεί τις προσπάθειες της ΕΕ για ενίσχυση των ικανοτήτων της να αντιμετωπίζει

⁴⁰ Βλ. στη σελίδα της EUExternalAction, στο https://eeas.europa.eu/topics/military-and-civilian-missions-and-operati-ons/430/military-and-civilian-missions-and-operations_en

⁴¹ Βλ. στη σελίδα της EU External Action, στο https://eeas.europa.eu/topics/military-and-civilian-missions-and-operati-ons/430/military-and-civilian-missions-and-operations_en

κοινές προκλήσεις, μοιραζόμενη το βάρος αυτό, με χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί την κρίση στην Λιβύη.

Όμως η έλλειψη πολιτικής βούλησης και η διαφορετική αντίληψη των κ-μ της ΕΕ, η οποία εμφανίζεται στην διάρκεια της διαδικασίας λήψεως των κρίσιμων αποφάσεων, αναδεικνύει την προβληματική για την πρόοδο σε θέματα ευρωπαϊκής ασφάλειας, πλήττει την εικόνα και την αξιοπιστία των προσπαθειών και της αποτελεσματικότητας προώθησης των συμφερόντων της Ευρώπης σε ένα ασταθές περιβάλλον. Η κρίση στην Λιβύη δείχνει ότι το μέλλον της ΚΠΑΑ ίσως οδηγείται στη διαχείριση κρίσεων χαμηλότερης έντασης που συνδυάζει στρατιωτικές και πολιτικές δράσεις. Η ΕΕ επιδιώκει να βρει ένα ρόλο ασφαλείας για την ίδια, παράλληλα με τους πιο σταθερά καθιερωμένους ρόλους του ΟΗΕ και ιδιαίτερα του ΝΑΤΟ.

Η συμβολή της Ελλάδας στην ανάπτυξη ευρωπαϊκών στρατιωτικών και μη, δυνατοτήτων για τη διαχείριση κρίσεων είναι ουσιαστική, δεν περιορίζει τις αμυντικές δυνατότητες της χώρας μας, αλλά αντίθετα συμβάλλει στην ενίσχυσή τους. Στο πλαίσιο αυτό, η χώρα μας:⁴²

- Έχει διαθέσει το Στρατηγείο της Λάρισας, για τη διεξαγωγή αυτόνομων στρατιωτικών επιχειρήσεων της ΕΕ.
- Ηγείται, ως έθνος – πλαίσιο, πολυεθνικού Τακτικού Σχηματισμού Μάχης (HELBROC Battlegroup).
- Έχει θέσει το Πολυεθνικό Συντονιστικό Κέντρο Στρατηγικών Θαλασσιών Μεταφορών (ΠΟΣΚΕΣΘΑΜ), στη διάθεση της ΕΕ .
- Από το 2003 που αποφασίσθηκε η πρώτη (μη στρατιωτική αποστολή) της ΕΕ (αστυνομική αποστολή EUPM στη Βοσνία και Ερζεγοβίνη), η δράση μας διευρύνεται συνεχώς
- Από τις εν εξελίξει στρατιωτικές και μη στρατιωτικές επιχειρήσεις/αποστολές ΚΠΑΑ, η Ελλάδα συμμετέχει επί του παρόντος σε επτά

⁴² βλ. στην επίσημη σελίδα του Υπουργείου Εξωτερικών, στο <https://www.mfa.gr/exoteriki-politiki/i-ellada-stin-ee/kpaa.html>

(EUNAVFOR MED Operation Sophia, ALTHEA, EULEX Kosovo, EUMM Georgia, EU NAVFOR ATALANTA, EUAM Ukraine, EUTM Mali).

ΓΙΑΤΙ ΕΙΝΑΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ ΤΟ ΝΑΤΟ ΣΗΜΕΡΑ. ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΝΑΤΟ-ΚΠΑΑ ΥΠΟ ΤΟ ΦΩΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΑΠΕΙΛΩΝ

Έως το 1990, το ΝΑΤΟ είχε εγκατεστημένα στρατεύματα στην Ευρώπη με στόχος την υπεράσπιση της ηπείρου από επίθεση του συμφώνου της Βαρσοβίας. Μετά το 1990 και τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης, η φύση του αλλάζει, καθώς και ο λόγος ύπαρξής του, διότι πλέον δεν υπάρχει ένας συγκεκριμένος εχθρός που απειλεί τη Δύση. Σαν συνέπεια, σε συνδυασμό με την μορφή των νέων απειλών που εμφανίστηκαν, το ΝΑΤΟ αναπτύσσει νέο αφήγημα, ότι οφείλει δηλαδή να αποστέλλει δυνάμεις πέρα από τα σύνορα του για να αντιμετωπίσει απειλές πριν φτάσουν στα όρια της Ευρώπης.

Όταν αναφερόμαστε στις σχέσεις ΕΕ και ΝΑΤΟ, ουσιαστικά αναφερόμαστε στις σύνθετες σχέσεις της ΕΕ με τις ΗΠΑ. Στην ουσία, το ΝΑΤΟ δεν έχει σχέση με την ΕΕ, έχει σχέση με την ΚΠΑΑ, αποτελούν και τα δύο εργαλεία της ευρωπαϊκής ασφάλειας.⁴³ Η ΕΕ και το ΝΑΤΟ έχουν συμφωνήσει να συνεργαστούν στενότερα και ουσιαστικότερα κατά τρόπο συμπληρωματικό, για να αντιμετωπίζονται αποτελεσματικά οι νέες απειλές και για να αποτραπεί στο μέλλον η αλληλοεπικάλυψη μεταξύ τους. Μετά την πιθανή αποχώρηση της Βρετανίας από την Ένωση, η συντριπτική πλειονότητα των μελών της είναι πεπεισμένη ότι η ενίσχυση της ΚΠΑΑ όχι μόνο δεν θα βλάψει, αλλά αντίθετα θα ενισχύσει τη συλλογική ασφάλεια και τον διατλαντικό δεσμό, εάν βέβαια υπάρχει πλήρης σεβασμός των διαδικασιών λήψης αποφάσεων και της αυτονομίας κάθε πλευράς.

Μετασχηματισμός του ΝΑΤΟ:⁴⁴ Η διατήρηση της υπεροχής του ΝΑΤΟ στο πεδίο των αμυντικών μέσων και δυνατοτήτων, εν μέσω οικονομικών δυσχερειών και περικοπών των αμυντικών δαπανών, αποτελεί την τρέχουσα περίοδο άμεση προτεραιότητα για το ΝΑΤΟ. Η νέα Στρατηγική Αντίληψη του ΝΑΤΟ, που υιοθετήθηκε το 2010, προσδιορίζει τον στρατηγικό ρόλο που θα διαδραματίσει η Συμμαχία τα προσεχή χρόνια και προδιαγράφει τις τρεις κύριες αποστολές της:

⁴³ Μ. Κοπά, Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας: Η Ιστορία, οι Θεσμοί, οι Στρατηγικές, Πατάκη, 2017, σελ. 167

⁴⁴ Περίληψη ανάλυσης από την Εθνική Αντιπροσωπεία στο ΝΑΤΟ, στο <https://www.mfa.gr/brussels/monimi-antiprosopieia-nato/ellada-sto-nato/metaskhematismos-tou-nato.html>

συλλογική άμυνα, διαχείριση κρίσεων και ενδυνάμωση της συνεργασίας με τους εταίρους της, τρίτες χώρες και διεθνείς Οργανισμούς. Ένα ευέλικτο και λειτουργικό NATO, ώστε να είναι σε θέση να ανταποκριθεί εγκαίρως στις ανάγκες του διεθνούς περιβάλλοντος ασφαλείας, μπορεί να συνδράμει συμπληρωματικά τους αρμόδιους διεθνείς οργανισμούς και την ΕΕ. Τελική επιθυμητή κατάσταση για το NATO, αποτελεί η επιτυχής αντιμετώπιση των σύγχρονων προκλήσεων ασφαλείας, όχι μόνο με τη χρήση στρατιωτικών μέσων αλλά και με τη συνεργασία με σημαντικούς δρώντες του διεθνούς συστήματος όπως τα Ηνωμένα Έθνη και, μεταξύ άλλων, η Ευρωπαϊκή Ένωση, η Ρωσία, Κίνα και Ινδία.

Συνοπτικά, οι Νατοϊκοί αξιωματούχοι που έχουν αναλάβει την αποστολή της μετεξέλιξης, στοχεύουν στην αλλαγή μιας γηράσκουσας δύναμης σε μια υπερσύγχρονη τεχνολογικά δύναμη. Πρώτες προτεραιότητές, κατά δήλωση του Ανώτατου Συμμαχικού Διοικητή Μετασχηματισμού NATO, θέτουν την ικανότητα ανάπτυξης, τη διαλειτουργικότητα και διατηρησιμότητα.⁴⁵

Σε σχέση με την προσπάθεια αυτή, πολλοί αξιωματούχοι πιστεύουν ότι η ΕΕ μπορεί να αποκτήσει τη στρατηγική κουλτούρα και τους ολοκληρωμένους πολιτικούς θεσμούς, που θα οδηγήσουν στην κατεύθυνση αυτή, όμως δυσλειτουργίες σχετικά με την συνταγματική συνθήκη, τη διεύρυνση, και την οικονομική σύγκληση αποκαλύπτουν ότι εάν συμβεί αυτό, θα συμβεί μόνον με τον καιρό. Το NATO θεωρείται ως η πολιτικό-στρατιωτική ενσάρκωση του διατλαντικού δεσμού ενώ η ΕΕ πρωταγωνιστής που θα ασχολείται με την μετάβαση και την αστάθεια, επειδή έχει τα αναγκαία πολιτικό-οικονομικά εργαλεία και μέσα από την ανάπτυξη της ΚΕΕΠΑ/ΚΠΑΑ, οικοδομεί το δικό της στοιχείο τόσο το στρατιωτικό όσο και της συλλογικής ασφάλειας για να διαχειριστεί κάθε είδους αστάθειας. Διαμορφώνεται δηλαδή η αντίληψη ότι η ισχυρή πολιτική υποστήριξη και η εδραίωση μιας πραγματικής δυνατότητας για την ανάπτυξη κοινής εξωτερικής πολιτικής όπως αυτής για το εμπόριο θα πρέπει να πάνε χέρι χέρι με την ανάπτυξη της στρατιωτικής διάστασης.⁴⁶

⁴⁵ Συνέντευξη του Πτεράρχου Lance L. Smith, Ανώτατου Συμμαχικού Διοικητή Μετασχηματισμού NATO στο <https://www.nato.int/docu/review/2006/issue3/greek/interview.html>

⁴⁶ από άρθρο στην επίσημη ιστοσελίδα του NATO, <https://www.nato.int/docu/review/2006/issue3/greek/art1.html>, του Sten Rynning, συγγραφέα του: NATO Renewed: The Power and Purpose of Transatlantic Cooperation, Palgrave 2005

Η ΕΕ έχει βέβαια πολλά πλεονεκτήματα σε σύγκριση με το ΝΑΤΟ, ιδιαίτερα στον τομέα της πολιτικής, όμως η ΕΕ δεν είναι η εναλλακτική λύση ως προς το ΝΑΤΟ. Στο σημερινό περιβάλλον ασφαλείας και οι δύο οργανισμοί αντιμετωπίζουν ουσιαστικά τις ίδιες προκλήσεις, όμως το ΝΑΤΟ έχει προχωρήσει περισσότερο από ότι η ΕΕ στην αντιμετώπιση τους επειδή ουσιαστικά είναι ένας λιγότερο πολύπλοκος οργανισμός άρα και ικανότερος να τις αντιμετωπίσει.

Στη σύγχρονη εποχή, αναγνωρίζεται από όλους η μειωμένη βαρύτητα των κρατών όταν αντιμετωπίζουν θέματα ασφάλειας, σε σχέση με τον αυξανόμενο ρόλο των διεθνών οργανισμών όπως ο ΟΗΕ, η ΕΕ, ο ΟΑΣΕ κ.λπ., αυτό είναι το μονοπάτι του μέλλοντος της Ευρώπης.⁴⁷ Η αποτελεσματική αντιμετώπιση κάθε είδους αστάθειας απαιτεί ευρέως-φάσματος συνεταιρισμούς και σαφώς ισχυρή συνέργεια μεταξύ ΝΑΤΟ και ΕΕ. Οι δύο οργανισμοί θα πρέπει να προχωρήσουν σε μια ολιστική προσέγγιση στα θέματα ασφαλείας και να συνεργαστούν στον αμυντικό τομέα.

Παράδειγμα επιτυχημένης συνεργασίας ήταν η Συμφωνία Πλαίσιο της Οχρίδας για την πρόληψη του πολέμου στην πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας. Συνοπτικά, τον Φεβρουάριο του 2001, στο αποκορύφωμα της αντιπαράθεσης μεταξύ των δυνάμεων ασφαλείας του τότε κράτους και ενόπλων Αλβανών ανταρτών, το ΝΑΤΟ και η Ευρωπαϊκή Ένωση συντόνισαν τις διαπραγματεύσεις που οδήγησαν στην Συμφωνία της Οχρίδας, τον Αύγουστο του ίδιου χρόνου. Τον ίδιο μήνα, το ΝΑΤΟ δρομολόγησε την τριάντα ημερών Επιχείρηση Essential Harvest για τον αφοπλισμό των εθνικά Αλβανών ομάδων και κατέστρεψε τα όπλα που συνέλεξε από αυτές. Στη συνέχεια, για να μειώσει την πιθανότητα υποτροπής, το ΝΑΤΟ συμφώνησε να συνεχίσει την υποστήριξή του με την Επιχείρηση Allied Harmony, που διήρκεσε από τον Δεκέμβριο του 2002 έως τον Μάρτιο του επομένου έτους, όταν παραδόθηκε τότε η επιχείρηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση.⁴⁸

Άλλο παράδειγμα πετυχημένης συνεργασίας είναι η περίπτωση της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης. Τον Δεκέμβριο του 2004, το ΝΑΤΟ τερμάτισε την εννέα ετών

⁴⁷παρουσίασή του Ναύαρχου Giampaolo di Paola, Ιταλού Α/ΓΕΣ, στη διάσκεψη του Royal United Services Institute: Ο Μετασχηματισμός του ΝΑΤΟ: προς τη Σύνοδο Κορυφής της Ρήγα και Πέρα από Αυτήν, στο Λονδίνο, στις 20-21 Ιουλίου 06, στην επίσημη ιστοσελίδα του ΝΑΤΟ <https://www.nato.int/docu/review/2006/issue3/greek/art2.html>

⁴⁸ από το άρθρο: ΝΑΤΟ και ΕΕ: Συνεργασία και ασφάλεια, στην επίσημη ιστοσελίδα του ΝΑΤΟ <https://www.nato.int/docu/review/2007/issue2/greek/art6.html>

επιχείρηση Δύναμη Σταθεροποίησης (SFOR) και την παρέδωσε στην ΕΕ, η οποία άρχισε αμέσως την επιχείρηση ALTHEA, με δύναμη 6.000 ανδρών.

Το NATO και η ΚΠΑΑ θα πρέπει να εστιάσουν πάνω στην ενίσχυση των σημαντικών τους δυνατοτήτων, αυξάνοντας την διαλειτουργικότητα και το δόγμα συντονισμού, το σχεδιασμό, την τεχνολογία, τον εξοπλισμό. Οικοδομώντας πάνω στις εμπειρίες στα Βαλκάνια, και με δεδομένο ότι το νέο θέατρο των επιχειρήσεων είναι παγκόσμιο, θα πρέπει η συνεργασία μεταξύ των δύο οργανισμών να προσαρμοσθεί κατάλληλα.

Επίσης η ΕΕ, αυξανόμενα έχει γίνει ένας διεθνής πρωταγωνιστής, πραγματοποιώντας διαχείριση στρατιωτικών και πολιτικών κρίσεων, μεταρρυθμίζοντας τον τομέα ασφάλειας, αποστολές επιβολής του νόμου και βοήθειας στα σύνορα τόσο εντός όσο και εντός της άμεσης γειτονιά της. Γεωγραφικά συμπεριλαμβάνονται στα Βαλκάνια, ο Καύκασος, η Ανατολική Ευρώπη, η Μεσόγειος και η Μέση Ανατολή – αλλά επίσης και απομακρυσμένα μέρη όπως η Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό (DRC) και η Ινδονησία. Η ανάπτυξη στα μέσα του 2006 στρατευμάτων της ΕΕ στο Κονγκό έφερε το μήνυμα ότι η Υποσαχάρια Αφρική θα είναι ένα νέο επίκεντρο της ασφάλειας και του ανοίγματος της ΕΕ. Απέναντι σε αυτό το σκηνικό της επεκτεινόμενης επιχειρησιακής συνεργασίας, η συνεργασία NATO-ΚΠΑΑ θα πρέπει να γίνει η ραχοκοκαλιά μιας ισχυρής Ευρωατλαντικής κοινότητας.⁴⁹

Το NATO θα πρέπει να αναθεωρήσει την φιλοδοξία του για παγκόσμιο ρόλο και να συνδράμει στην Ευρωπαϊκή ενδυνάμωση, έτσι ώστε η ΕΕ να καταστεί διεθνείς δρώντας και πάροχος ασφάλειας, ένας νέος ρόλος βασισμένος στα κοινά συμφέροντα ΗΠΑ και ΕΕ με χάραξη κοινής πορείας στην αντιμετώπιση των νέων προκλήσεων. Τόσο οι Αμερικανοί όσο και οι Ευρωπαίοι χρειάζονται την ατλαντική σχέση, οι ΗΠΑ για να διατηρήσουν μια παρουσία την αναγκαία παρουσία στην Ευρώπη, αρκετή για να απομακρύνουν τον αναθεωρητισμό της Ρωσίας, αυξάνοντας την παρουσία τους στις νέες στρατηγικές περιοχές ενδιαφέροντός τους όπως η κεντρική Ασία, η Μέση Ανατολή και η Κίνα.

⁴⁹ Στο ίδιο άρθρο

Συνοψίζοντας, το NATO και η Ευρωπαϊκή Ένωση μοιράζονται σημαντικές προκλήσεις ασφαλείας. Η μεγαλύτερη συνεργασία σε αυτούς τους τομείς θα ήταν λογική και πιθανά θα οδηγούσε σε πιο ευνοϊκά αποτελέσματα και για τους δύο.

Πρόσφατες εξελίξεις στην συνεργασία ΕΕ-NATO σε θέματα ασφάλειας και άμυνας. Αναγκαιότητα συνεργασίας

Στη διάσκεψη κορυφής της Μπρατισλάβας (Σεπτέμβριος 2016), οι ηγέτες της ΕΕ αποφάσισαν να δώσουν νέα ώθηση στην ευρωπαϊκή εξωτερική ασφάλεια και άμυνα, ενισχύοντας την συνεργασία με άλλους οργανισμούς όπου ήταν δυνατόν, σε αυτόν τον τομέα. Για την υλοποίηση αυτής της δέσμευσης, ενεκρίθησαν συμπεράσματα, σύμφωνα με τα οποία:⁵⁰

- Εγκρίθηκε σχέδιο εφαρμογής για την ασφάλεια και την άμυνα
- Επικροτήθηκε πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με το σχέδιο δράσης για την ευρωπαϊκή άμυνα
- Συντονίστηκε άμεση δράση για την ενίσχυση της συνεργασίας ΕΕ-NATO

Η πιο πρόσφατη Σύνοδος κορυφής του NATO, στις Βρυξέλλες, (Ιούλιος 2018) αποτέλεσε ευκαιρία να επικαιροποιηθεί η συνεργασία ΕΕ-NATO. Η ΕΕ και το NATO υπέγραψαν νέα κοινή δήλωση ακριβώς πριν από τη σύνοδο στις 10 Ιουλίου 2018. Η σύνοδος του NATO ήταν επίσης μια ευκαιρία να αποτιμηθεί η πρόοδος που έχει σημειωθεί από τις προηγούμενες συνόδους κορυφής που πραγματοποιήθηκαν, στις Βρυξέλλες το 2017 και στη Βαρσοβία το 2016. Ο Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου κ. Donald Tusk, ο Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κ. Jean-Claude Juncker και η Υπάτη Εκπρόσωπος κα Federica Mogherini εκπροσώπησαν την ΕΕ στη σύνοδο κορυφής του NATO.⁵¹

Ενδεικτικό γεγονός αποτέλεσε η ομιλία του Προέδρου Tusk, όπου απευθύνθηκε άμεσα στον Πρόεδρο Donald Trump, τονίζοντας: «Αγαπητέ Πρόεδρε Trump: Η Αμερική δεν έχει ούτε θα έχει καλύτερο σύμμαχο από την Ευρώπη. Οι Ευρωπαίοι σήμερα δαπανούν για την άμυνα πολύ περισσότερα από τη Ρωσία και

⁵⁰ Όπως στην επίσημη ιστοσελίδα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/defence-security/>

⁵¹ Όπως <https://www.consilium.europa.eu/el/meetings/international-summit/2018/07/11-12/>, ημερομ. πρόσβ. 27 Φεβ 19

εξίσου με την Κίνα. Και θεωρώ πως δεν πρέπει να έχετε καμιά αμφιβολία, κύριε Πρόεδρε, ότι πρόκειται για επένδυση στην κοινή αμερικανική και ευρωπαϊκή άμυνα».

Στις 10 Ιουλίου 2018, στις Βρυξέλλες, η ΕΕ και το ΝΑΤΟ υπέγραψαν νέα κοινή δήλωση, όπου έκαναν όσο το δυνατόν πιο συγκεκριμένο το κοινό όραμα του τρόπου με τον οποίο η ΕΕ και το ΝΑΤΟ θα δρουν μαζί για την καταπολέμηση κοινών απειλών για την ασφάλεια. Καθορίστηκε ότι θα εστιάσουν τη συνεργασία τους σε τομείς όπως:⁵²

- Στρατιωτική κινητικότητα
- Ασφάλεια στον κυβερνοχώρο
- Υβριδικές απειλές
- Καταπολέμηση της τρομοκρατίας
- Γυναίκες και ασφάλεια

Ενδιαφέρον έχει η κοινή δήλωση, στην οποία τονίζεται ότι οι πρόσφατες προσπάθειες της ΕΕ να ενταθεί η συνεργασία σε θέματα άμυνας και ασφάλειας ενισχύουν τη διατλαντική ασφάλεια: «...Δεχόμαστε με ικανοποίηση τις προσπάθειες της ΕΕ να ενισχύσει την ευρωπαϊκή ασφάλεια και άμυνα ώστε να προστατεύει καλύτερα την Ένωση και τους πολίτες της και να συμβάλλει στην ειρήνη και τη σταθερότητα στις γειτονικές χώρες και πέραν αυτών. Η μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας συμβάλλουν στην επίτευξη αυτών των στόχων...»

Η δήλωση βασίζεται στους στόχους της προηγούμενης κοινής δήλωσης του Ιουλίου του 2016. Ως ένα από τα σημαντικότερα βήματα καλής συνεργασίας ΕΕ και ΝΑΤΟ, αποτελούν τα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου σχετικά με την εφαρμογή της κοινής δήλωσης του Προέδρου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, του Προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Γενικού Γραμματέα του Οργανισμού Βορειοατλαντικού Συμφώνου μετά τη συνάντησή τους στη Βαρσοβία τον Ιούνιο του 2016, όπου και επικεντρώθηκε η ενίσχυση της συνεργασίας σε επτά στρατηγικούς τομείς:⁵³

⁵² Όπως στην επίσημη ιστοσελίδα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/defence-security/>

⁵³ Όπως στην επίσημη ιστοσελίδα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/defence-security/>

- Υβριδικές απειλές
- Επιχειρησιακή συνεργασία, μεταξύ άλλων σε θέματα θαλάσσιας πολιτικής
- Ασφάλεια στον κυβερνοχώρο
- Αμυντικές δυνατότητες
- Βιομηχανία και έρευνα
- Συντονισμένες ασκήσεις
- Ανάπτυξη ικανοτήτων

Συμπερασματικά, κοινή συνισταμένη όλων των προσπαθειών κατά τα τελευταία χρόνια αποτελεί η προσπάθεια για περαιτέρω ενίσχυση της σχέσης υπό το πρίσμα των κοινών στόχων και αξιών, δεδομένων των πρωτοφανών προκλήσεων που αντιμετωπίζουν και οι δύο οργανισμοί. Αναγνωρίζεται ότι η ασφάλειά όλων είναι σε αλληλεξάρτηση, ότι μόνο με συνεργασία μπορεί να κινητοποιηθεί ένα ευρύ φάσμα μέσων και να γίνει η αξιοποίηση κατά τον πλέον αποδοτικό τρόπο πόρων για την αντιμετώπιση κάθε είδους προκλήσεων. Στο πλαίσιο αυτό, ασφαλώς χρειάζονται νέοι και επικαιροποιημένοι τρόποι συνεργασίας με φιλοδοξία και ρεαλισμό, με στόχο τη δημιουργία μιας γνήσιας σχέσης .

Επιπρόσθετα, στα συμπεράσματα γενικά όλων των Συνόδων τονίζεται ότι η συνεργασία ΕΕ-NATO θα εξακολουθήσει να πραγματοποιείται με πλήρη διαφάνεια και με πλήρη σεβασμό της αυτονομίας στη λήψη αποφάσεων και των διαδικασιών των δύο οργανισμών, ότι θα βασίζεται στις αρχές του μη αποκλεισμού και της αμοιβαιότητας με την επιφύλαξη τον ιδιαίτερου χαρακτήρα της πολιτικής ασφαλείας και άμυνας κάθε κράτους.

Αποτελεί πραγματικότητα ότι τα κ-μ της ΕΕ έχουν αποδεχτεί το ρόλο των δύο οργανισμών στους οποίους ανήκουν. Το NATO παρέχει την άμυνα ενώ η ΕΕ παρέχει κάτι ευρύτερο. Ο όρος «ήπια ισχύς» για την ΕΕ και ο όρος «σκληρή ισχύς» για το NATO χρησιμοποιούνται από σχεδόν όλα κ-μ, το NATO βρίσκει ρόλο στη χρήση στρατιωτικής ισχύος ενώ η ΕΕ παρέχει ασφάλεια και γενικότερα ανάπτυξη. Έτσι εάν υπάρχει η δυνατότητα για επικάλυψη, το σημαντικότερο είναι ο συντονισμός για την αποφυγή της, διότι υπάρχει περίπτωση να έχουμε δύο διαφορετικούς οργανισμούς σε κοινή επιχείρηση και κοινό στόχο, στην ίδια περιοχή.

Συνοπτικά η ΚΠΑΑ και το NATO είναι τα βασικότερα εργαλεία σε ότι αφορά στην ασφάλεια της Ευρώπης, ιδιαίτερα τώρα που οι ΗΠΑ δείχνουν να κάνουν την στροφή προς τον Ειρηνικό. Το σημαντικό είναι ότι η ΕΕ, με τους θεσμούς της, έχει μία μεγάλη βεντάλια επιλογών. Αν απαιτούνται μεγάλης κλίμακας στρατιωτικές επιχειρήσεις, θα χρειαστεί η προσφυγή στις δυνατότητες του NATO. Αν απαιτείται μία προσέγγιση με συνδυασμό στρατιωτικών και μη μέσων, η ΚΠΑΑ αποτελεί την βέλτιστη λύση. Οι δύο φορείς οφείλουν να έχουν αλληλοεξαρτώμενο και συμπληρωματικό ρόλο, στη στήριξη της διεθνούς ασφάλειας, ασφαλώς χωρίς ανταγωνισμούς. Ο διατλαντικός δεσμός πρέπει να συνεχίσει να λειτουργεί προς όφελος όλων, τα οφέλη είναι μεγαλύτερα από το κόστος.

Κοινός δρόμος-Παράλληλες πορείες.Προοπτικές για το μέλλον μπροστά στις σύγχρονες προκλήσεις

Η θέση των ΗΠΑ στο μεταψυχροπολεμικό διεθνές σύστημα είναι δεσπόζουσα. Το πολιτικό σύστημα των ΗΠΑ, εξακολουθεί να είναι σταθερό, η οικονομία τους ισχυρή, η στρατιωτική τους υπεροχή και η πρωτοκαθεδρία στο NATO αδιαμφισβήτητη. Οι ΗΠΑ υπερτερούν σε όλους τους τομείς και έχουν τη δυνατότητα να προβάλλουν την ισχύ τους και να προωθούν τα συμφέροντά τους σε όλα τα σημεία του πλανήτη. Η διευθέτηση των μεγάλων διεθνών εντάσεων και κρίσεων γίνεται με την πρωτοβουλία και την ανάληψη δράσης τους. Είναι γεγονός ότι οι υπόλοιποι δρώντες δεν μπορούν να αναλάβουν πρωτοβουλίες και δράσεις χωρίς τη συγκατάθεσή τους.

Να θυμηθούμε ότι από το 2012, στη Σύνοδο της Συμμαχίας στο Σικάγο, όπου εισήχθη η έννοια της «ευφυούς άμυνας» (smart defence),⁵⁴ που διασφαλίζει ότι οι στόχοι NATO 2020 θα μπορέσουν να εκπληρωθούν σε ένα περιβάλλον λιτότητας, που απαιτεί περισσότερη συνεργασία και συντονισμό. Έγινε ειδική αναφορά στην Ευρωπαϊκή Ένωση όπου τονίζεται «...ότι μια ενεργή και αποτελεσματική ΕΕ συμβάλλει στη συνολική ασφάλεια της ευρωατλαντικής περιοχής και ότι το NATO και η ΕΕ μπορούν και οφείλουν να διαδραματίσουν έναν συμπληρωματικό και αμοιβαία ενισχυτικό ρόλο στη ασφάλεια και ασφάλεια...».

Όλα τα δεδομένα και εξελίξεις που περιγράφηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια σηματοδοτούν μία νέα περίοδο στην διαδικασία διαμόρφωσης και του

⁵⁴Μ. Κοπά, Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας: Η Ιστορία, οι Θεσμοί, οι Στρατηγικές, Πατάκη, 2017, σελ . 224

κοινού μέλλοντος ΕΕ και ΝΑΤΟ. Είναι σαφές ότι η μετεξέλιξη αυτοδύναμης ΚΠΑΑ στο σύνθετο και παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον αποτελεί φιλόδοξο σχέδιο το παρόν χρονικό διάστημα. Η Ευρώπη έχει εφησυχάσει από την πρωτοκαθεδρία και παρουσία των ΗΠΑ-ΝΑΤΟ, δεν επιθυμεί την διατάραξη της σχέσης αυτής και αποσύνδεση των ΗΠΑ από το ευρωπαϊκό σύστημα ασφαλείας, την εξυπηρετεί. Να προσθέσουμε επίσης ότι η στρατιωτική ισχύς των κ-μ είναι δυσανάλογα ισχνή σε σχέση με την οικονομική ισχύ της ΕΕ, καθιστώντας της εξαρτημένη από τη στρατηγική κάλυψη των ΗΠΑ.⁵⁵

Η κρίση στη Λιβύη και η αδυναμία της ΕΕ να στηριχτεί στους μηχανισμούς και υποδομές της, η επιτακτική ανάγκη προσφυγής στις δυνατότητες του ΝΑΤΟ, τη στιγμή που οι Αμερικανοί δεν ήταν τόσο ένθερμοι όσο στο παρελθόν να διαθέσουν, έθεσε το μεγάλο ζήτημα της αυτονομίας της ΚΠΑΑ. Χωρίς τις αναγκαίες υποδομές, το όραμα η ΕΕ να έχει τη δυνατότητα να δρα ως αξιόπιστος πάροχος ασφάλειας θα πίνει στα χαρτιά.

Επίσης ο ρόλος του ΝΑΤΟ στην ευρωπαϊκή άμυνα και ασφάλεια θα επανεξετάζεται διαρκώς στο μέλλον. Το αίσθημα έλλειψης κινδύνου και απειλής για τα Ευρωπαϊκά κράτη μετά τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου και την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, συνετέλεσε στο να δοθεί προτεραιότητα στην κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη, προκάλεσε περικοπές σε αμυντικές δαπάνες και επενδύσεις. Επιπρόσθετα λόγω των εθνικών προτεραιοτήτων και του εθνικού χαρακτήρα της άμυνας, υπάρχει μεγάλη δυσκολία στα κ-μ να εκχωρήσουν κυριαρχικά τους δικαιώματα στους κοινοτικούς θεσμούς και όργανα.

Οι κίνδυνοι για την ευρωπαϊκή ασφάλεια και κατ'επέκταση ευημερία και ανάπτυξη, μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, δεν είναι εικονικοί και αυτό το αποδεικνύει το σύγχρονο διεθνές περιβάλλον απειλών που βιώνουμε. Αρκεί να υπενθυμίσουμε την κρίση στα Βαλκάνια, στη Μέση-ανατολή και στην Αφρική με πρόσφατο το παράδειγμα στη Λιβύη. Η ΕΕ δεν έμεινε παρατηρητής των εξελίξεων, προσπάθησε να τις επηρεάσει ώστε να αποτρέψει τις αρνητικές συνέπειες στα πολιτικά και οικονομικά συμφέροντα των μελών της. Έχουμε περιγράψει τις αδυναμίες που αντιμετωπίστηκαν με την προσφυγή στις δυνατότητες των ΗΠΑ/ΝΑΤΟ.

⁵⁵ Χαρ. Παπασωτηρίου, Η Διεθνή Πολιτική στον 21^ο Αιώνα, Ποιότητα, 2009, σελ 242

Όμως στο σημείο αυτό να αναφέρουμε ότι η ΕΕ δεν είναι σε καμία περίπτωση NATO, γνωρίζουμε ότι η ΚΠΑΑ δεν περιορίζεται μόνο στην ανάπτυξη κυρίως στρατιωτικών δυνατοτήτων. Δεν αποτελεί δηλαδή ανταγωνιστή του NATO. Επίσης η υπεροχή της ΕΕ έναντι όλων των άλλων διεθνών οργανισμών, προκύπτει από τη δυνατότητα προσφυγής στην πιο ευρεία κλίμακα μη στρατιωτικών δυνατοτήτων, όπως η παροχή οικονομικής βοήθειας, η αποτροπή από την απειλή επιβολής εμπορικών κυρώσεων, η προστασία του κράτους δικαίου το οποίο επιφέρει η εμπλοκή της ΕΕ κ.λπ.. Στο σύγχρονο περιβάλλον απειλών, για παράδειγμα η αντιμετώπιση της τρομοκρατίας, το οργανωμένο έγκλημα/πειρατεία, οι ασύμμετρες απειλές αποτελούν πεδία όπου οι δυνάμεις των χωρών της Ευρώπης μπορούν να διαδραματίσουν αποτελεσματικότερο ρόλο από το NATO. Πρόκειται για τομείς όπου η Ευρώπη έχει ίσες ή και περισσότερες δυνατότητες ακόμη και από την υπερδύναμη.

Όμως θα ήταν αφελές να μη λάβει η ΕΕ και μία στρατιωτική διάσταση και να επιδιώκει την πρόληψη των εντάσεων μόνο με την καταπολέμηση των αιτίων που τις δημιουργούν. Ασφαλώς πρέπει να αντισταθεί στον πειρασμό να επικεντρώσει την προσπάθεια επίλυσης των προβλημάτων με στρατιωτικά μέσα. Συνεπώς το μέλλον δείχνει ότι η ΕΕ θα πρέπει να προχωρήσει στη βελτιστοποίηση των δικών της μηχανισμών και δυνατοτήτων, στρατιωτικών ή μη, στη λογική ότι κάθε ευρωπαϊκή προσπάθεια είναι εκ των προτέρων καταδικασμένη, σε αποτυχία χωρίς την προσφυγή στις δυνατότητες του NATO. Αναμφισβήτητα υπάρχει πλήθος δυσλειτουργιών, στενότητα πόρων που δείχνει ότι η δημιουργία δύο παράλληλων ταυτόσημων δομών (νατοϊκής και ευρωπαϊκής) δεν είναι εφικτή, όμως απαραίτητη σε πολλούς τομείς προκειμένου να διασφαλιστεί η αυτονομία και ο διαφορετικός ρόλος των δύο δρώντων.

Το μέλλον του διαντλαντικού δεσμού βασίζεται σε αυτή την προοπτική, σε αυτή την κατεύθυνση, ότι δηλαδή, αφού πρόκειται για δύο διαφορετικούς ως προς το σκοπό και λειτουργία τους δρώντες, η συνεισφορά τους στη διαχείριση των κρίσεων θα διαφέρει, χωρίς όμως ο ένας να εμποδίζει τη λειτουργία του άλλου, αλλά με αλληλοσυμπληρωμένους ρόλους. Το NATO έχει έντονα στρατιωτικό χαρακτήρα ενώ αντίθετα η ΕΕ αποτελεί τον καταλληλότερο διεθνή οργανισμό για τη διαχείριση διεθνών κρίσεων, καθώς διαθέτει ένα ευρύτατο φάσμα πολιτικών, οικονομικών, διπλωματικών μέσων και ένα πλέγμα εξωτερικών σχέσεων που παρέχει ουσιαστική, την οικονομική κυρίως επιρροή στα διεθνή δρώμενα. Η ΚΠΑΑ προσφέρει έναν

εναλλακτικό και συμπληρωματικό ρόλο στην παροχή ασφάλειας. Συνοπτικά, οι Ευρωπαίοι θα λειτουργούν στο πλαίσιο του NATO όποτε είναι αναγκαίο και της ΕΕ όταν είναι απαραίτητο και πλέον αποτελεσματικό.

Η επαναξιολόγηση και η ενίσχυση του ρόλου της Ευρώπης στον κόσμο αποτελεί μία από τις σοβαρότερες προκλήσεις για τον 21ο αιώνα. Αυτό θα απαιτούσε από πλευράς των κ-μ την πολιτική βούληση να καταστεί η ΕΕ αξιόπιστος παγκόσμιος παράγοντας και πάροχος ασφάλειας, με πραγματική στρατηγική αυτονομία, αλλά και αλλαγή νοοτροπίας προκειμένου να εδραιωθεί μια ευρωπαϊκή προσέγγιση. Αυτό βέβαια αφορά και το συνδυασμό της στρατιωτικής δύναμης του NATO με τη μη στρατιωτική της ΕΕ.⁵⁶ Πλέον τα συμφέροντα ασφαλείας των δύο οργανισμών συγκλίνουν περισσότερο από ποτέ, λαμβάνοντας υπόψη και την στροφή της πολιτικής των ΗΠΑ.

Σήμερα, τα ευρωπαϊκά κράτη είναι εξαρτημένα το ένα από το άλλο περισσότερο από ποτέ, σε ό,τι αφορά τουλάχιστον τις στρατιωτικές επιχειρήσεις, αφού ακόμη και οι μεγάλες στρατιωτικές δυνάμεις (Βρετανία-Γαλλία) δεν μπορούν να δράσουν αυτόνομα. Το γεγονός αυτό το απέδειξε τόσο η Λιβύη το 2001, όσο και το Μάλι το 2013, όπου απαραίτητη προϋπόθεση αποτέλεσε η συνεργασία και η κατανομή αποστολών μεταξύ των κ-μ. Επίσης η επέμβαση στη Λιβύη απέδειξε και την αναγκαία προσφυγή στις υποδομές του NATO.⁵⁷

Το NATO και η ΕΕ πρέπει να εξασφαλίσουν την ειρηνική ανάπτυξη με τα συνεπακόλουθα της στην Ευρώπη. Η ΕΕ από την μεριά της, για να πετύχει την βέλτιστη αξιοποίηση των μέσων και δυνατοτήτων που διαθέτει, οφείλει να ενισχύσει και να επενδύσει στον κοινοτικό και στρατιωτικό συντονισμό και συνεργασία, στην καθιέρωση αυτόνομων διαδικασιών λήψης απόφασης, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη τα στενά εθνικά συμφέροντα, σε βάρος των κοινοτικής στρατηγικής. Οι προσπάθειες συνεπώς για την σύγκληση και στον τομέα της ΚΕΠΑΑ, για τη διαμόρφωση μιας αξιόπιστης ΚΠΑΑ δεν αποσκοπεί στη δημιουργία ενός δρώντα που θα αντικαταστήσει το NATO ή ενός αντιπάλου των ΗΠΑ τώρα που απομακρύνονται από την Ευρώπη, αλλά αποτελούν ενέργειες προκειμένου η Ένωση να προστατεύσει τα συμφέροντά της (κυρίως θα προστατευτούν και τα οικονομικά), τα οποία

⁵⁶Μ. Κοπά, Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας: Η Ιστορία, οι Θεσμοί, οι Στρατηγικές, σελ. 265

⁵⁷Στην εκστρατεία στη Λιβύη, αρχικά επιχείρησαν οι ευρωπαϊκές χώρες (Βρετανία, Γαλλία Ιταλία), αλλά η επιχείρηση τελικά στηρίχτηκε σε Νατοϊκές υποδομές, με πρωταγωνιστή τις ΗΠΑ

επηρεάζονται σε μεγάλο βαθμό από τις διεθνείς κρίσεις, αφετέρου να αποτελέσει έναν αξιόπιστο εταίρο της υπερδύναμης. Είναι και προς το συμφέρον των ΗΠΑ η υποστήριξη του εγχειρήματος αυτού.

Εύκολα μπορεί κάποιος να βρει πλεονεκτήματα στον περιγραφόμενο αυτό μελλοντικό ρόλο και λειτουργία του διαντλαντικού δεσμού. Αρχικά να αναφέρουμε ότι θα απαλλάξει τις ΗΠΑ από ένα σημαντικό μέρος των αμυντικών υποχρεώσεων τους στην Ευρώπη, μειώνοντας κατά πολύ το οικονομικό κόστος της παρουσίας που όπως περιγράψαμε επιθυμεί η κάθε αμερικανική προεδρία και ιδιαίτερα η προεδρία Τραμπ. Με αυτόν τον τρόπο οι ΗΠΑ αποκτούν επιπλέον δυνατότητες για την αντιμετώπιση θεμάτων ασφαλείας σε άλλες περιοχές ενδιαφέροντός τους και ιδιαίτερα στον Ειρηνικό Ωκεανό. Θα μπορέσουν να στρέψουν το ενδιαφέρον τους στην Κίνα και στις προσπάθειές ανάσχεσής της. Ο αυτάρκης αυτός νέος ρόλος της ΕΕ θα προκαλέσει ενδυνάμωση στις δυνατότητές αντιμετώπισης των νέων απειλών και θα ενισχύσει το NATO τόσο πολιτικά όσο και στρατιωτικά.

Η Ευρώπη είναι αρκετά ισχυρή για να επηρεάσει άμεσα την υφιστάμενη διεθνή συγκυρία, δεν είναι όμως τόσο δυνατή για να διαδραματίσει ηγεμονικό ρόλο, ιδιαίτερα στην περίπτωση πιθανού BREXIT, μην έχοντας ξεπεράσει και τις συνέπειες της οικονομικής κρίσης. Έχει αποκτήσει όμως ισχυρή θετική φήμη σε όλες τις περιοχές του πλανήτη, είναι περισσότερο «ελκυστική» σε όλες τις εστίες έντασης, σε αντίθεση με τις ΗΠΑ. Το γεγονός αυτό προσδίδει συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι της υπερδύναμης (και του NATO κατ'έκταση), της παρέχει την δυνατότητα ανάπτυξης σχέσεων εμπιστοσύνης στις ασταθείς περιοχές, πολλές από τις οποίες βρίσκονται στην περιφέρειά της. Να λάβουμε επίσης υπόψη ότι λόγω του αποικιακού παρελθόντος των ισχυρών κρατών της, έχει αναπτύξει καλύτερη κατανόηση των γενεσιουργών αιτιών των συγκρούσεων.

Το νέο πλαίσιο απειλών οδήγησε την ΕΕ και το NATO να συσφίξουν ακόμη περισσότερο τους δεσμούς τους, με εμβάθυνση της συνεργασία τους από τις Βαλτικές χώρες μέχρι την Ουκρανία και το Αιγαίο. Ειδικά στο NATO, που οι προσδοκίες για έναν καθοριστικότερο ρόλο της Βρετανίας στη συνεργασία αυτή ήταν ιδιαίτερα υψηλές, σήμερα, ένα από τα γεγονότα που θα καθορίσει το μέλλον του διαντλαντικού δεσμού είναι το πώς η Βρετανία θα αποφύγει την απομόνωση και θα μπορέσει να

λειτουργεί σαν ένας κρίκος ανάμεσα στους δύο οργανισμούς, σε περίπτωση BREXIT.⁵⁸

Η προστιθέμενη αξία της ΕΕ είναι ότι θεωρείται «νομιμοποιημένος διεθνής δράντας» κυρίως σε περιοχές όπου το NATO και άλλοι οργανισμοί δεν είναι ευπρόσδεκτοι. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η EUBAM Rafah, όπου η ΕΕ θεωρήθηκε πιο ουδέτερη, ακόμη και από τα Ηνωμένα Έθνη και οι επιχειρήσεις στη Γεωργία ή το Τσαντ.

Επίσης η παρουσία της Ευρώπης εξασφαλίζει την συνεργασία με άλλους φορείς, όπως για παράδειγμα έγινε στην επιχείρηση ATALANTA, όπου δεν θα είχαμε τη συνεργασία δυνάμεων όπως η Κίνα ή η Ινδία, αν ήταν υπό την αιγίδα του NATO.

Η επιχείρηση στη Βοσνία, η οποία ξεκίνησε ως επιχείρηση NATO και εξελίχθηκε ως επιχείρηση ΚΠΑΑ, αποτελεί όπως είπαμε το πρώτο παράδειγμα θεσμικής συνεργασίας NATO – ΚΠΑΑ και χρησιμοποιείται ως παράδειγμα για παρόμοιες αποστολές στο μέλλον. Έδειξε πως η στρατιωτική ισχύ του NATO μπορεί να συντονισθεί και συνεργαστεί με το οικονομικό και πολιτικό ρόλο της ΕΕ, με αποτελεσματικότητα.⁵⁹

Κίνδυνο στην όλη προσπάθεια επιφέρει το κλίμα εσωστρέφειας, ευρωσκεπτικισμού και εθνικισμών/λαϊκισμών που κυριαρχεί, το οποίο προκάλεσε και κάποιο τρόπο και το BREXIT. Σε μια χρονική στιγμή όπου το διεθνές περιβάλλον ασφαλείας χαρακτηρίζεται από αυξημένη αβεβαιότητα και αστάθεια (π.χ. Ιράν, συγκρούσεις στην Αφρική, αρνητική κατάσταση στις σχέσεις με την Ρωσία) αυξάνει πάντα ο κίνδυνος μετατόπισης της ΕΕ από το ρόλο ενός υπεύθυνου και ενεργού πρωταγωνιστή της διεθνούς ασφάλειας σε μία κατάσταση στασιμότητας. Πολλά κράτη επικεντρώνονται περισσότερο στην εξυπηρέτηση των εθνικών τους συμφερόντων παρά στην προώθηση των κοινών Ευρωπαϊκών, τη στιγμή που η Συμμαχία σταθερά μετασχηματίζει τους θεσμούς και τη στρατηγική της.

Προκειμένου η ΕΕ και το NATO να μετασχηματισθούν και να απαντήσουν κατάλληλα στις προκλήσεις του σύγχρονου και διεθνοποιημένου περιβάλλοντος οφείλουν να ενισχύσουν τη συνεργασία και ειδικά η ΕΕ να μετατρέψει την

⁵⁸ Μ. Κοπά, Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας: Η Ιστορία, οι Θεσμοί, οι Στρατηγικές, Πατάκη, 2017, σελ. 312

⁵⁹ στο ίδιο βιβλίο, σελ. 154

οικονομική της ισχύ σε πολιτική, γεφυρώνοντας το χάσμα που υπάρχει μεταξύ της ολοκλήρωσης στον οικονομικό τομέα και στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής και άμυνας. Υπάρχουν επίσης δυσκολίες στον τρόπο με τον οποίο η ΕΕ γίνεται αντιληπτή ως ενιαίος δρώντας σε θέματα άμυνας και ασφάλειας από τον υπόλοιπο κόσμο.

Η ΕΕ πρέπει να προχωρήσει και να βρει ισορροπία με το ΝΑΤΟ στη χρήση της σκληρής στρατιωτικής ισχύς και της ήπιας των μη στρατιωτικών μέσων και δυνατοτήτων. Η συνεργασία αυτή με το ΝΑΤΟ θα συντελέσει στην αμοιβαία άνοδο και αύξηση της επιρροής και των δύο δρώντων. Επιπρόσθετα η ανάπτυξη στρατιωτικών δυνατοτήτων από την ΕΕ δεν εμποδίζει σε καμία περίπτωση την φιλοδοξία και προσπάθεια της να εξελιχθεί σε οικονομική/πολιτική υπερδύναμη με παγκόσμια επιρροή. Αντίθετα θα της επιτρέψει να παγιώσει περισσότερο τη θέση της, την ταυτότητα που θέλει να αναπτύξει και τις αξίες που πρεσβεύει.

Σε ότι αφορά στο ΝΑΤΟ, και κατ' επέκταση στις σχέσεις με τις ΗΠΑ, η ανάπτυξη αυτόνομων στρατιωτικών δυνατοτήτων στην υπηρεσία της ΚΠΑΑ, δεν προβάλλει εμπόδια αλλά βελτιστοποιεί το αποτέλεσμα και την επιτυχία στον τομέα της διεθνούς ασφάλειας. Όπως έχουμε προαναφέρει η σχέση μεταξύ ΕΕ-ΝΑΤΟ είναι πολυδιάστατη και σφραγίζεται από το γεγονός ότι ο μεγαλύτερος αριθμός των μελών της ΕΕ είναι και μέλη της Συμμαχίας και η συμμετοχή τους αποτελεί το κύριο πλαίσιο της ασφάλειας τους, ιδιαίτερα απέναντι στην αναθεωρητική στάση της Ρωσίας. Οι ΗΠΑ είχαν την πρωτοκαθεδρία και έφεραν σε πέρας με επιτυχία το έργο της υπεράσπισης της ευρωπαϊκής ασφάλειας, χωρίς μεγάλη συνεισφορά των Ευρωπαίων, ιδιαίτερα στα πρώτα χρόνια του ψυχρού πολέμου. Παροτρύνουν τα τελευταία χρόνια τους ευρωπαίους να δείξουν μεγαλύτερη συλλογικότητα σε θέματα άμυνας και εξωτερικής πολιτικής, ζητώντας να έχουν λόγο σε κάθε πρωτοβουλία.⁶⁰ Όμως νέες προκλήσεις διαμορφώνουν το περιβάλλον ασφαλείας, στο οποίο το ΝΑΤΟ θα εξακολουθήσει να έχει την πρωτοκαθεδρία, με σημαντικό αυτοτελή ρόλο κατανεμημένο στην ΕΕ.

Η ΕΕ είναι ακόμη ανέτοιμη για ανεξάρτητη στρατιωτική δράση και χρειάζεται τις δομές ΝΑΤΟ. Σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να αντιγράψει το ΝΑΤΟ, το έχει ανάγκη για να τη βοηθήσει να αναπτύξει τις αμυντικές της δυνατότητες. Αντίστοιχα

⁶⁰ Κωνστ. Αρβανιτόπουλος, Η Αμερικανική Εξωτερική Πολιτική Μετά τον Ψυχρό Πόλεμο, Ποιότητα, 2003, σελ. 143

η ΕΕ μπορεί να προσφέρει στο ΝΑΤΟ, μέσω της συμφωνίας Berlin Plus, που περιγράψαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο Η ΕΕ δεν μπορεί να φτάσει το ΝΑΤΟ σε δυνατότητες, δεν διαθέτει ακόμη την ετοιμότητα και τις δομές διοίκησης και την πολυετή εμπειρία που έχει το ΝΑΤΟ. Είναι αναγκαίο με την απαραίτητη συνεργασία και τον κατάλληλο καταμερισμό ευθυνών και εργασιών να περιοριστούν οι τυχόν επικαλύψεις και η σπατάλη πόρων Για να υπάρχει η δυνατότητα ανταπόκρισης στις μελλοντικές προκλήσεις, οτιδήποτε άλλο εκτός από την ενίσχυση της συνεργασίας ΝΑΤΟ-ΚΠΑΑ θα είναι κατασπατάληση εθνικών πόρων. Αποτελεσματικότερο είναι, οι δομές διαχείρισης κρίσεων των δύο οργανισμών να λειτουργούν παράλληλα. Για παράδειγμα το ΝΑΤΟ με τις δυνάμεις του θα παρέχει τη σταθερότητα και την προστασία σε μια ασταθή περιοχή, ενώ η ΕΕ θα μπορεί μεταγενέστερα να εξασφαλίσει την οικονομική και πολιτική ανασυγκρότηση.

Διαφαίνεται ότι οι ΗΠΑ δεν απεύχονται πλέον την ανάπτυξη αυτόνομης ευρωπαϊκής πολιτικής ασφαλείας, δεν νιώθουν ότι απειλείται η ηγεμονία τους από αυτή, ούτε αυτή θα οδηγήσει στον κατακερματισμό και μείωση της ισχύος του ΝΑΤΟ. Αντίθετα φαίνεται να την επιδιώκουν και ιδιαίτερα με την πολιτική του προέδρου Τραμπ, διαφαίνεται ότι οι εξελίξεις θα επιταχυνθούν προς αυτή την κατεύθυνση, κυρίως διότι έτσι εξυπηρετούνται καλύτερα τα συμφέροντά τους, η ζητούμενη απεμπλοκή τους από την Ευρώπη λόγω της στροφής του ενδιαφέροντός τους. Επιπρόσθετα θα γίνει και δικαιότερη κατανομή κατά την υπερδύναμη στην κατανομή των οικονομικών βαρών, τα οποία δικαίως θεωρεί ότι άνισα την επιβαρύνουν και θα εξοικονομήσει αναγκαίους πόρους τους οποίους θα διαθέσει σε άλλους τομείς ενδιαφέροντός της

Να σημειώσουμε ότι τα τελευταία χρόνια, πιο έντονα από κάθε φορά, αποδείχθηκε ο μειωμένος ρόλος της στρατιωτικής ισχύος για την αντιμετώπιση των σύγχρονων προκλήσεων και ασύμμετρων απειλών. Ο πόλεμος στο ΙΡΑΚ για την πτώση του καθεστώτος Σαντάμ αλλά και οι επεμβάσεις των ΗΠΑ στο Αφγανιστάν απέδειξαν στις ΗΠΑ ότι η προσφυγή αποκλειστικά στην σκληρή πολεμική ισχύ, χωρίς να υπάρχει η σύμπραξη της ΕΕ, στην ανοικοδόμηση, στις επιχειρήσεις επιβολής της ειρήνης δεν καταπολέμησαν αποτελεσματικά τις απειλές. Ο συμπληρωματικός ρόλος της ΕΕ, ο εναλλακτικός πάροχος ασφάλειας στον οποίο φιλοδοξεί να προσφέρει η ΚΠΑΑ που περιγράψαμε στα προηγούμενα κεφάλαια, βρίσκει ρόλο στην ενωμένη Ευρώπη, ακόμη και εάν δε βρίσκεται στο ίδιο επίπεδο με

το NATO. Θα έχει σταθεροποιητικές συνέπειες στο διεθνές σύστημα ιδιαίτερα εάν οι δύο πόλοι είναι συμπληρωματικοί και δεν υπάρχει αλληλοεπικάλυψη, με την ΕΕ δίνει βάρος στην ήπια ισχύ και το NATO στην στρατιωτική.

Το μέλλον λοιπόν των δύο οργανισμών βρίσκεται στο να δράσουν αλληλοενισχυόμενοι και συμπληρωματικοί. Και οι δύο δρώντες αντιμετωπίζουν κοινές απειλές και προκλήσεις, με κοινές επιδιώξεις, οι στόχοι και προτεραιότητές τους διαμορφώνονται πολλές φορές από κοινού. Απαραίτητη βέβαια είναι η ισότητα μεταξύ των δύο οργανισμών, η διαμόρφωση μιας σχέσης όχι ανταγωνιστικής αλλά ισότιμης με συνέργειες και αμοιβαιότητες και αυτονομία στη λήψη αποφάσεων.

Ο ρόλος της χώρας μας

Η χώρα μας οφείλει, στο βαθμό βέβαια των εθνικών μας δυνατοτήτων, να προσαρμόσει και να αναβαθμίσει έγκαιρα τη θέση της στο διαμορφούμενο αυτό σύστημα ασφάλειας, μέσω της αξιοποίησης και βελτιστοποίησης των πλεονεκτημάτων που μας προσφέρει η γεωστρατηγική μας θέση, η γεωγραφική μας εγγύτητα με τις πιθανές εστίες έντασης σε συνδυασμό με το γεγονός ότι είμαστε το μόνο μέλος της ΕΕ και του NATO στην ευρύτερη περιφέρειά των Βαλκάνιων, Ανατολικής Μεσογείου και Μέσης Ανατολής. Επίσης να εκμεταλλευτεί την κρίση στις σχέσεις μεταξύ Τουρκίας-ΗΠΑ, την προσπάθεια της Τουρκίας να απομακρυνθεί από το NATO και να προσεταιρισθεί τη Ρωσία. Όσο η κατάσταση αυτή παραμένει ρευστή τόσο μεγαλύτερα διαπραγματευτικά περιθώρια έχει η χώρα μας να προωθήσει τις επιδιώξεις της, να μεταφερθούν και επιλυθούν υπέρ μας τα προβλήματα που αντιμετωπίζουμε με την Τουρκία.

Ήδη η χώρα μας, είναι ένα εκ των πέντε κρατών μελών της ΕΕ⁶¹ (τα υπόλοιπα είναι η Βρετανία, η Γερμανία, η Γαλλία και η Ιταλία) που έχουν συνεισφέρει εθνικό στρατηγείο (Το Ελληνικό Στρατηγείο Επιχειρήσεων ΕΕ (ΕΣΕΕΕ) ή Hellenic EU Operational HQ (EL EU OHQ) με έδρα το στρατόπεδο «Στρατηγού Νικολάου Πλαστήρα» στη Λάρισα στην έδρα της 1ης ΣΤΡΑΤΙΑΣ, ως Επιχειρησιακό Επιτελείο της Ένωσης. Με αυτό τον τρόπο συμμετέχει και διαμορφώνει τις διαδικασίες σχεδιασμού και διοίκησης των επιχειρήσεων της ΕΕ, κατά κύριο λόγο των αυτόνομων.

⁶¹ Βλ. στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Εξωτερικών, στο <https://www.mfa.gr/exoteriki-politiki/i-ellada-stin-ee/kpaa.html>

Η πιο πρόσφατη χειρσαία επιχείρηση την οποία ανέλαβε η ΕΕ, είναι η επιχείρηση με την κωδική ονομασία “EUFOR RCA” (European Force in République Centrafricaine), στην οποία κατόπιν πρωτοβουλίας της χώρας μας, ως Επιχειρησιακό Στρατηγείο διατέθηκε το ΕΣΕΕΕ με σκοπό την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας από την ΕΕ στο κράτος της Κεντροαφρικανική Δημοκρατίας.

Η ενεργοποίηση του Επιχειρησιακού Στρατηγείου είναι ιδιαίτερα θετικό γεγονός για τη χώρα μας, διότι δόθηκε η δυνατότητα να προβληθούν οι εθνικές δυνατότητες, να εκπαιδευτεί το προσωπικό στις αντίστοιχες διαδικασίες και να συνεισφέρει η χώρα στο όραμα της κοινής άμυνας της ΕΕ αποκτώντας τα αναμενόμενα οφέλη. Από την έως τώρα εκτίμηση, η ενεργοποίηση του ΕΣΕΕΕ ήταν ίσως η ταχύτερη και η πιο ποιοτική από όλα τα υπόλοιπα Επιχειρησιακά Στρατηγεία, αφού υπήρξε εκμετάλλευση των διδαγμάτων από τις αδυναμίες που διαπιστώθηκαν τις προηγούμενες επιχειρήσεις της ΕΕ, διδάγματα που μεταφέρονται και στις διαδικασίες του στρατού μας.

Η Ελλάδα συμμετέχει στις αποστολές, με ιδιαίτερη έμφαση σε αυτές σε περιοχές άμεσου ενδιαφέροντος, όπως είναι τα Βαλκάνια και η ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής. Οι Ελληνικές ΕΔ μπορούν αποτελεσματικά να προσαρμοστούν σε οποιαδήποτε σενάρια και απαιτήσεις, που απασχολούν την ΚΠΑΑ και το ΝΑΤΟ με στρατιωτικά ή μη μέσα. Εάν θέλει η χώρα μας να συμμετάσχει στον σκληρό πυρήνα της ΕΕ και του ΝΑΤΟ, θα πρέπει να έχει παρουσία, αποκομίζοντας πλήθος από οφέλη, σε αντίθεση με την Τουρκία που δεν έχει τη δυνατότητα συμμετοχής στις δράσεις της ΕΕ και μειώνεται η επιρροή της στις δομές του ΝΑΤΟ.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το μετα-ψυχροπολεμικό περιβάλλον οδήγησε στη μετεξέλιξη του NATO και της ΕΕ. Σε ότι αφορά στην ΕΕ, αυτή έχει τη δυνατότητα ανάληψης αποστολών, που περιλαμβάνουν το μεγαλύτερο φάσμα αποστολών χαμηλής αλλά και υψηλής έντασης, με τη χρήση στρατιωτικών και μη μέσων που παρέχονται από τα κράτη - μέλη, σε περιοχές εκτός ΕΕ, προκειμένου να διασφαλίζει τη διατήρηση της ειρήνης, την πρόληψη των συγκρούσεων και ενίσχυση της διεθνούς ασφάλειας, σύμφωνα με τις αρχές του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. Ορισμένες αποστολές δύναται να λάβουν χώρα με υποδομές και μέσα του NATO στο πλαίσιο της υπάρχουσας συμφωνίας του 2003 (Berlin Plus Arrangement) γεγονός που καταδεικνύει ότι NATO και ΕΕ μπορούν να έχουν συμπληρωματικούς και διακριτούς ρόλους στο πλαίσιο ευρύτερης συνεργασίας.

Η εξαφάνιση του κινδύνου της Σοβιετικής Ένωσης αντικαθίσταται με μια σωρεία τάξεως απειλών και συγκρούσεων: θρησκευτικών, εθνικιστικών, εθνοτικών, κοινωνικο-πολιτιστικών, οικονομικών, που αποτελούν το περιεχόμενο της νέας ατζέντας ασφάλειας.

Η σημερινή ΕΕ είναι αποτέλεσμα της αποφασιστικότητας των ευρωπαίων να προλάβουν μελλοντικές βίαιες συγκρούσεις στην Ευρώπη, μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Η ΕΕ έχει τη δυνατότητα να αποκτήσει αυτόνομη ικανότητα προβολής ισχύος και δράσης, για τους σκοπούς που κάθε φορά αποφασίζει σύμφωνα με τις Στρατηγικές Ασφάλειας της. Όπως έχουμε περιγράψει, αυτή η δυνατότητα δεν έχει αναπτυχθεί ακόμη στον επιθυμητό βαθμό, κυρίως για λόγους που έχουν να κάνουν με τη στάση, τις πεποιθήσεις και αντιλήψεις των κυβερνήσεων και των κοινωνιών της, σχετικά με την έννοια της ασφάλειας, του ρόλου και της ταυτότητα της ΕΕ.

Οι θεωρίες για την ευρωπαϊκή σύγκληση στον τομέα της ΚΠΑΑ περιλαμβάνουν την φιλοαντλαντική, ευρωπαϊκή και ουδέτερη τάση. Επίσης, η ολοκλήρωση προχωρούσε πάντα με την ισορροπία της διακυβερνητικής (κράτη-μέλη) και της κοινοτικής μεθόδου (ευρωπαϊκοί θεσμοί).

Κανείς παγκόσμιος οργανισμός δεν διαθέτει την ποικιλία των εργαλείων που διαθέτει η ΕΕ, όπως η παροχή της αναγκαίας οικονομικής βοήθειας όπου χρειάζεται, η δυνατότητα εμπορικών συμφωνιών ως τρόπος επίλυσης διαφορών κ.λπ., συνεπικουρούμενη από τη δυνατότητα στρατιωτικής δράσης. Η Ευρώπη είναι

περισσότερο ελκυστική, διότι δεν βασίζεται κυρίως στις στρατιωτικές δυνατότητες για την διαχείριση των εντάσεων (όπως για παράδειγμα το ΝΑΤΟ) και έχει μια τεράστια δυναμική για το μέλλον. Η παγκόσμια αίσθηση είναι ότι έχει την δυνατότητα και ικανότητα να φέρει σε επιτυχία τις αποστολές της, ότι είναι ικανή να αντιμετωπίσει τις κρίσεις κυρίως με πολιτικά και οικονομικά μέσα, σε συνεργασία με άλλους διεθνείς εταίρους (πχ. ΟΗΕ, Αφρικανική Ένωση), οι οποίοι δεν είναι δυνατό πολλές φορές να συνεργασθούν απευθείας με το ΝΑΤΟ/ΗΠΑ (οι οποίοι δεν είναι ευπρόσδεκτοι σε όλα τα μέρη του κόσμου)

Η ΚΠΑΑ παρέχει στην ΕΕ την επιχειρησιακή δυνατότητα στη βάση στρατιωτικών και μη στρατιωτικών πόρων, οι οποίοι μπορούν να χρησιμοποιηθούν για αποστολές εκτός της ΕΕ για διατήρηση ειρήνης, πρόληψη συγκρούσεων και ενίσχυση της διεθνούς ασφάλειας σύμφωνα με τις αρχές του ΟΗΕ. Αυτές οι αποστολές (Petersberg tasks), περιέχουν κοινές επιχειρήσεις αφοπλισμού, αποστολές ανθρωπιστικές και διάσωσης, πρόληψης συγκρούσεων, διατήρησης ειρήνης και άλλες. Μπορούν να συμβάλουν στη μάχη κατά της τρομοκρατίας, συμπεριλαμβανομένης και της στήριξης τρίτων χωρών στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας στο έδαφος τους. Η προσπάθεια που συντελείται είναι στο να διαμορφωθεί κατάλληλα αυτή η πολιτική αυτή στο μέλλον ώστε, να μην ταυτίζεται με αυτή του ΝΑΤΟ αλλά να συντονίζεται και συνεργάζεται αρμονικά.

Η πολιτική των ΗΠΑ στην Ευρώπη και η πρωτοκαθεδρία της υπερδύναμης στο ΝΑΤΟ, είναι παράγοντας αποφασιστικής σημασίας. Η μονομερής πολιτική των κυβερνήσεων Bush, οι επεμβάσεις στο Αφγανιστάν και κυρίως στο Ιράκ, προκάλεσαν έντονες διαφωνίες στην κοινότητα, λόγω της διαφορετικής στάσης, ιδιαίτερα της Βρετανίας (αλλά και της Πολωνίας) και των διαφωνιών με τον Γαλλογερμανικό άξονα που δημιουργήθηκε. Στη συνέχεια, η κυβέρνηση Obama έστρεψε το ενδιαφέρον περισσότερο, στα εσωτερικά προβλήματα των ΗΠΑ και στην κεντρική και τη νότια Ασία.

Τέλος έχουμε τη νέα προεδρία Τραμπ, τις απειλές για αποχώρηση από το ΝΑΤΟ και την πλήρη στροφή προς την Ασία, εξελίξεις που φαίνεται να αποκλιμακώνουν τις εντάσεις ανάμεσα στους υποστηρικτές της αμερικανικής παρουσίας στην Ευρώπη και σε αυτούς της χειραφέτησης, της ΕΕ, σε θέματα άμυνας και ασφάλειας. Αρχίζει να δημιουργείται η αίσθηση ότι εφόσον οι ΗΠΑ αποσύρουν το ενδιαφέρον τους από την Ευρώπη, η ΕΕ οφείλει να αναπτύξει την δική της

αυτόνομη αμυντική και στρατιωτική ικανότητα καθόσον δεν θα είναι εξασφαλισμένη η αμερικανική παρέμβαση σε ζητήματα ασφάλειας στην ευρωπαϊκή περιφέρεια.

Τα μαθήματα που αντλήθηκαν, από τον πόλεμο της πρώην Γιουγκοσλαβίας και την Λιβύη καθόρισαν την πεποίθηση αυτή, ότι η ευρωπαϊκή εξάρτηση σε θέματα άμυνας, από το ΝΑΤΟ/ΗΠΑ δύναται να δημιουργήσει δυσχέρειες στην εξασφάλιση της σταθερότητας και ειρήνης στην ευρύτερη περιφέρεια της Ευρώπης. Η κρίση με την Ρωσία ενίσχυσε την συνεργασία στους δύο οργανισμούς.

Η διαφαινόμενη αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου (η οποία όμως μέχρι τώρα δεν δείχνει ότι θα ολοκληρωθεί σύντομα), θα επιταχύνει τις εξελίξεις. Η Βρετανία αποτελεί τον μεγαλύτερο πάροχο ασφαλείας εντός της ΕΕ. Έχει το μεγαλύτερο αμυντικό προϋπολογισμό της ΕΕ, παρέχει περίπου το 15% του κόστους των στρατιωτικών επιχειρήσεων και παραχωρεί στις αποστολές αυτές τα σημαντικότερα μέσα και υποδομές. Το πιθανό BREXIT σίγουρα δεν θα σημάνει το τέλος της ευρωπαϊκής άμυνας, θα στερήσει από την ΕΕ μίας από τις δύο (μαζί με τη Γαλλία) πιο σημαντικές στρατιωτικές δυνάμεις της.

Το ΝΑΤΟ και η ΚΠΑΑ είναι δυο μορφές της ευρωπαϊκής άμυνας. Υπάρχει ανάγκη συνεργασίας και όχι ανταγωνισμού με σεβασμό πάντα στην αυτονομία λήψης αποφάσεων του κάθε οργανισμού.

Σε ότι αφορά στο μέλλον του διατλαντικού θεσμού, σε καμία περίπτωση η ΚΠΑΑ δεν πρόκειται να συναγωνιστεί το ΝΑΤΟ σε στρατιωτική ισχύ, η ΕΕ δε θα αποτελέσει ποτέ αντίπαλο των ΗΠΑ, ενώ δεν διαφαίνεται αφορμή που θα μπορούσε να κάνει τις δύο πλευρές, από συμμάχους, εχθρούς. Η ΕΕ διαμορφώνει την αντίληψη, ότι πρέπει να έχει την δυνατότητα να δράσει όποτε το ΝΑΤΟ δεν προτίθεται να εμπλακεί σε μια κρίση, κυρίως γιατί δεν εμπίπτει στις στρατηγικές επιδιώξεις των ΗΠΑ.

Σε μια περίοδο που οι προκλήσεις ασφάλειας είναι παγκόσμιες, οι δύο οργανισμοί οφείλουν να επιδιώξουν μια στρατηγική συμμαχία για την αντιμετώπισή τους. Η ΕΕ δεν θα ωφεληθεί αν στραφεί εναντίον των ΗΠΑ, ούτε η ΚΠΑΑ πρόκειται ποτέ να υποκαταστήσει και υπομονεύσει το ΝΑΤΟ. Σε μια περίοδο που το γεωπολιτικό βάρος μετατίθεται από την Ευρώπη σε άλλες περιοχές του πλανήτη, το ΝΑΤΟ και η ΕΕ δεν έχουν την πολυτέλεια να μη διαμορφώσουν ένα κοινό μέλλον,

διότι υπάρχει κίνδυνος, κυρίως για την ΕΕ, να υποσκελιστεί και να βρεθεί στο περιθώριο της παγκόσμιας σκηνής.

Η ΚΠΑΑ και το NATO βρίσκονται διαρκώς αντιμέτωπες με νέες προκλήσεις σε όλα τα επίπεδα. Οι σοβαρότερες απειλές για την παγκόσμια ασφάλεια προέρχονται όλο και λιγότερο από κρατικούς δρώντες, δεν περιορίζονται από σύνορα, όπως για παράδειγμα η τρομοκρατία και η πειρατεία. Συνεπακόλουθα απαιτείται ένα ευρύ φάσμα πολιτικών και στρατιωτικών εργαλείων για την αντιμετώπιση τους, για να υπάρξει η δυνατότητα οι δύο οργανισμοί να ανταποκριθούν στις προκλήσεις και να συμβάλλουν αποτελεσματικά, οφείλουν να δράσουν συλλογικά.

Στο παρόν χρονικό διάστημα, εάν μια επιχείρηση απαιτεί μεγάλης κλίμακας πολεμικές επιχειρήσεις και στρατεύματα, η ΕΕ ακόμη και εάν η κρίση είναι στην περιφέρειά της θα χρειασθεί τις δομές διοίκησης και τις διαδικασίες του NATO. Αν όμως απαιτείται μια περισσότερο ολοκληρωμένη προσέγγιση, με συνδυασμό στρατιωτικών και μη στρατιωτικών μέσων, η επέμβαση με ηγετικό ρόλο της ΕΕ αποτελεί την ενδεδειγμένη λύση. Είναι αποδεκτό ότι η ΕΕ μπορεί και επιχειρεί σε περιοχές όπου το NATO/ΕΕ δεν είναι ευπρόσδεκτο.

Αυτό που είναι σαφές είναι ότι η ΕΕ θα επιχειρήσει να οργανώσει τις αμυντικές της ανάγκες αποκλειστικά εντός του πλαισίου του NATO, χρησιμοποιώντας ευρωπαϊκές αποκλειστικά δυνάμεις και αποκλειστικά ευρωπαϊκή αλυσίδα διοίκησης. Οι δεσμευμένες στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ, δυνάμεις των κρατών μελών, θα πρέπει να είναι σε θέση να διεξάγουν κοινές επιχειρήσεις, από το επίπεδο του σχεδιασμού, μέχρι αυτό της εκτέλεσης.

Καμία από τις χώρες της Ένωσης, ακόμα και οι μεγαλύτερες στρατιωτικά και οικονομικά όπως Γερμανία, Βρετανία, Γαλλία και η Ιταλία, δεν είναι σε θέση να ανταπεξέλθουν από μόνες τους. Επιπρόσθετα, ως αποτέλεσμα της ενοποιητικής διαδικασίας, η εικόνα που υπάρχει στον υπόλοιπο πλανήτη, για την ΕΕ, θα πρέπει να είναι αυτή της μιας οντότητας και όχι μιας ομάδας κρατών με κοινά οικονομικά συμφέροντα. Συνεπώς, η σύγκληση στον τομέα της ΚΠΑΑ και η διάχυση εξουσιών από τα εθνικά κράτη προς τα κοινοτικά όργανα, με σκοπό την βελτιστοποίηση της κοινής προσπάθειας ικανοποίησης των κοινών συμφερόντων, όχι μόνο δεν απειλεί την κρατική υπόσταση και κυριαρχία, αλλά φαίνεται ως ο ενδεδειγμένος τρόπος να προστατευτούν τα συμφέροντα και η ασφάλεια των κ-μ.

Οι πόλεμοι στο Ιράκ και Αφγανιστάν, διαμόρφωσαν την αντίληψη στο ΝΑΤΟ ότι η σκληρή ισχύς μπορεί βέβαια να ανατρέψει ένα πολιτικό καθεστώς, δεν μπορεί όμως να οδηγήσει στην ανασυγκρότηση μιας κατακερματισμένης χώρας. Τα διδάγματα από την κρίση στα Βαλκάνια στη δεκαετία του '90 απέδειξαν στην ΕΕ πώς η ήπια ισχύς δεν είναι σε θέση να συνδράμει στην επίλυση ένοπλων συγκρούσεων, σε κάθε περίπτωση όμως το σημαντικότερο είναι να εξασφαλιστεί η ασφάλεια, η σταθερότητα. Είναι γεγονός ότι θα πρέπει η ΚΠΑΑ να προσπαθήσει στο να αξιοποιήσει τις δικές της δυνάμεις και ότι θα πρέπει να ενσωματώσει τη χρήση των στρατιωτικών και μη στρατιωτικών δυνατοτήτων για τη διαχείριση κρίσεων. Οι Ευρωπαίοι βέβαια θα πρέπει να είναι σε θέση να εξασφαλίσουν την ικανότητά να ενεργούν μέσω του ΝΑΤΟ, για μεγάλες κρίσεις ασφαλείας.

Αν η ΕΕ φιλοδοξεί να διεξάγει επιχειρήσεις μεγάλης κλίμακας, να προβάλλει την ισχύ της σε όλο τον πλανήτη χωρίς την συνδρομή του ΝΑΤΟ, θα πρέπει να είναι σε θέση να προβάλλει την ισχύ της και σε επικίνδυνες περιοχές όπου υπάρχει ένταση. Θα πρέπει να γίνει αποδεκτό ότι θα πολεμήσουν και οι ευρωπαίοι στρατιώτες, με τις συνεπακόλουθες απώλειες, επιφέροντας απώλειες και μεταξύ αμάχων πληθυσμών.

Σε ότι αφορά στον Ευρωστράτο, μπορεί να φαντάζει ουτοπική η δημιουργία του τη στιγμή αυτή, με την υπερεθνική έννοια, όμως όπως έχουμε προαναφέρει και είναι γενικά αποδεκτό, η ΕΕ θα πρέπει να ανταποκρίνεται άμεσα στην πρόληψη παγκόσμιων πηγών έντασης, θα πρέπει γενικότερα να είναι συνεχώς έτοιμη να αναλαμβάνει προληπτικές αποστολές με σκοπό την αποτροπή επίθεσης σε αυτή. Επιθυμία των Ευρωπαϊκών χωρών είναι να μη μένουν αδρανείς στο περιθώριο των διεθνών εξελίξεων, αλλά να μπορούν να δρουν ενιαία με δικό τους στρατιωτικό σώμα, υπό την καθοδήγηση των στρατιωτικών δομών της Ένωσης, σε αρμονία πάντα και συνεργασία με τους υπολοίπους διεθνείς και περιφερειακούς οργανισμούς.

Για να επιτευχθεί αυτό, θα πρέπει οι κυβερνήσεις των Ευρωπαϊκών κρατών να καθορίσουν τμήμα των εθνικών τους στρατευμάτων, το οποίο υπό ενιαία και συγκεκριμένη διοίκηση θα συμμετέχει ενεργά και ως σύνολο σε στρατιωτικές επιχειρήσεις, όπου χρειαστεί. Με αυτό τον τρόπο θα αποφεύγονται και οι καθυστερήσεις στη λήψη άμεσων και αναγκαίων αποφάσεων.

Είναι όμως βέβαιο πως η ΕΕ τη δεδομένη χρονική στιγμή λόγω της κρίσης σε οικονομικό και πολιτικό επίπεδο, με τον ευρωσκεπτικισμό να ακμάζει δε δύναται να υλοποιήσει σύντομα τον στόχο αυτό.

Σε κάθε περίπτωση, το μέλλον της σχέσης ΚΠΑΑ-NATO βρίσκεται στην ανάπτυξη πνεύματος συνεργασίας οργανισμού προς οργανισμό και όχι κράτους μέλους προς το NATO, όπως για παράδειγμα επεδίωκε η Βρετανία. Για να βελτιστοποιηθεί ο δεσμός, προτεραιότητα είναι να σταματήσουν να έχουν προτεραιότητα οι εθνικές πολιτικές. Τα κράτη μέλη επιβάλλεται να ξεπεράσουν τους αναδυόμενους λαϊκισμούς και να αποκτήσουν επίγνωση των κοινών συμφερόντων τους καθώς επίσης και του γεγονότος ότι αυτά εξυπηρετούνται καλύτερα όταν επιδιώκονται συνολικά.

Σε ότι αφορά στη χώρα μας, η Ελλάδα δεν έχει την πολυτέλεια της ασφάλειας, που απολαμβάνουν οι περισσότερες Ευρωπαϊκές χώρες, για τις οποίες η εξωτερική απειλή αποτελεί πλέον μια αφηρημένη έννοια μετά την κατάλυση του Ανατολικού μπλοκ. Η κατάσταση στην Βαλκανική χερσόνησο παραμένει ασταθής και η Τουρκική απειλή είναι δεδομένη.

Η χώρα μας θα πρέπει να εκμεταλλευτεί κάθε ευκαιρία, συμπράττοντας στο μεγαλύτερο μέρος των δράσεων του NATO και της ΚΠΑΑ, προβάλλοντας με αυτό τον τρόπο την αποτρεπτική της αξία και αξιοπιστία, επαυξάνοντας και εκσυγχρονίζοντας την εμπειρία των Ενόπλων Δυνάμεων, επιχειρώντας να διαμορφώσει προς όφελος της κάθε προσπάθεια μετασχηματισμού και να αναβαθμίσει τον ρόλο της διεθνώς. Το τρέχον χρονικό διάστημα ευνοεί αυτή την προσπάθεια, καθόσον η Τουρκία δε είναι μέλλος της ΕΕ και οι σχέσεις της με το NATO δυσχεράνουν συνεχώς.

Η ΕΕ θα πρέπει να ηγηθεί μιας ανανέωσης της πολυμερούς τάξης στον κόσμο. Για την αντιμετώπιση απειλών και κρίσεων με διαφορετικά δομικά χαρακτηριστικά απαιτείται από πλευράς ΚΠΑΑ-NATO συνδυασμένη χρήση πολιτικών, οικονομικών και στρατιωτικών μέσων και δυνατοτήτων.

Η ΕΕ χρειάζεται να διαμορφώσει μία νέα στρατηγική κουλτούρα, προκειμένου να καταστεί εφικτή η ταχεία και δυναμική επέμβαση σε διάφορες κρίσεις. Η Ένωση οφείλει να αξιοποιήσει περισσότερο τα στρατιωτικά μέσα που έχει στη διάθεσή της σε περιπτώσεις κρίσεων. Η αποτελεσματικότητα της ΚΠΑΑ θα

αυξηθεί μέσω ανάπτυξης πιο ευέλικτων και ικανών να αναπτυχθούν ευρωπαϊκών Μάχιμων Μονάδων

Η ανάπτυξη κοινών στρατιωτικών κέντρων, με πρωτοβουλία της ΕΕ, εστιασμένα στην εκπαίδευση και η διενέργεια κοινών ασκήσεων θα επιφέρουν την ανάπτυξη ενός κοινού στρατιωτικού πνεύματος και επιχειρησιακού δόγματος, ενώ οι εμπειρίες που θα αποκομίζουν τα στελέχη, θα είναι πολύτιμες και για την ποιοτική αναβάθμιση των επιμέρους εθνικών Ενόπλων Δυνάμεων. Επίσης, οι δύο οργανισμοί θα πρέπει να καθορίσουν νέους ρόλους στην επίλυση των νέων τύπων κρίσεων.

Απαιτείται η εκπόνηση κοινών ευρωπαϊκών προγραμμάτων, για την ανάπτυξη των αναγκαίων μέσων και δυνατοτήτων, καθώς η κάθε χώρα της ΕΕ μεμονωμένα, δεν είναι σε θέση να τα αναπτύξει βέλτιστα. Με αυτό τον τρόπο θα αυξηθεί η αποτελεσματικότητα και η εμβέλεια των αποστολών της ΚΠΑΑ. Παράλληλα δίνονται έτσι και δυνατότητες στα κράτη μέλη, ιδίως τα μικρότερα, που δεν θα ήταν σε θέση, να αποκτήσουν τις δυνατότητες αυτές, όσο κι αν το επιτρέπουν πολλές φορές οι κρατικοί τους προϋπολογισμοί.

Η χώρα μας επιβάλλεται να προσαρμοσθεί στις αλλαγές αυτές που συντελούνται στο ΝΑΤΟ και ΕΕ, να αναβαθμίσει τη θέση της στο διεθνές σύστημα ασφάλειας, μέσω της αξιοποίησης του πλεονεκτήματος που της προσφέρει η γεωστρατηγική της θέση σε συνδυασμό με το γεγονός ότι είναι το μόνο πλήρες μέλος της ΕΕ και του ΝΑΤΟ στα Βαλκάνια και Μέση Ανατολή. Οφείλει να προσαρμοσθεί στα νέα δεδομένα, σε απόλυτα συντονισμό με την ικανοποίηση των απαιτήσεων της εθνικής άμυνας και αντιμετώπιση των εθνικών κινδύνων, με τον εκσυγχρονισμό των σχετικών δογμάτων και τον έγκαιρο απαιτούμενο σχεδιασμό, αντιμετωπίζοντας παράλληλα τις Τουρκικές επιδιώξεις και διεκδικήσεις σε βάρος της χώρας μας.

Η απόφαση βέβαια για τη διάθεση προσωπικού και μέσων, θα πρέπει να πραγματοποιείται κατόπιν συνεκτιμήσεως κρίσιμων παραγόντων όπως για παράδειγμα η ιδιαίτερη θέση στην οποία βρίσκεται η Ελλάδα (λόγω και της Τουρκικής απειλής), το οικονομικό κόστος, η ανάγκη προωθήσεως κάποιου ειδικότερου ελληνικού συμφέροντος (πολιτικού, στρατιωτικού) ιδιαίτερα στη Βαλκανική. Επίσης για την προστασία του διεθνούς εμπορίου και εξυπηρέτησης των συμφερόντων του ελληνόκτητου στόλου, δεδομένου της ήπιας ισχύος που αυτός προσφέρει στη χώρα μας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

- «Α» Αποστολές στο Πλαίσιο της ΚΠΑΑ
- «Β» Ενημερωτικά Γραφήματα ΕΕ-NATO
- «Γ» Εξέλιξη της ΚΕΠΠΑ/ΚΠΑΑ στην ΕΕ

ΠΗΓΕΣ-ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Πηγές

Α΄ Επίσημα κείμενα

Ευρωπαϊκή Επιτροπή-Συμβούλιο

The Berlin Plus Agreement, 16 Dec 2002, στο http://eeas.europa.eu/csdp/about-csdp/berlin/index_en.htm (πρόσβαση στις 5 Μαρ 19)

Συμπεράσματα της Προεδρίας Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Σαντα Μαρια Ντα Φεϊρα, στο http://europa.eu/rapid/press-release_DOC-00-14_el.htm , πρόσβαση στις 15 Μαρ 19

Solana J.,: A Secure Europe in a Better World: European Security Strategy, Brussels, 12.12.2003, στο <https://www.consilium.europa.eu/el/documents-publications/publications/european-security-strategy-secure-europe-better-world/>

Η Ευρωπαϊκή Παγκόσμια Στρατηγική, 2016, στο https://eeas.europa.eu/topics/eu-global-strategy_en

Shaping of a Common Security and Defense Policy στο https://eeas.europa.eu/topics/common-security-and-defence-policy-csdp/5388/-shaping-of-a-common-security-and-defence-policy-_en

Η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, το κείμενο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML>

Συνέντευξη του Πτεράρχου Lance L. Smith, Ανώτατου Συμμαχικού Διοικητή Μετασχηματισμού NATO στο <https://www.nato.int/docu/review/2006/issue3/greek/interview.html> (πρόσβαση στις 19 Ιαν 19)

Συμπεράσματα Συνόδου Κορυφής Μπρατισλάβας, Σεπτέμβριος 2016, στο <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/defence-security/> (πρόσβ. στις 9 Φεβ 19)

Κοινή Δήλωση ΕΕ-NATO, στη Βαρσοβία 2016 στο <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/defence-security/> (πρόσβαση στις 21 Φεβ 19)

Συμπεράσματα Συνόδου ΕΕ-NATO, Βρυξελών 2018, στο <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/defence-security/> (πρόσβαση στις 26 Φεβ 19)

European Security and Defense College. HANDBOOK on CSDP Missions and Operations, 2015

NATO-ΗΠΙΑ-ΔΕΕ

Petersberg Declaration, στο <http://www.weu.int/documents/920619peten.pdf>

EU-NATO Declaration on ESDP, 16 Dec 2002, στο <https://www.nato.int/docu/pr/2002/p02-142e.htm> (πρόσβαση στις 28 Μαρ 19)

National Security Strategy-NSS Feb 15 (Στρατηγική Εθνικής Ασφάλειας ΗΠΙΑ), στο https://www.whitehouse.gov/2015_02_06

NATO, The Alliance's Strategic Concept, Press release 1999, στο <http://www.nato.int/docu/pr/1999/p99-065e.htm> (πρόσβαση στις 28 Μαρ 19)

Παρουσίαση: Ο Μετασχηματισμός του NATO: προς τη Σύνοδο Κορυφής της Ρήγα και Πέρα από Αυτήν, Ιούλιος 06, στην επίσημη ιστοσελίδα του NATO <https://www.nato.int/docu/review/2006/issue3/greek/art2.html> (πρόσβαση στις 20 Ιαν 19)

Γραφήματα συνεργασίας ΕΕ-NATO, στο https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_82719.htm (πρόσβαση στις 26 Φεβ 19)

NATO, Smart Defence Documents: official texts, στο www.natolbguides.info/smartdefence/documents (πρόσβαση στις 27 Φεβ 19)

The National Security Strategy of the United States of America, Sept 2002, στο <http://www.state.gov/documents/organization/63562.pdf> (πρόσβαση στις 27 Φεβ 19)

Διαδίκτυο

https://www.defence.gov/news/Defence_Strategic_Guidance.pdf (κείμενο του Υπουργείου Άμυνας των ΗΠΑ, Ιαν 2012)

<http://www.arvanitopoulos.gr/post/642/o-tramp-kai-to-nato>, (άρθρο, πρόσβαση Μαρ 19)

<https://www.businessnews.gr/article/125544/tramp-se-makron-afiste-ton-eyropai-ko-strato-kai-plerioste-gia-nato> (ομιλία, πρόσβαση στις 10 Μαρ 19)

<https://www.nato.int/docu/review/2007/issue2/greek/art6.html> (άρθρο, ημερ. πρόσβασης 18 Ιαν 19)

<http://www.onalert.gr/stories/ee-i-angela-merkel-taxthike-uper-sthn-idea-tou-macron-gia-dimioyrgia-eurwstratoy/73134> (ομιλία κ. Μέρκελ, πρόσβαση στις 11 Μαρ 19)

https://eeas.europa.eu/topics/military-and-civilian-missions-and-operations/430/-military-and-civilian-missions-and-operations_en (αποστολές ΕΕ, πρόσβαση στις 15 Μαρ 19)

<https://www.mfa.gr/exoteriki-politiki/i-ellada-stin-ee/kraa.html>

<http://www.geetha.mil.gr/el/ειρηνευτικές-δραστηριότητες.html> (επίσημη ιστοσελίδα του ΥΠΕΘΑ, πληροφορίες ειρηνευτικών αποστολών, πρόσβαση στις 2 Φεβ 2019)

<https://www.mfa.gr/brussels/monimi-antiprosopia-nato/ellada-sto-nato/metaskhematismos-tou-nato.html> (περίληψη ανάλυσης από την Εθνική Αντιπροσωπεία στο ΝΑΤΟ, πρόσβαση στις 11 Μαρ 19)

<https://www.nato.int/docu/review/2006/issue3/greek/art1.html> (άρθρ. Πρόσβαση στις 20 Ιαν 19)

<http://www.mod.mil.gr/>

<http://www.mfa.gr/el-GR/Policy/Multilateral+Diplomacy/International>

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ Κ. (2003)., *Η Αμερικανική Εξωτερική Πολιτική Μετά τον Ψυχρό Πόλεμο*, Ποιότητα

ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ Κ. –ΗΦΑΙΣΤΟΣ Π. (2003), *Ευρωατλαντικές Σχέσεις*, Ποιότητα

ΚΑΙΡΙΔΗΣ Δ. (2008), *Αμερικανική Εξωτερική Πολιτική και η Συντηρητική Αντεπανάσταση*, Σίδερης

ΚΟΤΖΙΑΣ Ν. (2010), *Η Εξωτερική Πολιτική της Ελλάδας στον 21^ο αιώνα*, Καστανιώτη

ΚΟΠΠΑ Μ. (2009), *Η Κοινή Εξωτερική Πολιτική της ΕΕ: Συνέχεια και Μεταβολή*, PSE

ΚΟΠΠΑ Μ. (2017), *Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας: Η Ιστορία, οι Θεσμοί, οι Στρατηγικές*, Πατάκη

ΚΕΝΤΡΩΤΗΣ Κ. (2003) , *Θησέας και Μινώταυρος: Ο Μίτος της ΚΕΠΠΑ και των Εξωτερικών Σχέσεων της ΕΕ*, Παπαζήσης

ΝΤΑΛΗΣ Σ. –ΤΣΑΚΩΝΑΣ Π. (επιμ), 2004, *Η Ευρωπαϊκή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας σε Σταυροδρόμι, Η Η Σημασία της για την Παγκόσμια και Περιφερειακή Ασφάλεια*, Σιδέρης

ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ ΧΑΡ. (2009), *Η Διεθνή Πολιτική στον 21^ο Αιώνα*, Ποιότητα

- ΠΑΡΙΣΗΣ Ι. (2000), *Η Ευρωπαϊκή Αμυντική Ταυτότητα στην Αυγή του 21^{ου} αιώνα*, Αθήνα, ΙΑΑ
- ΤΣΙΝΙΣΙΖΕΛΗΣ Μ. -Κ. ΥΦΑΝΤΗΣ (επιμ.), 2000, *Σύγχρονα Προβλήματα Διεθνών Σχέσεων*, Σίδερης
- ΥΦΑΝΤΗΣ Κ. (2006), *Διατλαντικές Σχέσεις: Μεταξύ Μονομέρειας, Αδιαφορίας και Ισορροπίας, στο Παγκόσμια Ευρώπη; Οι Διεθνείς Διαστάσεις της ΕΕ* (Ξενάκης, Τσινισιζέλης, επιμ), Σίδερης
- ΥΦΑΝΤΗΣ Κ. (2007), *Η Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας, στο: Μαραβέγιας, Τσινισιζέλης (επιμ.), Η Νέα Ευρωπαϊκή Ένωση*, Θεμέλιο, 2007
- ΧΕΙΛΑ ΕΙΡ. (2006), *Διεθνής Κοινωνία, Διαχρονικές και Σύγχρονες Αντιλήψεις*, Ηρόδοτος
- ΧΕΙΛΑ ΕΙΡ. (2013), *Οι Διεθνείς Συγκρούσεις στον 21^ο Αιώνα, Ζητήματα Θεωρίας και Διαχείρισης*, Ποιότητα
- PETER VAN HAM (2004) , *Η Ευρωπαϊκή Άποψη για ΗΠΑ και ΕΠΑΑ, στο Η Ευρωπαϊκή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας σε Σταυροδρόμι* (Ντάλης, Τσάκωνας, επιμ), Σίδερης
- NYE JOSEPH (2005), *Ήπια Ισχύς, το Μέσο Επιτυχίας στην Παγκόσμια Σκηνή*, Παπαζήσης

Ξενόγλωσση

- Biscop S., Introduction: *One EU, one NATO, one Europe?*, (επιμ.), 2013, *The State of Defence in Europe. State of emergency?*, Egmont Paper no 62, Egmont Royal Institute for European Studies,
- Donfried K., NATO summit: *An opportunity for unity and leadership after Brexit* (2016), GMFUS
- Hazel Smith, *European Union Foreign Policy: What it is and what it does*, London (2002), Pluto Press
- Howorth J., NATO and ESDP: *Institutional complexities and political realities* (2009), *Politique Etrangere* 4
- Kamp K, *The agenda of NATO summit in Warsaw*, Security Policy Working Paper no 9, (2014), Federal Academy for Security Policy
- Karock U., Strasbourg - Lisbon - Chicago: *NATO quo vandis*, Policy Briefing (2013), European Parliament
- Lazarou E., Peric L., *The 2016 NATO Summit in Warsaw. Expectations and priorities*, Briefing (2016), European Parliament

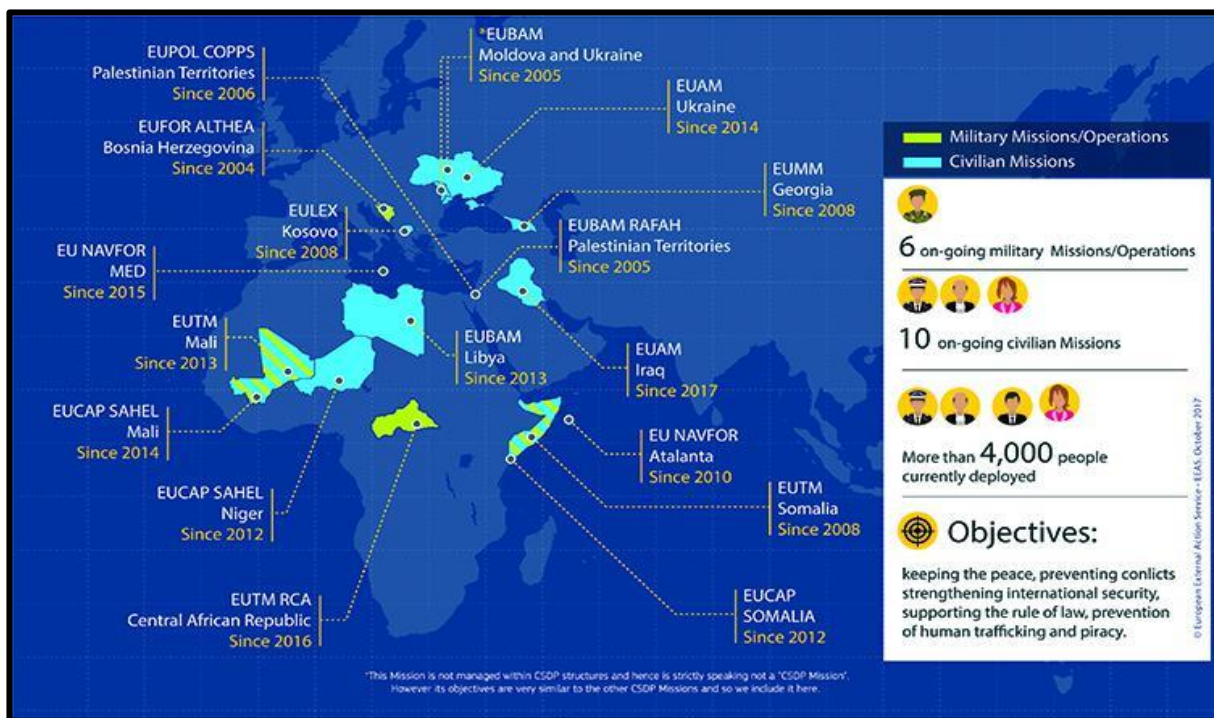
Rutten M. (επιμ.), *From St . Malo to Nice. European Defense: core documents, Chaillot Papers 47* (2001), Paris: Institute for Security Studies

Wyn Rees., *The US-EU Security Relationship: The Tensions between a European and a Global Agenda* (2011), Macmillan International Higher Education

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Α»

ΑΠΟΣΤΟΛΕΣ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΚΠΑΑ

ΤΡΕΧΟΥΣΕΣ ΑΠΟΣΤΟΛΕΣ ΕΕ⁶²

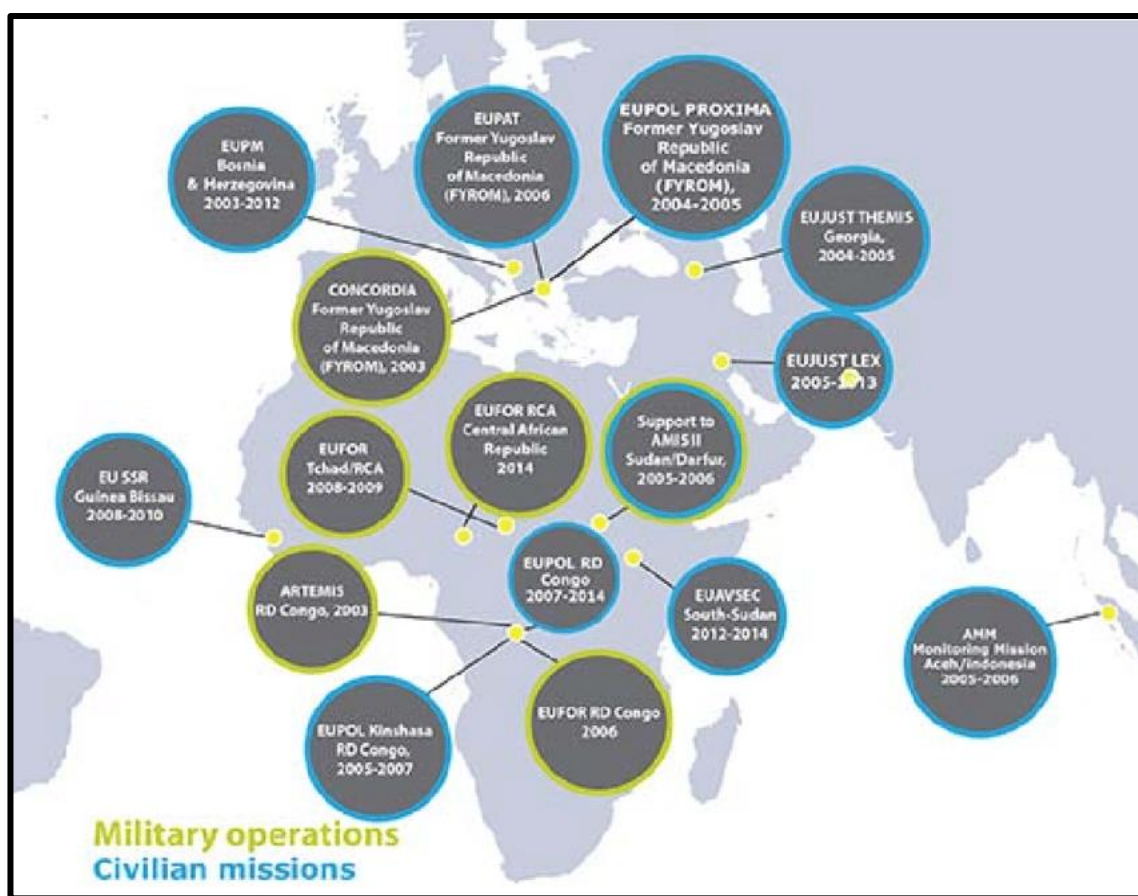
ΠΙΝΑΚΑΣ Α1: Τρέχουσες Αποστολές ΕΕ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
<u>ALTHEA/ΒiH</u> Althea Bosnia	Επιχείρηση υποστήριξης σε θέματα ασφαλείας. Στρατιωτική
<u>EU NAVFOR Somalia</u> European Union Naval Force Somalia (OP ATALANTA)	Καταπολέμηση της πειρατείας στις ακτές της Σομαλίας με ναυτικές και αεροπορικές δυνάμεις Στρατιωτική
<u>EUAM Iraq</u> EU Advisory Mission in Iraq	Αποστολή συμ. υποστήριξης στο Ιράκ σε θέμ. ασφάλειας Μη στρατιωτική
<u>EUAM Ukraine</u> European Union Advisory Mission Ukraine	Για τη μεταρρύθμιση του τομέα ασφαλείας της Ουκρανίας Μη στρατιωτική
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
<u>EUBAM Libya</u> EU Border Assistance Mission Libya	Για την υποστήριξη των κυβερνητικών δυνάμεων και για ασφαλεία συνόρων Μη Στρατιωτική

⁶² πληροφορίες για κάθε αποστολή, στη σελίδα της EUExternalAction, στο https://eeas.europa.eu/topics/military-and-civilian-missions-and-operati-ons/430/military-and-civilian-missions-and-operations_en

<u>EUBAM Moldova and Ukraine</u> EU Border Assistance MissionMoldova Ukraine	Για υποβοήθηση στην ασφάλεια συνόρων Μη Στρατιωτική
<u>EUBAM Rafah</u> European Union Border Assistance Mission Rafah	Για επιτήρηση περάσματος Γάζας-Αιγύπτου Μη Στρατιωτική
<u>EUCAP Somalia</u> EU Capacity-building Somalia	Για ενίσχυση ναυτικών δυνατοτήτων στο κέρασΑφρικής Μη Στρατιωτική
<u>EUCAP Sahel Mali</u> EU Capacity-building Sahel Mali	Για παροχή συμβουλών και εκπαίδευσης σε δυνάμεις ασφαλείας Μη Στρατιωτική
<u>EUCAP Sahel Niger</u> EU Capacity-building inSahel Niger	Για υποστήριξη της κυβέρνησης στη καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος και τα ανθρώπινα δικαιώματα Μη Στρατιωτική
<u>EULEX Kosovo</u> European Union Rule of Law	Για συνδρομή αστυνομικού - τελωνειακού και δικαστικού συστήματος της χώρας με εκτελεστικές αρμοδιότητες Μη Στρατιωτική
<u>EUMM Georgia</u> EU Monitoring Mission Georgia	Για επίβλεψη συμφωνίας Γεωργίας-Ρωσίας Μη Στρατιωτική
<u>EUNAVFOR MED (SOPHIA)</u> European Union Naval Force Mediterranean	Για την καταπολέμηση της παράνομης διακίνησης προσώπων από τη Λιβύη και τη σύλληψη διακινητών Στρατιωτική
<u>EUPOL COPPS/</u> Palestinian Territories	Για υποστήριξη της Παλαιστινιακής αστυνομίας Μη Στρατιωτική
<u>EUTM RCA</u> Military training mission C. African Republic	Για υποστήριξη - εκπαίδευση των ΕΔ Στρατιωτική
<u>EUTM Somalia</u> EU Training Mission Somalia	Για την εκπαίδευση αστυνομικών δυνάμεων Στρατιωτική
<u>EUTM-Mali</u> EU Training Mission Mali	Για την εκπαίδευση των ΕΔ για αποκατάσταση της ειρήνης και την ασφάλεια Στρατιωτική

ΑΠΟΣΤΟΛΕΣ ΤΗΣ ΕΕ ΠΟΥ ΟΛΟΚΛΗΡΩΘΗΚΑΝ⁶³

ΠΙΝΑΚΑΣ Α2: Αποστολές της ΕΕ που Ολοκληρώθηκαν

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
<p><u>EUPM/BiH</u> European Union Police Mission (EUPM) Bosnia and Herzegovina (BiH)</p>	<p>Η πρώτη επιχείρηση ΚΠΑΑ για την υλοποίηση της συμφωνίας του Dayton. Μη Στρατιωτική (Αστυνομική)</p>
<p><u>CONCORDIA/FYROM</u> Στρατιωτική επιχείρηση</p>	<p>Επιχείρηση με χρήση μέσων NATO (βάση της συμφωνίας BERLINPLUS) για υλοποίηση της συμφωνίας της Οχρίδας Στρατιωτική</p>

⁶³πληροφορίες για κάθε αποστολή, στη σελίδα της EU External Action, στο https://eeas.europa.eu/topics/military-and-civilian-missions-and-operations/430/military-and-civilian-missions-and-operations_en

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
<u>EUPOL Afghanistan</u> European Union Police Mission in Afghanistan	Αστυνομική επιχείρηση για ανάπτυξη της αστυνομίας του Αφγανιστάν Μη Στρατιωτική (Αστυνομική)
<u>EUPOLPROXIMA/FYROM</u> EUPoliceMission	Αστυνομική επιχείρηση για υλοποίηση συμφωνίας της Οχρίδας και παροχή βοήθειας στις αστυνομικές δυνάμεις Μη Στρατιωτική (Αστυνομική)
<u>EUPAT</u> EU Police Advisory Team	Αστυνομική Επιχείρηση στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ η οποία διαδέχτηκε την EUPOLPROXIMA για ανάπτυξη της αστυνομίας Μη Στρατιωτική (Αστυνομική)
<u>EU SSR Guinea-Bissau</u> EU Security Sector Reform in Guinea-Bissau)	Συμβουλευτική επιχείρηση για ανάπτυξη της ασφάλειας στη Γουινέα Μπισάου Μη Στρατιωτική
<u>EUFOR Tchad/RCA</u> EU Force Tchad/RCA	Επιχείρηση στο Τσαντ και την Κεντροαφρικανική Δημοκρατία, σε εκτέλεση ψηφίσματος του ΟΗΕ (1778),για την διευκόλυνση ανθρωπιστικής βοήθειας Στρατιωτική
<u>EUJUST THMIS/Georgia</u> EU Rule of Law Mission Georgia	Για την μεταρρύθμιση της ποινικής δικαιοσύνης στη Γεωργία Μη Στρατιωτική
<u>EUJUST LEX-Iraq</u> European Union Integrated Rule of Law Mission Iraq	Για παροχή συμβουλών στη δικαστική εξουσία του Ιρακ Μη Στρατιωτική
<u>EUAVSEC South Sudan</u> European Union Aviation Security Sudan	Για υποστήριξη της αεροπορικής ασφάλειας Μη Στρατιωτική
<u>EUMAM RCA</u> EU's military advisory mission in the Central African Republic	Για υποστήριξη της κυβέρνησης στην αναδιοργάνωση των ΕΔ Στρατιωτική
<u>ARTEMIS/DRC</u> Operation Artemis Democratic Republic Congo	Σε εκτέλεση ψηφίσματος του ΟΗΕ(1484) για σταθεροποίηση του περιβάλλοντος ασφαλείας Στρατιωτική

<p><u>EUPOL RD CONGO</u> European Union police mission Democratic Republic of the Congo</p>	<p>Αστυνομική Επιχείρηση για αναδιοργάνωση των δυνάμεων ασφαλείας (συνέχεια της EUPOLKINSHASA) Μη Στρατιωτική(Αστυνομική)</p>
<p><u>EUSEC RD Congo</u> EU SecurityDemocratic Republic of the Congo</p>	<p>Για την αναδιοργάνωση των δυνάμεων ασφαλείας Μη στρατιωτική</p>
<p><u>EUPOL KINSHASA (DRC)</u> EU Police Kinshasa, Democratic Republic of Congo</p>	<p>Αστυνομική επιχείρηση για διατήρηση της τάξης Μη Στρατιωτική(Αστυνομική)</p>
<p><u>EUFOR RD Congo</u> EU FORCES Democratic Republic of the Congo</p>	<p>Για να εξασφαλίσει τη σταθερότητα κατά τη διαδικασία των εκλογών Στρατιωτική</p>
<p><u>EUFOR RCA</u> EU FORCES Central African Republic</p>	<p>Για εγκαθίδρυση περιβάλλοντος ασφαλείας και προστασία του πληθυσμού και παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας Στρατιωτική</p>
<p><u>Aceh Monitoring Mission – AMM</u> European Monitoring Mission in Aceh</p>	<p>Παρακολούθηση συμφωνίας ειρήνης (μεταξύ κυβέρνησης και κινήματος GAM) στην Ινδονησία, σε συνεργασία με χώρες του ASEAN και την Νορβηγία-Ελβετία Μη Στρατιωτική</p>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Β»

ΕΞΕΛΙΞΗ της ΚΕΠΠΑ/ΚΠΑΑ στην ΕΕ

ΣΥΝΘΗΚΗ	ΚΥΡΙΑ ΣΗΜΕΙΑ
Συνθήκη Μάαστριχτ (1992)	Για πρώτη φορά γίνεται αναφορά στην άμυνα και ασφάλεια στο πλαίσιο της ΕΕ
Συνθήκη του Άμστερνταμ (1997)	Έγινε εμβάθυνση για πρώτη φορά στα θέματα εξωτερικής πολιτικής και άμυνας. Σε επίπεδο διακηρύξεων προχωρούσε ένα βήμα παραπάνω από το Μάαστριχτ, καθώς αναθεωρήθηκαν οι στόχοι της ΚΕΠΠΑ και για πρώτη φορά γινόταν λόγος σε Συνθήκη για υπεράσπιση των εξωτερικών συνόρων της Ένωσης και για ανάπτυξη μιας κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας, στην οποία περιλαμβανόταν η ανάμιξη μιας ευρωπαϊκής ταυτότητας στον τομέα της άμυνας.
Σύνοδος St Malo (1998)	Γαλλο-Βρετανική σύνοδος που επισήμαινε ότι: « η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να είναι σε θέση να παίζει πλήρως τον ρόλο της στην διεθνή σκηνή, με την κατεύθυνση ότι η Ένωση πρέπει να έχει την ικανότητα για αυτόνομη δράση, υποστηριζόμενη από αξιόπιστες στρατιωτικές δυνάμεις, τα μέσα να αποφασίσει την χρήση τους και την ετοιμότητα να το κάνει προκειμένου να ανταποκριθεί σε διεθνείς κρίσεις...». Αναγνωριζόταν πλήρως η ανάγκη οι οποιεσδήποτε πρωτοβουλίες της ΚΠΑΑ να είναι συμβατές με το ΝΑΤΟ και επίσης η πρωτοκαθεδρία της Ατλαντικής Συμμαχίας όσον αφορά την άμυνα των μελών της
Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι (1999)	Υιοθέτηση προτάσεων St Malo, αποφασίσθηκε το πλαίσιο της συνεργασίας αναφορικά με την στρατιωτική συνδρομή σε περιπτώσεις κρίσεων.
Συνθήκη της Νίκαιας (2000)	Τερματίζεται οποιαδήποτε σχέση ΕΕ-ΔΕΕ. Ανάλυση των δραστηριοτήτων της ΔΕΕ από την ΕΕ
Berlin Plus Agreement (2003)	Πακέτο διευθετήσεων που επιτρέπει την ΕΕ να κάνει χρήση των υποδομών και δυνατοτήτων του ΝΑΤΟ για ανάληψη επιχειρήσεων διαχείρισης κρίσεων από την ΕΕ

<p>Συνθήκη της Λισαβόνας (2007)</p>	<p>Ιδρύεται η Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ) η οποία αποτελεί «αναπόσπαστο στοιχείο της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ)».</p> <p>Πρόβλεψη για μια εντελώς νέα και ευέλικτη μορφή συνεργασίας, τη μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία (Permanent Structured Cooperation- PESCO).</p> <p>Ρήτρες αλληλεγγύης και αμοιβαίας συνδρομής</p> <p>Επικαιροποίηση - επέκταση των αποστολών Petesberg</p>
<p>Κοινή διακήρυξη για συνεργασία ΕΕ-NATO (Βαρσοβία 2016)</p>	<p>Ενίσχυση της συνεργασίας των 2 οργανισμών, περιγράφοντας 7 τομείς δράσεις:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Υβριδικές απειλές • Επιχειρησιακή συνεργασία, μεταξύ άλλων σε θέματα θαλάσσιας πολιτικής • Ασφάλεια στον κυβερνοχώρο • Αμυντικές δυνατότητες • Βιομηχανία και έρευνα • Συντονισμένες ασκήσεις • Ανάπτυξη ικανοτήτων
<p>Κοινή διακήρυξη για συνεργασία ΕΕ-NATO (Βρυξέλλες 2108)</p>	<p>Καθορίσθηκε ότι θα εστιάσουν τη συνεργασία τους σε τομείς όπως:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Στρατιωτική κινητικότητα • Ασφάλεια στον κυβερνοχώρο • Υβριδικές απειλές • Καταπολέμηση της τρομοκρατίας • Γυναίκες και ασφάλεια